

LÖRINC PÉTER: A népi kultúra és Vuk Karadzics	681
A rigómezei leány, népbajada	689
HERCEG JÁNOS: Radicevics versei magyar fordításban	692
RADICEVIC BRANKÓ: Versek	692
KIDRICS BORISZ: Az ötéves terv első féléve	696
LÉVAY ENDRE: Üzenet a palackban	705
HIDAS ANTAL: Mama (elbeszélő költemény)	709
IVANOV SZERGEJ: Sikertelen kísérletek a II Internacionálé visszaállítására	714
SINKÓ ERVIN: Minden másképen van	720
SULHÓF JÓZSEF: Világzemle	723

FIGYELŐ

KOROVLJEV NIKOLAJ: Értelmiség a szovjet államban	729
Szovjet föllendülés — tőkés válság	738
Fiatalfi írók zászlóbontása	740

SZEMLE

GÁL LÁSZLÓ: Szaltikov Cscedrin: A Galavlyov család	741
LEITESZ SÁNDOR: Az irodalom gonosztevői	742

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

KIADJA A VAJDASÁGI MAGYAR KULTÚRSZÖVETSÉG
MEGJELENIK HAVONTA

SZERKESZTI: A SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. STEINFELD SÁNDOR

SZERKESZTŐSÉG: NOVISZÁD, GEN. STALJINA UTCA 16. I. TELEFON 23-53

KIADÓHIVATAL: SZUBOTICA, DOBANOVACSKA UTCA 9

TELEFON: SZUBOTICA, 414

ELŐFIZETÉSI DIJ: EGY ÉVRE 90 DINÁR, FÉL ÉVRE 50 DINÁR, EGYES SZÁM ÁRA 9 DINÁR

POSTATAKARÉKSZÁMLA 32-704-503. LAPZÁRTA MINDEN HÓ 10-ÉN.

Kéziratokat nem őrizünk meg és nem adunk vissza.

HID KÖNYVKIADÓVÁLLALAT

KIADVÁNYAI:

Szabadságdalok (II. kiadás)	—	—	—	—	Ára	25.—	Dinár
Csillagok csillaga (antológia)	—	—	—	—	"	20.—	"
Gorkij Maxim: Így tanultam én (II. kiadás)	—	—	—	—	"	5.—	"
Tung-Pi-Vu: Mi történik Kinában?	—	—	—	—	"	9.—	"
Lenin I. V.: A szakszervezetekről	—	—	—	—	"	5.—	"
Lenin I. V.: Az államról II. kiadás	—	—	—	—	"	4.—	"
Olajos Mihály: Parasztkérdés — Földkérdés	—	—	—	—	"	5.—	"

SZÓTÁRAK

Szerb—Magyar szótár	—	—	—	—	Ára	35.—	Dinár
Magyar—Szerb szótár	—	—	—	—	"	35.—	"

ÉLET ÉS TUDOMÁNY

Nikolyszki J.: Miért beszélnek az emberek különféle nyelven	—	—	—	—	Ára	10.—	Dinár
Voroncov: Volt-e kezdete és lesz-e vége a világnak	—	—	—	—	"	5.—	"
Kosenko Z.: Álom és álomlátás	—	—	—	—	"	4.—	"
Szergejev I. Tudomány és babonáság	—	—	—	—	"	5.—	"

SZINDARABOK GYŰJTEMÉNYE

Szinpadunk II. füzet	—	—	—	—	Ára	15.—	Dinár
III. "	—	—	—	—	"	15.—	"
IV. "	—	—	—	—	"	6.—	"
V. "	—	—	—	—	"	6.—	"
VI. "	—	—	—	—	"	9.—	"
VII. "	—	—	—	—	"	6.—	"
VIII. "	—	—	—	—	"	6.—	"
IX. "	—	—	—	—	"	8.—	"
X. "	—	—	—	—	"	8.50	"

NÉPEGYETEM

Naumova Mária: A gyakorlat szerepe az elmélet fejlődésében	—	—	—	—	Ára	5.—	Dinár
Steinfeld Sándor: A tőkésrendszer lényege	—	—	—	—	"	2.—	"
Steinfeld Sándor: A dolgozók üzemi és vitaklubjai	—	—	—	—	"	2.—	"
Steinfeld Sándor: Az új Jugoszlávia gazdasági helyzete	—	—	—	—	"	3.—	"

TÖRTÉNELEM

Javánovics Arszo: A népfőlszabadító harc áttekintése	—	—	—	—	Ára	5.50	Dinár
Kardely Edvard: Jegyzetek a nemzetközi fejlemények egyes kérdéseivel	—	—	—	—	"	6.50	"
Lemin Iván: A tőkés rendszer két válsága	—	—	—	—	"	6.—	"

MEGRENDDELHETŐ: **HID** SZUBOTICA, DOBANOVACSKA 9.

A NÉPI KULTÚRA ÉS VUK SZTEFANOVICS KARADZSICS

Irta: Lőrinc Péter.

I.

Esztendőt és kultúrát ünnepelünk újra, azt az esztendőt és azt a népi kultúrát, amellyel már találkoztunk és lépten-nyomon találkozunk, amely olyan termékeny, olyan alkotó jellegű volt mind a jugoszláv népek mind a magyar nép történetében. Találkozunk a multtal, multak történéseivel, mert ha előre irányozzuk is lépteinket és csak a haladás, az új népi kultúra, népi jólét, a haza kiépítése lebeg szemünk előtt, — nem tagadjuk meg a multat. Vissza-visszanézünk, erőt és biztatást merítünk belőle, mert a mult az egykori népi harcosok és kultúraalkotók utódai, örökösei vagyunk és útvonalukon haladunk tovább.

Sokszor támadtak és sokszor támadnak bennünket azzal, hogy megtagadjuk a dicső multat, hogy mindent elvetünk, ami a jelent a multhoz köti, hogy elvetjük őseink örökségét, holott tudatában vagyunk annak, hogy a jelent a multtal ugyanúgy egyenes vonal kapcsolja össze mint a jövővel is, amelyet nem szününk meg építeni a multból fejlődött jelen rendelkezésünkre álló erőivel. Nem vetjük el a multat, átmentjük annak maradandó értékeit a jelenbe és a jelenen át a jövőbe is. Átmentünk belöle mindent, ami érték ami néphezkötött, ami népi és értékes, hasznos hagyomány, mert tudjuk, hogy amit teremtünk elvben, alapjában új minőség, de nem építhetünk olyan alapok nélkül tovább, amelyeket már őseink fektettek le, nem kezdhetünk állandóan újra és mindig előről. A fejlődés vonalában haladunk, átmentjük az értékeket, mindazt ami általános emberi, haladást képviselő és népi volt a multban, mert mindennek örökösei vagyunk. Rombolva építünk, de csupán azt romboljuk, ami idejement, avult. Aminek már korábban sem volt értéke, amint csak annak volt a multban is értéke, ami a haladás vonalába esett és megvonta az utat a jövő felé: a ma haladó erői felé.

Ilyen ma felé mutató népi erő és népi kulturális mozgalom volt az is, amely 1847-ben jutott csúcspontjára és győzelmet aratott az akkori népellenes, kultúraellenes erőkkel szemben.

Vuk Sztefanovics Karadzics életműve győzelmet aratott, mert évtizedeken át alkotott és évtizedeken át harcolt azért, hogy a kultúrát a nép tulajdonává tehesse, bár mind az akkori szellemi, mind a politikai élet irányítói ellene voltak és arra törekedtek, hogy a népet megfosszák a kultúratermelés, az alkotás legelemibb feltételeitől. Attól félték, hogy a népi kultúra megteremti a népi harc feltételeit a politika terén is és hamarosan megszünteti uralmuk lehetőségét azok fölött, akiknek munkáján élőködek. Mert a kulturális harc akkor is szerves része volt a politikai, gazdasági és a társadalmi harcnak.

Milyen korról van is szó tulajdonképpen? Vuk 1787-ben született, már tudatos ifjú volt 1806 és 1813 között és ettől kezdve folytatta a kulturális harcot 1864-ben bekövetkezett haláláig. Milyen korról van tehát szó, milyen társadalmi rendszerről és milyen társadalmi harcok koráról Szerbiában, Vajdaságban és Magyarországon? Szerbiában az idegen török hűbérurak, szpáhik és csitluk-szahibok uralmának alkonya volt ez az idő és egyúttal az akkori keleti, csak körvonaláiban jelentkező kereskedő polgárság társadalmi harcainak az ideje, amely a hatalmas erőt képviselő

ráják, — török uralom alatt nyögő jobbágyok és zsellérek — élére állva megvívta nemzeti felkelés formájában jelentkezett polgári-demokratikus forradalmát. Szerbiában már régóta nem volt szerb hűbéri osztály. A törökök váltották le mint bégek és agák az egykori szerb nemeseket. A szerb nemesség megszűnt és a szerbek egységesen, mindannyan jobbágyokká és zselléreké váltak. Egyik oldalon állt a szerb forrongó jobbágság, vele szemben pedig az egyuttal idegen elnyomást képviselő török földesúr. Akarva vagy nem-akarva: amikor a szerb jobbágy a török földesúr ellen harcolt, akkor benne úgy a szerb harcolt a török ellen, mint egyuttal és főleg a jobbágy a hűbéri földesúr ellen. A forradalom így feltétlenül nemzeti formában jelentkezett. Kialakult polgári osztály akkor még tulajdonképpen nem volt Szerbiában. Voltak kereskedők akik éppen akkoriban váltak ki a telkes jobbágyok soraiból és elsősorban még saját állataikat meg a szomszéd jobbágy gazdák állatait vitték vásárra, esetleg már a határon túlra is. Mégis ezek a kereskedők, falusi kupecsek és még telkes jobbágy gazdák egyuttal, a szerb felkelés irányítói és szervezői az ő irányító részvételük teszi a felkelést nem csupán nemzeti, felkeléssé és agrárforradalomná, de polgári-demokrata forradalomná, amely persze sajátos körülmények és feltételek között játszódik le. Éppen ez a forradalom teszi azután lehetővé a kereskedelmi és uzoratók gyorslefoyasú, gyorsstempójú kifejlődését. A XIX század első fele és a hatvanas évtized is még, gyorsított menetben, egy bürokratikus-abszolutisztikus államban megadja a tőke kifejlődésének lehetőségét és teremt kereskedelmi és uzoratókét és egyuttal egy még ki nem alakult munkásosztály csíráját. Persze mindez az állandó föltörő és föltörékvő erők lázongásai közepette játszódott le.

Vajdaságban — ezt is tudnunk kell, mert hiszen Vuk maga is járt itt és ellenségei jórészt idevalók, harcai főleg itt folytak le az itteni visszahúzó erőkkel — és a Vajdaságban éppen Ujvidék és Szerémség adták leginkább azokat az embereket is, akik Vuk mellé állva eldöntötték a nagy küzdelmet, Bránko Radicevics, a költő és Gyura Danicsics, a tudós, akiket szintén ünnepeleünk, Vukkal egyetemben, Vajdaság szülőttei. Vajdaságban már a XVIII század megteremtette a polgári osztályt. Ez a polgári osztály haladó gondolkodású és harcol kulturális és politikai téren is a visszahúzó egyházi erők ellen és megteremti már a XVIII században a nemzeti, hűbériségellenes és kolostorellenes eszmekörét. Ez a polgárság még semmi esetre sem tőkés nagypolgárság. A kereskedelem és kézművesipar alapjain fejlődik csak és tovább már csak azért sem haladhat, mert gyarmati területen él, mert a bécsi udvari gyarmatosító önkényuralmi törekvések nem adják meg a továbbfejlődés-feltételeit. Habár a polgárság küzd az egyház világi uralmi törekvései ellen, az egyház és a hűbéri, vagy inkább városi patriciusi erők még igen jelentékenyek az akkori 48 előtti, jobbágyi világban és ráütik pecsétjüket a kor kultúrájára és kulturális törekvéseire is.

Magyarországon ez a kor a Martinovics-féle összeesküvés idejét fogja össze a reformkorszakon és az 1848—49-es forradalom és szabadságharc korán át a kiegyezéssel. A bomló, széthulló, haldokló hűbéri rendszer kora ez, amelyben a forradalmi hűbériség ellenes erők harca szükségképpen dinasztiaellenes, idegen elnyomó ellenes, szabadságharc formájában jelentkezik, annál inkább, mert a főurak és főpapok a dinasztia erőit vezetik, vetik harcba a magyar forradalom ellen. A polgárság és munkásság itt is fejletlenek még, ezért a harc élére a kismemesek állanak, akiket mégis a népi erők taszítanak egyre inkább balra. Mégis, a hűbériség ellenes harcot nem folytatják következetesen, nem kerül sor

földosztásra. Ezért válnak a zsellérek földmunkásokká, a telkes jobbágyok pedig módos parasztokká. Mindenesetre megteremtődnek a tőkés rend kifejlődésének feltételei. Így kerül sor a kiegyezésre, amelyben a magyar nagybirtokos és később a nagytőkés osztály megegyezik az osztrák nagytőkészekkel: eladák az ország függetlenségét, hogy ezért cserébe megkapják azt a támogatást, amely lehetővé teszi számukra, hogy — német politikát folytatva — uralkodhassanak mind a saját, — magyar népük — mind az ország többi népe fölött. Már a 48-as harcok folyamán, sőt már azelőtt is, megindul a harc a vajdasági szerb és a magyar törekvések között. Ennek ellenére a szerb kulturális élet egyik központja ebben az időben éppen Budapest. Itt alakul meg az — akkor haladásellenes — Matica Srpska is, itt adja ki a szerb ifjúság éppen 1847-ben a »Slavjarká«-t, itt adja ki 1847-ben Danicsics is azt a könyvet, amely eldönti a Vuk harcait a haladás erőinek győzelmével (Rat za srpski jezik i pravopis*). Pest már készülődik a nagy 1848-ra amikor az elölők között a haladásért élen fog küzdeni. Ha magyar vonatkozásban ebben a korban 1848 a legjelentősebb esztendő, úgy szerb vonalon feltétlenül az 1804—13 esztendőkre mondhatjuk ugyanezt. A szerb forradalom és felkelés nagy jelentőségét átéreztek a magyarok is és ugyanúgy lelkesedtek érte, akár a pesti szerbek maguk. 1812-ben a magyar színész, Balogh István, drámát ír Fekete Györgyről Crni Gyorgye-ről (Karagyorgye). A cenzura, igaz, betiltja a darabot és így magyarul nem adhatták, de később Joakim Vuics lefordítja szerbre és szerb műkedvelők műorszámává teszi. (1843) Ugyanakkor szerbek fordítják Szigligeti darabjait és a magyar író Obernyik (1860) drámát ír a szerb Brankovics Györgyről és ebben a darabban fellép a híres színész, Egressi Gábor is.

Különösen fellángol az együttműködés iránti lelkesedés szerbek és magyarok között a Bach-korszakban és azután, a kiegyezés évéig Ignjátovics Jakob, Zmáj, Jaksics szeretik és fordítják a magyar írókat, különösen Petőfit és Aranyt; magyar írók is közelednek a szerbekhez, közös ünnepeket is rendeznek. Mindez persze az együttes politikai harcoknak velejáró az idegen gyarmatosítók elnyomó törekvései ellen.

II.

Ebben a korszakban lépett fel Vuk, a szerb nép igaz képviselője, a szerb népi kultúra feltételeinek megteremtője.

Vuk Nyugatszerbia (Jadar) szülőtte, aki az akkori idők Szerbiájában nem tehetett szert nagyobb iskolai műveltségre, hiszen sem középiskolája, sem nyomdája nem volt még az országnak. Irni-olvasni megtanult szülőfalujában és gyakorlatilag ezt a tudását először 1804-ben érvényesítette, amikor Csurcsiját, a felkelő »harambasát« követte harcaiba mint annak írődeákja. Igyekezett ugyan tudását fejleszteni még a felkelés folyamán és 1806-ban Karlovcin, majd később Petrinyén találjuk e célból, de sehol fel nem veszik ezek az iskolák, mert túlidősnek találják azt, aki már 17 éves korában felkelő harcos volt. A költő Lukiján Musicki mellett tanult, magánúton még Karlovcin, azután visszament Szerbiába, ahol most már az »Igazgató Tanács« (Upraviteljstvjušci Sovjet) írnoka. Itt már folytatná további tanulmányait a Jugovics akkor alapított iskolájában, a »Nagy iskolában«, de egy év múlva megbetegszik és gyógykezeltetés céljából kénytelen hosszabb időre újra elhagyni Szer-

*) Háború a szerb nyelvért és helyesírásért.

biát: Vajdaságban és Pesten gyógyítja magát. Sánta marad és mankókra kényszerül egész életére. Visszatér Szerbiába és különböző minőségben résztvesz a forradalomban annak leveréséig, 1813-ig, hogy azután újra, Vajdaságon és Pesten át menekülön a török elől Bécsbe.

1813-tól 1864-ig túlnyomóan Bécsben tartózkodik Vuk, de továbbra is állandóan utazik. Többször teleszik meg rövidebb-hosszabb időre közben Szerbiában és Vajdaságban is, beutazza az összes délszláv-lakta területeket. Jár Oroszországban és számtalanszor Magyarországon, Pesten is. Vuk nyitott szemmel jár az életben, sokat tud és sokat lát. Így már Bécsbe érkezete után rögtön cikket ír az Első Felkelés bukásának okairól, aminthogy később Milos fejedelemnek is megírja elemzésének eredményét és feltűnően élesen bírálja uralmát. A bécsi cenzura, mint később is annyiszor, most sem engedi át a cikkeit. Azonban e cikk így is nagy jelentőségűvé vált: a cenzor szeme nem csupán a cikk tartalmán akadt meg, de annak nyelvezetén is és úgy találta, hogy még nem akadt emberre, aki ennyire ismerte volna a szerb népi nyelvet — aki mert volna szerb népi nyelven írni. Hiszen abban az időben az élettől és néptől roppant elszigetelt távolban fejlődött ki egy szerb irodalom Vajdaságban, amelynek semmi közössége sem volt a néppel, amelynek nyelvét a nép meg sem értette és olyan ábécét és helyesírást használt, amely szintén nagyon távol állott a nép nyelvétől. A nép azért nem maradt irodalom nélkül. A népnek megvoltak a maga szájról-szájra járó, még soha le nem írt, nyomtatásban meg nem jelent dalai, amelyeket viszont a magát elszigetelő egyházi és patriciusi értelmiségi réteg nem ismert és amelyre semmi gondot sem fordított. Vuk volt az egyedüli, aki ismerte a nép nyelvét és aki merte is használni azt. A cenzor magához hívatta Vukot. A cenzor szlovén volt, aki az akkori romantika hatása alatt mint tudós, a népi nyelv fejlesztését tűzte ki céljául, persze anélkül, hogy ennek további következtetését levonta volna. Vuk és Kopitár, a szlovén tudós megismerkedtek, Vuk tanítványa lett a nagyírú tudósnak. Rövid négy év leforgása alatt megtanulta azt, amit Kopitártól megtanulhatott, de úgy hogy ezt egyúttal azonnal át is tette a gyakorlatba, hogy a négy, inas-év alatt meg is írta már a szerb nyelv nyelvtanát és szótárát és ki is adott már egy kötetre való szerb népdalt. Vuk jó tanítványnak bizonyult. Egy lépéssel Kopitárnál. Ő megívta azt a harcot, amely a kultúra demokratizálásának egyik fontos feltételét teremtette meg. Népi nyelven vitte a kultúrát a nép közé, olyan nyelven, amelyet a nép értett, s amelyen a kultúrát elsajátíthatta és továbbfejleszthette. Vuk ezáltal megteremtette a lehetőségét annak, hogy a nép maga váljék kultúrateremtő tényezővé — túl a népdal kultúrán és túl a szájhagyományok kultúráján is. Megteremtette a népi nyelvet és kivívta a népi nyelvnek a polgárjogot. Ez pedig nagyszó volt, óriási horderejű cselekedet abban az időben.

Milován Vidákovics, — talán az első szerb regényíró, — aki mint szintén szerbiai menekült egy pesti szobácskában írta könyvét, úgy nyilatkozott, hogy ő az előkelő szerb közönség írója, a patriciusok, nemesek, az egyház és egyházi műveltségű körök írója, »és, kérem, a bölcs németek vajjon miért nem írnak úgy, ahogy kondásaik és kecskepásztoraik beszélnek?« Mindenki, aki foglalkozik betűvel abban az időben úgy gondolkodik, hogy Vuk újítása eretnokség, sérti a szerb kultúrát és irodalmat, amelyet európai szintjéről és tanultságáról a műveletlen csöcselék lép-ába, sarába ránt le. A művelt Vajdaság attól fél, legalább is bevallottan, hogy a Vuk népi nyelve és újítása elszakítja a szerbséget a pra-

voszláv alaptól és az elnemzetlenítő vallásunió karjaiba taszítja azt.*)

A Vuk-ellenes körök uralkodnak akkor Szerbiában, övék ott a politikai hatalom, a Vajdaságban az egyházi és kulturális hatalom, őket támogatja nem csupán a patriarha, de a pesti Matica és a gazdag alapítványok is. Így érthető azután úgy Vidákovics mint Musicki vagy Hadzsics-Szvetics és Száva Tekelija elgondolása, aki így ír a Vukot sokban segítő Musickinak:

*Ostoba szerb legyél, beszélj
csordás-nyelven, hogy Vuk hívének számlíts!
Mert ha szebbet írna le tollad
mint fogatlan banyák mondást —:
Nincs az szerb nyelven!*

Musicki is ezt szögezi le a közvéleménnyel kapcsolatban:

*A köz a magasb osztályt dicséri népünknek,
Szerinte az egyszerűt gyalázat illet!*

De Vuk pompásan megfelel erre:

»Szerintünk ez éppen megfordítva áll... Népünk egyszerű osztálya — vagyis az az osztály, amelyből népünk ma áll — semmiben sem marad mögötte az 5—6 szomszédnépnek sem értelem, sem pedig becsület dolgában, de jótettek terén sem. Ezt tanusztják mindazok, akik látták és megismerték népünket. A magasabb osztály pedig habár irása közben kihagyhatnók a fölösleges »s« és »sz« betűt olyan, amivé teszi őt életmódja és állapota. Ha nem hoz gyalázatot az egyszerű népre — dicsőségére bizonyára nem szolgál«.

(A régi helyesírás szerint magasabb osztály: »vissa klassza«, erre vonatkozik a felesleges »s« és »sz« kihagyása).

Mert Vuk az Első Szerb Felkelésből jött a metternichi Bécsbe. Benné annak a forrongó népszseninek elemi ereje buzog, amely a népdal szerint szárnyra kell.

*Amikor Szerbiának földjén
régí élet felborulóban volt...*

Vuk az egykori szabadságharcos el sem tudta másként képzelet, minthogy a népnek egyként kell kiküzdenie a nemzeti, politikai, társadalmi és kulturális szabadságát. A szabad nép szabad népi kultúrát teremt magának saját népi nyelvén. Ezt már csak azért is megérdemli, mert meg van hozzá az ereje, a képessége.

*) Ennek a félélemnek volt némi jogosultsága a XVIII. század folyamán. Akkor még fenyegette a szerbséget a vallásunió katolizáló törekvése, amely azonban már akkor is csak eszköze volt a Habsburgok gyarmatosító törekvéseinek. Viszont ebben az időben már a vallásunió veszélye nem fenyegetett, hiszen már II. József nem a katolikus egyházra, de a német tőkére támaszkodott németesítő, gyarmatosító politikájában. A vallásunió ellen különben már a XVIII. században is inkább küzdöttek a népi felkelő Péroók, mint patriárhák, habár közöttük is akadtak harcosok. A XIX. században már nem volt indokolt ez a félélem, ekkor már a vallásuniótól való rettegés pártustul szolgált, osztálykülönbségeket takart, takarta a nép e föl azt, hogy az akkori uralkodó osztály kulturálisan is el akart zárkózni a nép elől, hogy azt továbbra is homályban tartassa.

Vuk mélyen hisz a nép alkotó, kultúrteremtő erejében és erre lép-
 ten-nyomon talál bizonyítékot. Hiszen a nép már eddig is, már rabsága
 idején, olyan nyelvet, olyan kész, befejezett és kifejező nyelvet teremtett
 magának, hogy azon olyan dalokat költött, amelyekhez fogható alig akad
 a világirodalomban. Ezt az akkori világirodalmi nagyságok Goethétől
 kezdve mind elismerték. Az a nép, gondolja Vuk, amely a népdalok népi
 kincsét megalkotta, megszerezte ezzel a jogot arra is, hogy részesedjék
 az új kultúrában, amelyet közel kell hozni hozzá, hogy tovább fejlesz-
 tesse. E célra kell a népnyelvet tenni a szépirodalom és tudományos
 irodalom nyelvévé, e célra kell megállapítani a népnyelv szabályait, e
 célra kell lerögzíteni a népnyelv szókincsét és a rajta eddig alkotott
 irodalmi termékeket. Meg kell teremteni a későbbi igazi népi kultúra
 alapjait. Az abc, a helyesírás csak eszközök, de olyan eszközök, ame-
 lyek a népet közel hozzák a kultúrához. Ha mindez elmaradna, ha a
 kultúra továbbra is a kiváltságosak kincse maradna és néptől távoli nyel-
 ven jellemezné, akkor hiábavaló volna a nép szabadságharca. Továbbra
 is szellemi rabságban maradna.

Mindezt teljességében megértik Bránkó, a költő és Danicsics, a tu-
 dós is. A »Put« c. versében Bránkó szintén a nép nyelvi és erkölcsi, meg-
 nemzeti tisztaságát és eredetiségét védelmezi az úri, népellenes, idegen-
 majmoló »kultúraterjesztőkkel« szemben, akik a németes, bécsi kultúra
 szószólói.

*»Maradéktalanul (bez kusura — visszajáró váltópénnél) rá kell
 költenünk mind nevünket és szavunkat, mind erőnket és életünket erre
 a munkára«, — mondja Danicsics, a nagy nyelvtudós és hozzáteszi:
 »Én mindig abban a hitben éltem, hogy a nép szolgálatában kötelesek
 vagyunk akár ki is traktálni magunkat.«*

Vuk mindenütt a nép védelmezője. Írjon bár szótárt, gyűjtsön nép-
 dalt a nép ajkáról, főleg a nagy népdalköltők Filip Visnyics és Tesán
 Podrugovics guszlájáról, írjon történelmet vagy örökítse meg a nép-
 szokásokat, hogy ezáltal a néprajzi tudományok megalapítójává is vál-
 jék, mindig szociológus és mindig harcos is e mellett. Ha a »hajdúk«
 fogalmát magyarázza, akkor hozzáteszi: *»Ha a törökuralom embersége-
 sebb, enyhébb volt, lecsökkent a hajdúk száma is, de mihelyt kegyet-
 lenebbé és igazságtalanabbá vált az, felszaporodtak a hajdúk is...
 mert akkor inkább haljunk hősi halált, mint lértiak, így legalább kicse-
 réljük fejünk az ellenség fejéért és megbosszuljuk testvéreinket...«* Ha
 az ellenfél azt találja mondani:

Vak pásztor guszldja lehet Orpheus lantja?

Vuk válasza így szól: *»a jávorfa-guszla ébresztette öntudatra a né-
 pet.«* De a népdal ideológiai körén túlmenően is, Vuk már itt-ott mo-
 dern szómagyarázatot is ad, így mikor az inas szót tárgyalja a szó-
 tárbán, ír az inasok szörnyű helyzetéről is és szinte tiltakozik ez ellen.

Igy azután csakugyan megnő jelentőségében a harc a »j« betű kö-
 rül. Nem a »j« körül folyik itt a harc egykori Madáchi értelmezésében,
 de folyik kultúrális formában is a népért és nép ellen. Így azután, ha
 ezzel tisztában vagyunk, nem fogunk csodálkozni, hogy Vukot a rend-
 őrség is üldözi mind Bécsben, mind Beográdban, de főleg Vajdaságban,
 hogy számos munkájának kiadásában megakadályozzák mind őt, mind
 Danicsicsot is, hogy emiatt hol Bécsben, hol Pesten, hol Lipszében kell
 nyomdába adnia írásait. Szerbiában szintén kitiltják a nyomdából írá-
 sait, sőt másutt nyomott műveit sem viheti be szabadon ugyanakkor,
 amikor munkatársa Milosnak és résztvesz Szerbia törvényhozó bizott-

ságának munkájában, vagy Beograd polgármestere. Bécsben Metternichék azzal gyanúsítják, hogy az orosz cári politika eszköze. Vajdaságban azt rólják fel bűnéül, hogy német politikát folytat és elárulja a pravoszláv érdekeket, a népi érdekeket.

Oroszok ismerik el először érdemeit, orosz, lengyel tudományos társaságok tagja az iskolázatlan Vuk, a »sánta Farkas«, ahogy a rendőri jelentések emlegetik, aki új kultúra alapjait fekteti le.

Őt évtizeden át harcol a népi kultúra győzelméért. Sokáig egymagában, csak a 40-es évek vége felé cseperedik fel az az ifjúság, amelyik azután fegyvertársául szegődik, és vele együtt diadalra juttatja a nép ügyét. Ezért fontos az 1847-es esztendő, az »Uj Szövetségnek« Vuk új fordításnak, megjelenési éve, Bránkó verseinek (Pesme) megjelenési éve, Danicsics harcos nyelvtudományi munkájának megjelenési éve. Mert Danicsics tudományos érvekkel bizonyította be Vuk igazát, ugyanakkor, amikor Bránkó új üde, friss, népi zamatú, népdal emlőin nevelkedett versei és a Vuk fordítása együtt a nyelvhasználat érvével bebizonyították, hogy a csordások és kondások a kecskepásztorok nyelve kész, fejlett nyelv, amely úgy az új műköltészet, mint a vallási és tudományos nyelvhasználat céljaira is alkalmas és megfelelő.

Addig egyedül vívta Vuk a végtelen ötvenéves harcot. Bátran, meg nem alkívón. És határ Milos érdemeit szoigálta és elismerte, bátran kiállott vele szemben is, ha a néprőli volt szó. Nem csupán a helyesírás kérdéseiben. Milos megtiltotta, hogy az első felkelésről írjon, mégis megteszi ezt és ügyesen úgy védekezik, hogy Milosnak sem volna kedvére való, ha meghamisítaná a történelmet. Utóvégre is mindketten ő is. Karagyorgye is, a népért harcoltak és ez a lényeges. Külön könyvben ír Milosról. Talán eltúlozza Milos érdemeit, viszont megírja más helyen hibáit is.

Tétele igazolására Vuk négy hatalmas kötetre való népdalt gyűjtött és adott ki. Ezzel is felhívta a figyelmet arra, hogy a népnyelv teljesen befejezett alkotás, a költészet céljainak teljesen megfelel. Minket magyarokat itt különösképen érdekel felfogása a nyelvújításról és az irodalmi népi nyelvről, ez a kérdés abban az időben Magyarországon is napirenden volt. Ami Bránkó a nyelv terén szerb nyelven, az Pétőfi magyarul. Hozza a népdal üde nyelvét, egyszerűségét és költői szépségét a műköltészetben is.

Vuk számtalanszor járt Pesten már a század elején és 1814-ben ott írta első nyelvтанát. Így került összeköttetésbe Vitkovicsékkal. Az egyik Vitkovics a budai szerb cenzor volt, a másik egy személyben szerb és magyar író. Vitkovics Mihállal, az íróval, a Vitkovics féle szerb-magyar irodalmi szalon kereteiben többször is találkozott. Esmecserére is került a sor közöttük. Vitkovics Mihály, aki szintén híve volt a népköltészetnek és vagy 10—15 szerb népdalt le is fordított magyarra, más nézetén volt a népnyelv kérdésében mint Vuk. Kazinczyt tartotta követendő példának, aki változtatott a népnyelven és megengedhetőnek tartotta az idegenszerűségeket. Vuk, aki különben nem tudott magyarul, azon a véleményen volt, hogy ez valószínűleg megfelel a magyar nyelv fejlődési fokának, de a szerb népnyelvvél kapcsolatban teljesen felesleges, mert az így is, változtatás nélkül is, teljesen megfelel az irodal-

*) Danicsics könyve és Vuk Milosról szóló történelmi műve ezért jelennek meg Pesten.

mi céloknak. Ha a tudományos céloknak még nem felel meg eléggé, úgy a természétes fejlődés, amelyhez hozzájárul, amelyet meggyorsít a tudósok és írók munkája, hamarosan alkalmassá fogja tenni.

A szerb népdalokat már 1830-tól kezdve Székács is fordította és 1836-ban kiadott egy kötetre valót. (Második kiadás 1837). Az első kiadást Székács így ajánlja: »A szerbeknek Dunán és Száván innen és Dunán és Száván túl tisztelettel«. Érdekes, hogy Székács előszavában így ír a szerb népdalokról: »Minket magyarokat itt is a külföld tett legelőször figyelmessé arra, mi részint itt közöttünk (a Bándtban, Bácsban, Horvátországban), részint hozzánk oly közel létezett, hogy tőle csak a Száva és a Duna választott el bennünket. Köztünk Schedel, (Toldi Ferenc, a tudós, L. P.) Vitkovics, Bajza és Karlovici közlöttek szerb dalokat«. Toldi volt közben az, aki Vitkovics után először figyelmeztetett a szerb népdalok értékére. Később Margalics Ede fordított és adott ki egy kötetre való népdalt Kralyevics Márkó-ciklusból, míg nemrégiben Csuka Zoltán tett közzé egy csokorra való (Délszláv népdaladák, Faust, 1946).

1847 hozta meg Vuk győzelmét, bár a harcok itt-ott még kiújultak. Bránkót 1848-ban Zemunban kis híjja hogy el nem verték, mert védelmére kelt a »sánta Farkasnak«. Beográdba folytatta ekkor útját, ahonnan azután 1849-ben kiutasították, mert: »Mért hoz Párisból, Bécsből ide mindentéle túlzott eszmét? A mi diákjainkat is fölláztította!«

A népdal, a népi kultúra és népi nyelv diadalt arattak. Diadalra vitte az az ifjúság, amely már az újszerű kelő polgárság eszmei kifejezője és tükröződése volt, és a 48-as harcos ifjúság első fellépése volt a nép oldalán. Mert 1804-től 1848-ig ívelt a népi nyelv és népi kultúra alapjának megteremtése.

1847-ben a pesti szerb ifjúság fellépett Vuk oldalán, hiába fenyegetett Sztratimirovics a felkelő Ticán ellensége és Vuk ellensége, ütleggel a zsoltároknak népnyelvre való átültetése miatt. 1847-ben kialakult Pesten is Beográdban is az az ifjúság, amely diadalra vitte az új eszméket. 1847-ben húsz egynéhány esztendei fiókban hevertetés után megjelenik a népnyelvű biblia, megjelenik Danicsics nagy tudományos könyve, megjelentek a Bránkó »Dalai«. A nép újra elért egy győzelmet azon az úton, amely a teljes felszabaduláshoz vezetett. Megvetette az alapját, nyelvi alapját annak a népi kultúrának, amely a teljes győzelem után lehetővé tette az igazi népi kultúra megteremtését.

Száz évvel ezelőtt a nyelvi alapot teremtette meg és vitte győzelemre a Vuk úíítása. Ma megteremtettük az anyagi, társadalmi alapját is a népi kultúrának és ezzel az a l ó s á g g á vált.

Ebben van a száz évvel ezelőtti győzelem jelentősége.

*Amint juhra tart jogot a farkas
Úgy gyengébbre tart jogot a zsarnok.
De a zsarnok szarvait letörni
Az embernek legszentebb kötelem.*

Nyegos

A RIGÓMEZEI LEÁNY

— NÉPBALLADA —

Jó korán kelt Rigómező lánya,
Jó korán kelt szent vasárnap reggel,
Még a tüzes napnál is korábban,
Fe: is türtö fehér ruháját,
Jól feltürtö hőszi könyökéig,
Vállaln vitt kenyeret, fehéret,
Két kezében két aranyos kondért,
Az egyikben vitt jó hús vizecskét,
A másikban jó pros borocskát
Ment a lány a sík Rigómezőre,
Végiglátta a nagy csatasíkot,
Lázár kenéz véres csatasíkját,
Fő emelte véréből a sok hőst;
Aki hősből életet talált még,
Meg is mosta hús enyhítő berral,
Megetette hófehér kenyérral.

A véletlen éppen úgy akarta,
Hogy ráellen hős Orlovics Pátra,
A fejedem lijú zász ósára,
A lány őt is é'etben találta,
A vitéz hős jobbkeze levágva,
S ballába is egészen térdéig,
Mind eltörték karcsú jó bordáit,
Ki is látszott a hős fehér mája;
Sok vére már elfolyt a szegénynek,
Megmosta a lány a hőst hús vízzel.

Piros borrhál meg is áldoztatta,
Megetette hófehér kenyérral;
Mikor a hős szíve vern kezdett,
Igy szólat meg jó Orlovics Páv'e:
»Édes húgom, Rigómező lánya!
Milyen bánat űzött ide téged,
Hogy véréből emed fel a sok hőst?
Kit keresel itt a csatatéren?
Fivéred vagy unokafivéred?
Vagy tán vétek szerint ősz apádat ?

Igy szól akkor Rigómező lánya:
»Jó testvérem, ismeretlen harcos,
Nem keresek rokont én itt, senkit,
Fivérem vagy unokafivérem,
Nem is vétek szerint ősz apámat;
Talán tudod, ismeretlen harcos,
Mikor hadját Lázár áldoztatta
Szamedrezsa szép temp'om mellett,
Három hétlig, harminc ka'ugyerre';
Megáldozott mind a jó szerb harcos,
S legvégül is három hadvezérünk:

Egyik éppen vitéz M'los vajda,
 A második jó Koszánics Ivó,
 A harmadik Top'lica Milán hős;
 Én akkor épp a kapuban álltam,
 Mikor arra sétált M'los vajda,
 Deli szép hős, messzi szá' a híre,
 Maga mögött húzza jó szablyáját,
 Selyem kalpag vert arany boglárval,
 Pettyes pa'ást leng a hős nyomában,
 Nyaka körül büszke se'yemkendő,
 Észre is vesz, rám veti nézését,
 Le is húzza szép pettyes palástját,
 Le is húzza s azzal rámteríti:

»Itt van, lányka, szép pettyes palástom,
 Erről egyszer majd rám em'ekézzél,
 A palástról v'itézi nevemre;
 Elmegyek én megha'ni most, lelkem,
 Fejedemünk harci táborába;
 Aztán, lelkem kérd meg az Úristent,
 Egészséggel térjek onnan vissza,
 S hogyha szolgál néked a szerencse,
 Elvisz'ek majd az én Milánomnak,
 Jó Milánnak, hitese testvéremnek,
 Aki nekem Istenben fivérem;
 Isten előtt és Szent János előtt,
 Komád leszek majd az esküvődön!«

Utána jött jó Koszánics Ivó,
 Deli szép hős, messzi szá' a híre,
 Maga mögött húzza jó szablyáját,
 Selyem ka'pag, vert arany bog'árral,
 Pettyes pa'ást leng a hős nyomában,
 Nyaka körül büszke selyemkendő,
 Kezén arany, szép kar'kagyűrű,
 Észre is vesz, rámveti nézését,
 Le is húzza kezéről a gyűrűt,
 Le is húzza, nekem átadja:
 »Itt van, lányka, szép kar'kagyűrűm,
 Erről egyszer majd rám em'ekézzél,
 S a gyűrűről v'itézi nevemre;
 Elmegyek én megha'ni most, lelkem,
 Fejedemünk harci táborába;
 Aztán lelkem, kérd meg az Úristent,
 Egészséggel térjek onnan vissza,
 S hogyha véled is lesz jó szerencse,
 Elvisz'ek majd az én Milánomnak,
 Jó Milánnak, hitese testvéremnek,
 Aki nekem Istenben fivérem;
 Isten előtt és Szent János előtt,
 Menyegződdöm leszek első vőfény!«

Utána jön jó Top'ica Milán,
 Deli szép hős, messzi szál a híre,
 Maga mögött húzza jó szablyáját,
 Selyem kalpag, vert arany bog árral,
 Pettyes pa'ást leng a hős nyomában,
 Nyaka körül büszke selyemkendő,
 Erős kezén aranyos szép fátyol,
 Észre is vesz, rámveti nézését,
 Le is veszi a fátyolt kezéről,
 Le is veszi s nékem átadja:
 »Itt van lányka, a szép aranyfátyol,
 Erről egyszer majd rám emékezzél,
 A fátyolról vitézi nevemre;
 Elmegyek én meghalni most, le'kem,
 Fejedelmünk harci táborába;
 Aztán lelke, kérd meg az Úristent,
 Egészségge térjek onnan vissza,
 Mert én le'kem, akkor ér szerencse,
 El is veszlek jó, hű feleségnek!

És e'mentek hárman, hadvezérek,
 Megkeresni őket idejöttem.

Így szól akkor jó Orlov'cs Pávie:
 »Édes húgom, Rigómező lánya!
 Látod ottan a harci kopljákat,
 Legsűrűbbek ott s legmagasabbak,
 Ott ömlött ki a hőseink vére,
 Kengyelig ért ott a paripáknak,
 Kengyelig ért és a zabolálg,
 Selyemővig ért fe! a hősöknek,
 Ott esett el a mi három hősiink;
 Menj haza hát fehér udvarodba,
 Ne vérezd be újjasod, uszályod«.

Mikor a lány a szót hallotta,
 Lecsordult a könnye fehér arcán,
 Haza is ment fehér udvarába,
 S így jajongott nagy fennhangon sírva:
 »Óh jaj nekem, rossz az én szerencsém,
 Ha én, szegény, zó d fenyőhöz nyúlnék,
 Az is szegény, elhervadna zölden«.

Fordította: CSUKA ZOLTÁN

RADICSEVIC'S VERSEI MAGYAR FORDÍTÁSBAN

Irta: Herceg János

A kor, amelyben Radicsevics élt és alkotott, forradalmi kor volt. De amíg Magyarországon a forradalom nyílt, véres harcban tört ki, Szerbiában a török uralom következtében s az ebből származó politikai felaprózottság miatt csupán az irodalomban és szellemi életben juthatott kifejezésre. A két országnak csak szellemi kapcsolata volt egymással, így történt aztán, hogy a szerb irodalom vezető emberei, mint Ignjátovics Jása, Sztérija Pópovics, Gyura Jaksics, nyílt színvallást tettek a 48-as magyar forradalom mellett. A vajdasági szerb népet Bécs szeke-rébe fogták a ravasz papok, számító kereskedők s a megalkuvó politi-kusok. Ebben a politikai hasadásban a Bécsben élő fiatal Radicsevics nem találhatta meg azt az utat, amely a magyarság szabadságharcához vezetett volna, hiszen nevelése is más volt, környezete is. Bizonyosan ez volt az oka annak, hogy a magyar irodalom is csak későn, a forra-dalom leverése és az abszolutizmus megszűnte után figyelte arra a köl-tői füstökösre, amely akkor már letűnt a szerb irodalom egéről, de tün-döklése még ma is élő valóság a szerb nép lelkében.

Petőfi is halála és a leverte magyar forradalom után lett igazán naggyá, harcos versei akkor izzottak, amikor a forradalomnak már ha-muja is elszállt s az ő verseivel élte tovább csendesebb életét a magyar romantika másodvirágzása is. Ez a kor, a nyolcvanas évek kora volt az, amely összeért a szerb romantikával s felfedezte magának Radicse-
vics Bránkó költészetét.

Nem a kor nagy szellemei fordultak feléje, hiszen nagy szellemek akkor nem is igen voltak, mert megfojtotta őket az abszolutizmus gyil-kos légköre, de Radicsevics Bránkó költészetét számontartotta a Ma-gyar Tudományos Akadémia, a Kisfaludy Társaság, amely több versét bemutatta s a nagy nivelláló Gyulai Pál, aki Radicsevics Bránkóval élükön a szerb költők fordításainak kiadását lehetővé tette. Így hódított tért a magyar közönség szívében a szerb szellemi megújulás nagy költője, Radicsevics Bránkó.

Legtöbb versét Rohonyi Gyula, a történelemtudós fordította le, aki a Kisfaludy Társaság 44. évkönyvében tette közzé fordításait, de leghí-vebben talán a fiatalon elhunyt becsei Szulik József adta vissza Radi-csevics verseinek szépségét. Szulik a Zomborban megjelent Bácska mun-katársa volt, néhány tankönyvön és értekezésen kívül a szerb költők verseit fordította, s mint maga mondotta azért mert: »a művelt magyar úrjósztály becsmérően néz a szerbre, melyet magánál alacsonyabb kül-túrális szinten állónak tart. Szerény munkálkodással intelligenciánk-nak ezen tévhitét kívánám elmulasztani és bizonyítani, miszerint a szerb poéták művészete minden figyelmet megérdemel.«

Szulik a Bácska 1980 és 1891. évfolyamában adta közre legtöbb Ra-dicsevics fordítását. További munkájában az 1891-ben bekövetkezett ha-lála akadályozta meg.

Utána Dömötör Pál, az akkori idők divatos költője fordította le Ra-dicsevics néhány elegikus természetű versét, így az Idegent, a Napot (Neka sunce) és a Szerencsés bojtárt. Fordításai a Fővárosi Lapokban jelentek meg, majd 1895-ben önálló kötetében, az Őszirozásák-ban.

Végül Gyulai Pál támogatásával az O'csó Könyvtár kiadásában (1854—58 sz.) jelentette meg Radicsevics fordításait a híres bácskai nő-

taköltő és megyei bohém, dr. Szászy István. Ezután már csak elszórtan, napilapok hasábjain, így a Pesti Naplóban 1911-ben és vajdasági újságokban jelentek meg Radicsevics versfordítások, melyekhez azonban jelen körülmények között nem lehet hozzájutni.

Onálló ismertetés Radicsevics Bránkó költészetéről magyar nyelven nem látott napvilágot, helyét a szerb irodalomban is csak születése után majdnem száz évvel, 1918-ban állapította meg Osztrojics Tihomir. De valahányszor dunavölgyi népek költészetéről esett szó magyar nyelven, akkor elsőnek Radicsevicsét említették, s a világirodalom áttekintésében úgy Benedek Marcellnál, mint Szerb Antalnál is megtaláljuk Radicsevics Bránkó költészetének rövid ismertetését.

Amikor húsz év előtt Szenteleky Debreczeni József társaságában Bazsalikom címmel a modern szerb költők antológiáját kiadta, Bogdán Popovics gyűjteményére támaszkodott, de a XVIII. század első felében élt költőket kihagyta. Gyűjteménye hiányosságát maga is érezvén a modern szó XX. századi jelentőségére hivatkozik és a következőket írja: »Mikor Bogdán Popovity 1911-ben az újabb szerb lírából összeválogatott s a maga nemében páratlan antológiáját kiadja, 1840-től, Bránkó Radicsevicsstől kezdi a csokorba szedést. Mi azonban nem nyúltunk ilyen messzire vissza, mikor a modern szerb költők antológiájába fogtunk, mert véleményünk szerint a modern jelző nem vonatkozhat lezárt korokra s a mai lélektől távoleső érzelmvilágra. Tény az, hogy az újabb szerb líra Bránkó Radicsevicssel kezd kibontakozni, ő ad először egyéni ízt, csiszoltabb, művészi formát a népköltészetnek.«

Radicsevics Bránkó költészetének ismertetésével mind máig adósak vagyunk. A nyelv tisztulása, fejlődése és a korizlés változása következtében szükséges lenne Radicsevics verseinek újabb, modernebb átültetése is. De amig erre sor kerül be kell érniünk a régiekkel s csupán a költő halálsejtelmében verseitől búcsúzó soraj figyelmeztethetnek azokra a szépségekre, amelyeket még nem vett át a magyar olvasó maradéktalanul Radicsevics költészetéből.

*Ó, verseim, szépek, szegény árvácskám,
Életem nyaráról kedves fiacskáim!*

*Szivárvány is volt már, el is halványult már,
Csillag is tündökölt, aztán letündökölt.
Volt, hogy a napsugár meleget hullatott,
Aztán déli égről a nap is nyugodott.
Eltűnt minden amit néktek adni vágytam,
Apátok elhagy már, rongyos rongyruhában.*

A nagy romantikus szerb költő mostani átértékelésével bizonyára a magyar olvasó is többet kaphat Radicsevicsről, mint eddig.

RADICSEVICs BRÁNKÓ:

VERSEK

PETAR PETROVICs NYEGOSNAK

Crna Gora tejszelmének

*Oh, te Crna Gora főpapi vezére,
Ékességünk, népünk büszkesége!
Fehér könyvem hadd nyujtom át néked,
Véremszülte gyermekemet, szépet,
Forró a vér, s a gyermek oly bohó,
Vidám mókára mindig kapható.*

Éjjel-nappal, ifjú lelke rajta,
 Magát huncut zúrökön ma'atla.
 Oh, bocsáss meg, ha az igaz útról
 Néha-néha, ifjan, elbarangol,
 Jobb ha tombol s nyakig ül az árban,
 M'ntha sűnyin sompolyog hinárban,
 Jobb a gyermek, hancurozó kedvvel,
 Mintha béna, cammogni is restel,
 S csak idegen léptre lábát igazgatja,
 Idegen kezekből magát tápláltatja!

MIKORON MAJDNEM MEGHALÉK

Sárgullanak már a levelek a fákon,
 Hull a sárga levél, lefelé a földre;
 Mire kívírnai majd, új tavaszi zöldre,
 Én már meg nem látom!
 Lecsügged a fejem, sáppadoz az arcom,
 Szememet kórságok vizével itatom.
 Elbágyadt a karom, elhasznált a testem,
 Fáradt térde'met immár reszkettetem!
 Itt az idő, hinak, ölébe a sírnak,

Ég áldjon buzácska, én szép nyári álomom,
 Isten áldjon hajnal s fehér napvi ágom!
 Isten áldjon te szent, régi mennyországom, —
 Másutt van helyem már, egy másik világon!
 Nem szerettelek von annyí szenvedéllyel,
 Süthetne tűznapod még a régi fényvel,
 Zengő szód hallanám, v'haridat látnám,
 Dalos pacsirtáld' bo'dogan csodálnám,
 Folyamídj vizéből, forrásidből innám —
 Életem is forr, iorr, lassan el is forr mán.

Ó, verse'm, szépek, szegény árvácskál'm,
 Életem nyararó! kedves fiacskál'm!
 Szivárványt akarék tinéktek lehozni,
 Tarka szivárványba színezní, fodrozni,
 Diszítén; vágytam tündöklő csillaggal,
 Felékesíteni a ragyogó nappal...
 Sz'várvány is volt már, el is halványult már,
 Csillag is tündökölt, aztán letündökölt,
 Volt, hogy a napsugár meleget hullatott,
 Aztán déli égről a nap is nyugodott,
 E'tűnt minden amit néktek adni vágytam,
 Apátok elhagy már, rongyos rongyráhában.

KARADZSICS MINÁNAK

megemlékezésül

Éjjel-nappal csak da'olok,
 Azt dalolom, mit akarok.
 M't akarok, amit bírok,
 Egyet csupán még nem bírok.
 Úgy dalo'ni, nagy hangosan,
 Nagy hangosan, hatalmasan,

Hogy téged' fe'emelnélek,
Csillagok közé tenné'ek.
Ha már úgy is csillag lettél,
Bár a csillagok közt lennél!
Tied közt, k's húgocskám,
Testvérek közt, kis húgocskám.

PAJZÁNKODÁS

(részlet)

Megy a legény, peckesen,
Erdő mélyén átal...
Szépsége versenyre kél
A nappal, magával,

Ösvény fut az erdőben,
A patak partjához...
Patak partján, k'csi lány,
Hófehér ruhát mos,

Meglátja a da'ját,
Fel is síkolt nyomba':
>Ó, te ösvény, hozd nekem,
Ide a karomba!«

Felriad a legény is,
A bokoron túlról:
>Ejnye, mi is csicsereg
Innen, a bokorbó?«

>Sétáltam én edd'g is,
Sok erdőt bejártam...
Beszélő fülemülét,
Még sohasem láttam!«

Szólt a legény, bokron túl,
S accu! átugrotta...
A csoda-fülemülét
Fel is riasztotta.

TEGNAP ESTE

Tegnap este kútra mentem,
Friss vizecskét merítettem,
A'ig fogtam meg az edényt,
Meg'áttam egy csinos legényt.
Éjfekete, szép szeme volt,
Táncoslábú, jó lova volt...
Meg is szóla', szeme ragyog:
>Hej, galambom, szomjas vagyok!
A hangla szivemig zengett:
>Biz' én megítatom kendet!«
Korsóm' fe'éje nyujtottam,
Kezemből kihullajtottam,
A cserepe, az még itt van,
De a legény, jaj, már hol van?
Ha eljönne ismét hozzám,
Másik korsóm' sem sajnálnám!

(Gál László fordításai)

AZ ÖTÉVES TERV ELSŐ FÉLÉVE

Irta: Kádrics Boricz

A szövetségi tervbizottság jelentése az állami gazdasági terv 1947 első félévében megvalósított eredményeiről felöleli egyrészt az általános eredményeket a terv-esztendő első évnegyedében, másrészt az egyes ágak és vállalatok komoly fogyatékoságait, amelyeket minden áron ki kell küszöbölni a második félév folyamán, hogy az év végéig egyöntetű sikert érhessünk el teljes egészében és részletekben is.

Miből áll az első félév eredményeinek számokban is kifejezett általános sikere.⁹

Előszőr: Az általános állami terv bevételi előirányzatait 8 százalékkal túlszárnyaltuk. Ez annál jelentősebb, mert a szövetségi tervbizottság jelentéséből közvetlenül nem látható jelenségek kísérik. A bevételek az első félévben 6 millárd dinárral meghaladják a kiadásokat. A pénzkibocsátás az első félévben, az óriási beruházások ellenére nem növekedett sőt egészbenvéve csökkenő irányzatot mutatott. Végül a sikerek közé tartozik az is, hogy az elért eredményeket abban az időben valósítottuk meg, amikor új pénzügyi rendszerünk megszervezésének első hónapjai során az átrendezés folyt, amikor tehát szervezete és gyakorlata még nem is fejlődött ki teljesen.

Ahogy tervrendszerünkben a pénz jelenti azt a közös nevezőt, amire végeredményben minden természetszerű előfeltételétől függő tényezőt hozhatunk, úgy a pénzügyi terv végrehajtási eredménye jelenti azt az általános tényezőt, ami a legteljesebb mértékben jellemezheti gazdaságunk általános sikerét vagy sikertelenségét.

Az első félév pénzügyi eredményei ingadozás nélkül hazánk gazdasági erejéről és az öt éves terv feladatainak megvalósítási lehetőségeiről tanúskodik. Ebben megmutatkozik, hogy gazdaságunk mármost biztos alapokon és nagy távlatokban fejlődik.

Az első félév pénzügyi eredményei megcsúfolják a hazai és külföldi kételkedőket, akik azt állították, hogy túl nagyok a terveink, elragadott bennünket a lendület és azt jósolták, hogy tervszámaink és pénzügyi és gazdasági rendszerünk terén egyaránt kudarcot vallunk.

Másodszor: A szövetségi termelési terv megvalósításában túlszárnyaltuk az előirányzott eredményeket. Az ipari és bányai termelésben 103, a faiparban 114 százalékkal valósult meg a terv. Ez az eredmény annál jelentősebb, mert az idei termelési terv a múlt évi termelési programnak körülbelül 150 százalékat teszi ki. Ez azt jelenti, hogy a szövetségi termelés a múlt évi egész termeléssel összehasonlítva legalább 50 százalékkal növekedett.

A köztársasági termelés egészben véve nem érte el ugyan a végrehajtási terv 100 százalékat — (köztársasági, ipari és bányai termelés 90.3%, köztársasági faipar 94.1%) — de a tervelőirányzat 1947-re az 1946-os esztendőt véve alapul 170-et tesz ki a köztársasági termelésben. Ez azt jelenti, hogy a köztársasági termelés a valóságban ugyanolyan iramban fejlődött, mint a szövetségi, vagyis 50 százalékkal az 1946-os évvel szemben. (A szövetségi és a köztársasági tervekben előirányzott növekedés közötti különbség onnan ered, hogy a szövetségi termelés már 1946-ban jobban megközelítette a teljes termelőképeséget, mint a köztársasági termelés.) A köztársasági termelés általános eredménye az 1946. évvel szemben megvalósított fej-

lődési iram mellett arról tanuskodik, hogy a köztársasági termelés is az év végéig — megfelelő erőfeszítésekkel — 100 százalékban elérheti a terveredményeket.

Ennek a köztársasági és szövetségi termelésben megnövekedett iramnak az eredményei annál jelentősebbek, mert egyes, rosszhiszemű »elméleti tudósok« megjósolták, hogy az UNRRA segélyszállításainak beszüntetése folytán csökken az áruforgalom országunkban és ez megingatja egész pénzügyi rendszerünket. A valóságban éppen fordítva történt.

Harmadszor: A mezőgazdasági terv egészben véve 100-százalékosan megvalósíthatóknak tekinthető. Elsősorban a vetés tekintetében mutat nagy fejlődést az 1946-os évvel szemben. Összehasonlítva az 1947-es eredményeket az 1939-esekkel, azt látjuk, hogy a mezőgazdaságban már egész jelentéktelen 3 százalékos különbséggel elértük a háború előtti állapotot. Ez egyben azt is jelenti, hogy a mezőgazdasági »elméleti tudósok«, akik a termésmelület »döntő« csökkenéséről beszélnek, csúfos kudarcot vallottak. Macedóniában a gyapjúfelvásárlás eredménye az egész országban elért multévi eredmények háromszorosát teszik ki. Ez bizonyítja, hogy megfelelő erőfeszítésekkel a mezőgazdaságban is elérhetők a terveredmények, tekintet nélkül felaprózottságára és ösztönszerű irányzatára.

Negyedszer: Az alapvető építkezések az első félévben 18 százalékkal az előirányzat alatt maradtak. Egész Jugoszláviában több mint 200 nagy épületet emelünk az iparosítás céljaira. A régi Jugoszlávia kettőt nem épített évente. Az idej építkezés az 1946-osnak kétésfélszerese, a szövetségi alapvető építkezéseknél négyszerese. Az alapvető építéseket májusban úgyszólván kész tervek nélkül kezdttük meg.

Bátran nekivágtunk. Egyidejűleg készültek a tervek és folyt az építés. Ezenkívül az első félév eredményesszámai nem foglalják magukba egész sor építkezés eredményeit, mert a nyilvántartás nem teljes. Végül az alapvető építkezés terveinek kiegészítése júliusban jelentősen megjavult és egyes fontosabb építkezéseknél már hosszabb idő óta állandóan túlszárnyalják a 100%-os eredményeket. Mindez a reális lehetőségekről tanuskodik, hogy a szervezés, nyilvántartás és ellenőrzés kellő megjavításával 1947 végéig elérjük a terv célkitűzéseit az alapvető építésekben is.

Ötödször: A szövetségi tervbizottság jelentésében egyes kulcsszámok pontosan egyeznek: 97,8% a szövetségi és köztársasági termelés összeredménye, 95,4% a termelési forgalmiadó, 98,3% áruszállítás és így tovább. Ez bizonyítja, hogy az 1947-re készített tervek helyesek és alapjaikban a valósággal számotvetők voltak és nyilvántartásunk már annyira fejlett, hogy hihetünk kulcsszámainak.

Kiemeljük az általános sikert az első félévben, mert teljes mértékben igazolja távlataink helyességét, habár ezeket túlságosan mérsékeltek nyilvántartották. Hibás volna azonban, ha az általános sikerek fejünkbe szállnának és nem látnánk meg a számos fogyatékoságot és az egyes sikertelenséget, amiket a második félévben mindenképpen ki kell küszöbölnünk.

Az első szembeötlő fogyatékoság az állami gazdasági terv első félévének eredményeiről tanuskodó számokban az *aránytalanság* a terv megvalósításában. Megmutatkozik ez az aránytalanság az egyes gazdasági ágak tervének végrehajtásában, az egyes ágakon belüli vi-

szonylatokban és végül az egyes végrehajtási kimutatások viszonylatában (termelési, pénzügyi, árfaj szerinti, stb. kimutatások). Az aránytalanság szoros összefüggésben áll a tervfeladatokkal szemben tanúsított, részben helyes, vagy helytelen, harcra kész, vagy megalkuvó viszonyai, részben a nyilvántartással és a nyilvántartás alapján azzal, hogy megfelelően, arányosan küzdenek-e minden téren.

Ahol még a megalkuvó magatartást a tervfeladatokkal szemben nem számolták fel teljesen és a túlzott, nem reális tervekről szóló »elméletek« uralkodnak, ott a végrehajtási tényezők gyengék. Ezzel szemben ahol harci készség mutatkozott, ahol nem volt megalkuvó kétkedés, a terv megvalósításával szemben, hanem szilárdan hittek abban, hogy gazdasági erőink a tervnél is nagyobb feladatok megvalósítására képesek — tehát mindenütt, ahol szívós harcot folytattak a terv megvalósításáért, — a végrehajtási tényezők jók és az elért számok túlhaladják a terv előirányzatait. Ugyanezt állíthatjuk a nyilvántartásokról is. Ahol a harc a nyilvántartásért eléggé határozott és következetes volt, ott kielégítő, sőt, jobb mint kielégítő eredményeket értünk el. Ott nemcsak a terv megvalósítását, illetve túlszárnyalását sikerült biztosítanunk, hanem azt is, hogy a terv végrehajtása megfelelően arányosan történt.

A második félévnek már kiméretlen harc jegyében kell folynia nem csak a terv általános megvalósításáért és túlszárnyalásáért, hanem azért is, hogy a tervet minden téren és minden vállalatban arányosan végrehajtsuk. Ennek előfeltétele az éles és következetes harc minden a terv »túlzásairól« szóló »elmélet« ellen, következetes harc a nyilvántartásért és a tényezők műveleti felhasználásáért. Azonnal közbe kell lépni, még hozzá arányosan minden téren, amint az operatív nyilvántartás gyenge eredmények irányzatát mutatja.

Vezetőinknek, még a legnagyobb felelősséget viselőeknek is, a második félévben teljesen el kell vetniök a fölfogást, hogy munkájukat kampányszerűnek tekintsék. Nem elegendő teljes erővel nyomást gyakorolni ott, ahol pillanatnyilag a legnehezebb és ugyanakkor megfelelkezni más területekről, ahol pillanatnyilag minden rendben van, de ahol már holnap visszaesés állhat elő.

A műveleti nyilvántartásokat ez év végéig mintaszerűen fel kell állítani gazdasági tevékenységünk minden területén. Ezek alapján minden operatív vezetőinknek naponta teljes áttekintéssel kell rendelkeznie egész munkaköre felett. Enélkül nem lehet és nem lesz elérhető a terv arányos megvalósítása. Világos, hogy a legtöbb erőt ott kell összpontosítani, ahol pillanatnyilag a legtöbb nehézség van, ez azonban semmiképpen sem jelenti azt, hogy ki kell engedni a kézből azokat az ágazatokat, ahol pillanatnyilag nem megy rosszul a munka.

Az erőket és a munka belterjességét úgy kell beosztani, hogy a mindennapos műveleti nyilvántartás alapján az egészet átfogjuk. Ezzel kapcsolatban ki kell emelni, hogy vezetőink, mindenekelőtt pedig a vezér és főigazgatók még mindig nem tudják eléggé, hogy felelősök nemcsak, mondjuk a termelési tervért, hanem az általános építési tervért, a pénzügyi tervért, tehát feladatuk gazdasági egészéért, és hogy a terv megvalósításáért folytatott harc egyik vagy másik területen nem jelenti, hogy megfelelkezhetnek arról, hogy gazdasági vezetők. Megtörtént például, hogy egyes igazgatóságok elég jó harcot folytattak a termelési terv megvalósításáért és így fokozottan

dolgoztak a termelés-forgalmi adó növelésén. De ugyanakkor elfelejtették, hogy ezt az adót be kell fizetni a bankba. A felelősenység nemcsak a pénzügyi felelőtlenségben mutatkozott, ami öntudatos gazdasági vezető számára a legsúlyosabb hibát jelenti, hanem más káros következményekkel járt. Például a szövetségi bőr és gumi igazgatóság, habár elég szívósan küzdött a termelési terv megvalósításáért, egy hónappal a félév letelte előtt még nem fordított gondot a termelés-forgalmi adó befizetésére. Csak akkor kezdett nyomást gyakorolni vállalataira, amikor a minisztérium erőlycsen felszólította. Ekkor azonban kiderült, hogy az igazgatóság semmiképpen sem tudja felfedezni annak okát, hogy szakmájában miért nem tudják megvalósítani a termelés-forgalmi adó tervét. Végül, de csak a minisztérium újabb sürgetése után, kiderült, hogy az igazgatóság kiskereskedelmi elárúsítóhelyein óriás cipőkészletek hevernek, mert a kereskedelem még mindig nem vezette be a pontrendszert a racionalizált árúra és mert egyes népbizottságok bürokratikusán késleltetik a jegyek kiadását.

Mire közbeléptek és kiadták az utasítást, hogy a cipőket a bürokratikus kiosztási rendszerre való tekintet nélkül el kell adni, már késő volt. A bőr és gumi igazgatóság nem tudta többi idejében történő bankbefizetéssel megvalósítani pénzügyi tervét. Noha a termelési tervet 105 százalékban megvalósította, a pénzügyi tervet csak 76,9 százalékban teljesítette. Mégsem ez volt legnagyobb hiba, mert az igazgatóság a következő két hétben lényegesen feljavította ezt az eredményt. A legnagyobb hiba az, hogy az igazgatóság teljesen elmerült tevékenységének egyik részébe és az is, hogy nem teljesítette feladatát olyan fontos téren, mint az, hogy a dolgozó emberek számára gondoskodjék cipőről.

Az igazgatóság nem hozhatja fel azt a kifogást, hogy a kereskedelem hibás abban, hogy a kirakatokban elegendő cipő van, de a fogyasztók nem vehetik meg. Minden esetre a kereskedelem is hibás, de az igazgatóság kötelessége lett volna idejében közbelépni, következetesen és elszántan harcolni a kereskedelmi bürokrácia ellen. Annál inkább mert saját kiskereskedelmi elárúsítóhelyei tele voltak cipővel, de a nép, habár szüksége van rá, nem vásárolhatott. Az igazgatóság pedig nem tudta befizetni részét az általános akkumulációba, noha teljesítette a termelési tervet és fokozott mértékben felhalmozta a termelés-forgalmi adót.

Egész sor ilyen példa van. Véletlenül azért hoztuk fel ezt a példát, mert világosan szemlélteti, milyen következményekkel járhat az egyoldalúság, a következetes harc hiánya a terv mindenoldalú megvalósításáért.

A terv arányos megvalósításáért folyó harcban a második félévben, mivel ez mindenképpen alapvető feladatunk — és jelenti mind a megalkuvó irányzatok elleni harcot, mind az átfogó művelési nyilvántartásért folytatott küzdelmet — *művelési* vezetőinknek *gazdasági* vezetőkké kell fejlődniük, mégpedig olyanokká, akik mindenkor szem előtt tartják a teljes egészet és feladataik részleteit is.

A másik általános fogyatékoság, hogy a tervfegyelem az első félévben nem volt elég szilárd. Számtalanszor hangoztattuk, hogy a tervfegyelem nem bilincs és nem jelenti a művelési rugékonyság elvesztését. Ugyanakkor rámutattunk arra is, hogy a művelési rugé-

konyság az u. n. »tervszerü« központosító bürokratizmussal szemben semmi esetre sem jelenti azt, hogy akárcsak a legkisebb mértékben is megengedhetjük a fegyelmezetlenséget.

A gyakorlatban mégis másképp alakult a helyzet. Ezen a téren mindenekelőtt a köztársasági iparügyi és bányauji minisztériumok követtek el hibát. Megengedték, hogy saját kezdeményezésből vagy alárendelt igazgatóságai és vállalataik kezdeményezésére leszállítsák a tervet, habár ezzel nem értettek egyet sem a köztársasági kormányok, sem a köztársasági tervbizottságok, mégkevésbé a szövetségi iparügyi és bányauji minisztériumok, noha ezek szövetségi-köztársasági jellegűek. Egyes helyeken odáig ment a dolog, hogy nem is volt nyilvántartásuk arról, mennyire csökkentették a tervet és egyes néptársak a köztársasági minisztériumokban elkeseredetten tiltakoztak, amikor a tervek első félévi szövetségi feldolgozása során alacsonyabb számok alakultak ki, mint amit ők a saját leszállított terveik alapján kiszámítottak.

A szövetségi ellenőrzés azonban az általános állami gazdasági terven alapul és természetesen nem ismerhette el a tervfegyelem önkényes megszegését. Éppen ezért nem kielégítők egyes köztársaságok tervének megvalósításában elért eredmények. Nem nehéz megállapítani az összefüggést a terv terén tanúsított fegyelmezetlenség és a között, ahogyan megalkurvóan felülnek a tervek túlhajtottságáról szóló elméleteknek. Ha a néptársak a köztársasági minisztériumokban ahelyett, hogy olyan könnyen és fegyelmezetlenül leszállították a tervet, harcot folytattak volna a terv túlhajtottságáról szóló elméletek ellen, a köztársasági eredmények ma sokkal jobbak volnának.

A tervfegyelem és az éles, kiméletlen harc a tervek túlhajtottságáról szóló »elméletek« ellen, jelenti a második félévben az előírttelét annak, hogy a tervet megvalósítjuk és pótoljuk az első félév mulasztásait. Ehhez feltétlenül ragaszkodnunk kell.

Hasonló jelenségek voltak a szövetségi igazgatóságokban is, de erőlyes közbelépéssel gyorsan kiküszöbölték. Ez azt bizonyítja, hogy itt nincs szó »tárgyilagosa nehézségekről és a terv megvalósításának lehetetlenségéről«, hanem mindenkor csupán megalkuvásról és a tervfeladattal szemben elfoglalt helytelen állásponttól.

További általános fogyatékos mulasztás, hogy nem küzdenek eléggé a választékért. A megteremtett választékok azt mutatják ugyan, hogy a nyersanyaghiánnyal kapcsolatos kifogások ellenére megkövetelhetjük és következetesen meg is követeljük és elérjük a tervszerinti választék megvalósítását. Másrészt ez mégjobban rávilágít arra, hogy a választékért folyó harc túlságosan gyenge volt és éppen itt összpontosultak az összes lehető megalkuvó elméletek. Világos, hogyha valami feltétlenül szükséges nyersanyag nem érkezett meg idejében külföldről, és emiatt nem lehet az évszaknak megfelelően elkészíteni bizonyos cikket, akkor meg kell változtatni az operatív tervet és ebben az időszakban nagyobb mértékben gyártani azt, améhez van elég nyersanyag.

Sok esetben hiányzott ez a rugékonyág és így nemcsak választék, hanem érték tekintetében sem valósították meg a tervet. Még több eset volt arra, hogy ezt a rugékonyágot helytelenül tolmácsolták és alkalmazták. Egyes »rugékonyak« elfeledkeztek arról, hogy nyersanyaghiány miatt amikor hirtelen megváltoztatják az operatív

tervet, akkor elsősorban időrendben kell pótolni azt, amit az előző időszakban tárgyilagossági nehézségek miatt nem tudtak tervszerűen termelni. Egyes »eleményeseknek« nagyon jól jött a nyersanyaghiány, mert egyrészt »könnyítették« a terv végrehajtását, másrészt mindig találhattak kifogást, hogy miért nem valósítják meg a tervet. Világos, hogy teljesen hibásan fogták fel az operatív találékonyság feladatait. Az alapvető tervek végrehajtásánál az ilyen rugékonyságra feltétlenül szükség van, de nem azért, hogy a tervmunka megkönnyebbítse a terv alatt maradást azáltal, hogy előre elhatároztuk, hanem azért, hogy a terv feladatait minél észszerűbben végrehajtsuk.

Amikor lejutunk azokra, akik a legkisebb nehézség miatt leszálították tervüket, vagy azért, mert nem eléggé odaadón gondoskodtak a választék előteremtéséről, ugyanakkor ki kell emelni azoknak az igazgatóságoknak és vállalatoknak példáját, amelyek hazai nyersanyagok felhasználásával küzdöttek egyes nyersanyagok hiánya ellen, mégha ez gyengébb eredményre vezetett is. Felkutatták az elfelejtett raktárakat és ezzel elősegítették a raktárak jobb nyilvántartását és mindazokkal szemben, akik már az első nehézségeknél leküzdhetetlen hiányokkal érveltek, előteremtették választékukat.

A választékért folytatott harc a második félévben ugyanolyan fontos feladat, mint a terv arányos megvalósításáért folytatott küzdelem. A valóságban ez egyetlen feladatot jelent. Az évi végeredményt aszerint mérik, hogy milyen a választék. Erről az operatív napi nyilvántartásnak is gondoskodnia kell.

A terv végrehajtásáról tanuskodó számok megmutatják azt is, hogy először helytelen a termelés összpontosítására irányuló felfogás és másodsorban, hogy a köztársasági termelő minisztériumokban erős bürokratikus központosítás folyik. Akadnak néptársak, akik nagyon egyoldalúan és leegyszerűsítve tolmácsolják a termelés összevonásának haladó jelentőségét. Ezek elfelejtik, hogy műszaki és társadalmi téren haladónak nyilvánítható az a termelés, amelyet magas műszaki színvonalon összpontosítottak. Habár az ötéves terv nagyon nagy figyelmet szentel ennek a kérdésnek és az ilyen termelésnek, az egyes köztársasági minisztériumok kezdtek »összpontosítani« még a kis műhelyeket elmaradt félig iparos berendezésükkel is. Természetes, hogy ezzel nem érhetek el »nagy termelési eredményeket«, hanem megsemmisítették még azt is, ami a terepen gazdagabbá tehetné volna a termelési forrásokat és így az életszínvonalat is, ami a népbizottságok feladata lenne. Az ilyen »összpontosítás« nyomán valami hasonló állott elő, mint a kézművességről való átmenet az ipari tökérendszerre. Magától értetődik, hogy az ilyen »korszerű kézműveségek« nem teljesíthették a rájuk háruló tervfeladatukat, másrészt elvonták a vezetők figyelmét és küzdőerejét azoktól a vállalatoktól, amelyekben valóban növelhették volna a teljesítőképességet és észszerűbbé tehetnék volna a műszaki és termelési folyamatot. Az ilyen összevonásokat feltétlenül abba kell hagyni. Az ilyen műhelyek nagyon hasznosak és gazdagítják a választékot és *kiegészítik* az ipari termelést, de azonnal át kell adni azokat a népbizottságoknak.

Míg a szövetséges intézményekben a bürokratikus központosítást nagyiából felszámoltuk — bár vannak bizonyos maradványai — az utóbbi időben befészkelte magát a köztársasági termelő minisztériumokba. Ez a többi között kitűnik abból is, hogy a köztársasági

minisztériumok irányítása alá összpontosítottak 3—400 vállalatot. Ahelyett, hogy átadták volna ezeket a népbizottságoknak és erősítették volna velük a helyi gazdaságot. Az ilyen összevonás nem vitte előre a köztársasági vezetőket a korszerű termelési folyamat, az észszerűsítés, a korszerű vállalatokban megvalósítható és valóban nagyon szükséges nyilvántartás felé, hanem még hátráltatta őket. Mivel a helyi jelentőségű kis, maradi műhelyekben nem volt meg a tárgyi-lagos lehetőségük a korszerű szervezés bevezetésére, elhanyagolták a nagy vállalatokban is. Minthogy a kis, jelentéktelen műhelyekben lehetetlen volt megszervezni a nagy üzemekben lehetséges és szükséges nyilvántartást, általános harcuk a nyilvántartásért elveszítette az élet. Végül pedig, az irányításuk alatt álló üzemek túlságosan nagy száma miatt elveszítették a szükséges végrehajtási készséget.

Igy azután nem is érhették el a tervszerű eredményeket, másrészt pedig ez a központosítás helyi gazdaságunkat károsította, hiszen ez nem dolgozhat és fejlődhet, ha a kisüzemek konkrét műveleti vezetősége a köztársasági minisztériumban ül. Idejében át kell adni az apró üzemeket a népbizottságoknak és a minisztériumnak a műszakilag, szervezeten stb. valóban köztársasági jelentőségű termelésre kell összpontosítania. Ez az előfeltétele annak, hogy köztársasági minisztériumaink a második félévben megvalósítsák a tervet.

Ugyanakkor megemlíthetjük, hogy az általános gazdasági rendezés, tekintet nélkül a számos fogyatékosra, a termelés szervezetében, már is olyan messzire jutott, hogy szükségessé válik a vezetőség szorosabban vett műszaki specializálása. Ennek megfelelően rövidesen szükségessé válik az óriási méretű ipar- és bányai minisztériumok széttagolása szövetségi és köztársasági méretek között egyaránt.

A MÁSODIK FÉLÉV FŐLADATAI

Kétségtelen, hogy az alapvető építkezések jelentik a második félévben a legidőszerűbb feladatot minden gazdasági vezetőnk számára. Ki kell küszöbölnünk minden, az első félévben tapasztalt fogyatékoságot: a módszeres kidolgozás hiányát az alapvető építkezések alapterveiben, a műveleti nyilvántartás hiányát és helyenként nemcsak az előirányzatok, hanem az alaptervek hiányát is. A terv- és nyilvántartáskészítés módszeressége terén végzett munka eredményeképpen az alapvető építkezésben közlemények jelennek meg és azokat alaposan tanulmányozni kell és meg kell valósítani. Az idén építendő szövetségi és köztársasági jellegű építmény számára kidolgozott alapvető terv minden megalkuvó ingadozás nélkül kizárólag alapként kell hogy szolgáljon a további operatív tervezéshez és a tervedmények valóraváltásának ellenőrzéséhez és megállapításához. Mindez előfeltétele annak, hogy az utóbbi két hónapban az alapvető építkezésekre mindjobban összpontosuló erőfeszítések valóban teljes sikerrel végezzenek.

Továbbá végkép le kell számolnunk egyes termelő igazgatóságok beállítottságával és véleményével, hogy az alapvető építkezés mindegyikével az építési vállalat és az építésügyi minisztérium ügye. Ellenkezőleg, az alapvető építkezés végső következményében elsősorban a vállalkozó, vagyis a termelőigazgatóság ügye, ami természetesen a

legkevesebbé sem csökkenti az építési vállalat és az építésügyi minisztériumok kötelezettségeit. A termelő igazgatóságnak tudatában kell lenni, hogy úgy kötötték szerződést az építési vállalattal, hogy az általuk várásolt anyagból építsen, az általuk fizetett pénzzel fizessen az állam nevében és mindenekei előtt olyan épületeket emeljenek, amelyek az ő igazgatóságuk hatáskörébe tartoznak és amelyekkel ők rendelkeznek. Azonnal ki kell rendelni minden nagyobb építkezéshez vezetőket az igazgatóságok nevében, akik a valóságban már a jövőbeni termelő-vállalat igazgatói legyenek. Ez a gyakorlat bizonyult eddig a legjobbnak, mert az ilyen vezetőnek áll leginkább érdekében az épületek mielőbbi befejezése. Termelő igazgatóságainknak mielőbb biztosítani kell alapvető építkezéseiknél az építkezések napi operatív áttekintését ugyanúgy ahogyan áttekintésük van a termelési folyamat felett.

Az első félév tapasztalatai azt mutatják, hogy egész sor olyan cikket készíthetünk magunk is, még hozzá nagyon bonyolult termékeket, amelyeket a háború előtt és a háború után is drága pénzért külföldön vásároltunk. Ez a tapasztalat nagyon hasznos. Mi azonban még nem vagyunk eléggé tudatában ennek a ténynek és kevésbé szorgalmazzuk az ilyen termelést. Ezért történik azután meg, hogy külföldön vásárolnak egyes cikkeket az alapvető építkezésekhez, habár magunk is elkészíthetnénk azokat és hiányzanak a hiteltervek egyes különösen korszerű berendezésekhez, amelyek éppen az új termelést emelhetnék messze az átlagos színvonal fölé. A második félévben erőlyen harcot kell folytatni nemcsak a termelőképeség tervszerű kihasználásáért, hanem a már meglévő gépek és felszerelések által teremtetett lehetőségek kihasználásáért is, a bonyolult termékek termelésében, amiket eddig nem készítettünk. Megfelelően kell díjazni a mérnököket, igazgatókat és munkásokat, akik elősegítik ezt a termelést.

A második félév legkomolyabb feladatai közé tartoznak a közlekedés feladatai is. A második félév termelési terve nagyobb. Ennek megfelelően növekszik az áruforgalom is. Az idei kiviteli terv főként a harmadik és negyedik évnegyedre összpontosult. Ezen a téren is növekszik az áruszállítás. A mezőgazdasági terményeket is most kell szállítani. Végül a nyár és az őszi folyamán kell biztosítani a téli szén-tartalékot. E feladatok komolyságára való tekintettel egész közlekedésünknek újból át kell tekintenie és növelnie operatív terveit és a legerélyesebb harcot folytatni azok megvalósításáért. Valamennyi többi gazdasági intézmény köteles együttműködést teremteni a közlekedéssel, mert a szállítást illetőleg tanúsított tervfegyelmektől függ gyakran több mint ötven százalékban a szállítási terv megvalósításának sikere.

Végül pénzügyeinkről is szólni kell. Habár már az első félévben nagy pénzügyi sikereket értünk el, nem szabad szemeltetnünk az előtt, hogy egyes vállalatok és intézmények csak gyengén teljesítették kötelezettségeiket. Ez elsősorban azért történt, mert nem voltak eléggé tudatában annak, hogy az akkumulációt azonnal be kell fizetniük. A második félév harca nemcsak a negyed, vagy félévi pénzügyi kötelezettségek teljesítésének jegyében kell folynia, hanem azért is, hogy állandóan, elodázhatatlanul, mindennaposan, folyamatosan teljesítsék a pénzügyi tervet, illetve befizessék a pénzügyi terv valóra váltásából eredő összegeket.

Az első félév eredményei másrészt kétségtelenül mutatják, hogy

pénzügyi és főként hitelrendszerünkben egyes átszervezési intézkedésekre van szükség, hogy mindvégig biztosíthassuk a teljes pénzügyi sikert és a megfelelő pénzügyi rugalmasságot. Sok olyan vállalat van még, amelyek nem fizették be sem a termelési forgalmi adó elért összeget, sem a nyereséget, mert nem volt elég forgalmi eszközük és nem kaptak idejében hitelt a forgóeszközökhöz. Mindenképpen szükséges, hogy hitelrendszerünket rugalmasabbá tegyük azzal, hogy egyrészt a köztársasági bankokat hitelnyújtásuk terén önállóvá tesszük és ezzel lehetővé válik a köztársasági jelentőségű vállalatok közvetlen pénzelése, másrészt megteremtjük a helyi jelentőségű bankok rendszerét és ehhez kapcsoljuk a helyi gazdaságot. Ezek segítségével a helyi gazdaság új hitelekhez jut a helyi akkumulációkból. Valószínűleg szükségesnek és hasznosaknak bizonyulnak majd a hitelszövetkezetek is, amelyek mindenképpen lehetővé tennék, hogy a ma még hárisnyákba rejtett pénz minél előbb forgalomba kerüljön, elsősorban szövetkezeteink helyi jelentőségű beruházásaiban.

Az első félév eredményei az első tervévben mindenképpen azt bizonyítják, hogy dolgozó tömegeink, műszaki és gazdasági vezetőink a második félévben el tudják hártani a még fennálló fogyatékoságokat és bátran vállalhatjuk általános feladatunkként az első tervév célkitűzéseinek megvalósítását és túlszárnyalását nemcsak teljes egészében, hanem részleteiben is, úgy, ahogyan azt népeink, tanítómestereink vezetője, Tito megszabta: *»A háború utáni építés rövid időszakaiban szerzett eddigi tapasztalatokkal népeink olyan alkotóerőről tettek tanúságot és olyan nagy eredményeket értek el, hogy ez teljes biztosíték az ötéves tervnél nehezebb feladatok megvalósítására.«*

GONDOLATOK ÉS AFORIZMÁK

»Bátran kimondhatjuk: ha képesek volnánk kádereinket a munka minden területén világnézetileg kiképezni s politikailag annyira megedzeni, hogy szabadon túlélezni tudnának a belső és nemzetközi helyzetben, ha képesek volnánk arra, hogy teljesen érett marxista-leninistákká tegyük őket, akik komoly hiba nélkül meg tudják oldani az ország vezetésének kérdéseit — akkor minden alapunk megvolna arra, hogy kérdéseink kilencetized részét már megoldottnak tekintsük.«
(Sztalin)

»A kultúra felemelése — elsősorban a szépirodalom ismerete. Ez gazdagítja leginkább az ember lelkét, ez teszi lehetővé számára, hogy növekedjék, hogy jobban megértse az embereket.«

M. I. Kalinin

»Két erő segíti elő a legsikeresebben a kultúremler nevelését: a művészet és a tudomány. Mindkettő egyesül a könyvben.«

A. M. Gorkij

ÜZENET A PALACKBAN

— NAPLÓJEGYZETEK —

Irta: Lévay Endre

Tizenöt év után először most a Qvarnerói öbölben pillantottam meg a tengert. Éppen olyan volt, mintahogy a képzeletemben élt. Az egész mint egyetlen hatalmas kék üveg ott csillogott az Alpesek alján: környeskörül méltóságteljesen tükrözte a szusáki, fiúmei s kissé távolabb az abbáziai palotákat. A szürkülő s vörösödő palota-homlokzatokról századok tekintettek a tengerbe; az örök habokra, amelyek végtelen türelemmel hordják a nagy idők hulladékát és lemosnak minden szennyet és vérfoltot Caliguliak, Claudiusok, Nérók és Ducek falairól.

Csapdosnak a hullámok, örvénylik a víz: indul a hajónk. Az örvény szélén a sötétkék szín tejfehérrrel vegyül, majd vadzöld csillogással duruzsol a mélységek felé, ahol — szinte láthatatlanul — kagylók lopakodnak elő, százával és ezrével az apró kis tengeri proletárok s rászívják magukat a kikötő fenekén elnyúlt német hadihajó páncéljára... Én és a fiam csak az elsüllyedt hajó árbócait látjuk a víz színén, a mérhetetlen víz dőlőgát és a vízalatti világ csodálatos életét csak sejtjük s ebből a sejtésből indul ki a gondolat, hogy választ adjon a gyermeki kérdésre.

— A tengernek egy egész külön élete van: a mély vizekben, ahol száz és száz méterek tátongaanak a tovasuhanó hajó alatt sok-sok vízi lény éli a maga zavartalan életét... És ha valaki lemerészkedik, mint ez a német hajó is, hogy megzavarja az ő életüket, rászívják magukat s úgy betemetik, hogy a végén csak az árbócok emlékeztetnek arra, hogy valamikor hajó süllyedt el ezen a helyen.

A kissé romantikus és valóban misztikus válasz nem kielégítő, hiszen a gyermek szeme látta, hogy a vízből kiemelt, rozsdamarta hajókat javítanak a kikötőben. A hajó falán ott virít a kagyló fehérje és a rászáradt tengeri fű most a kalapácsok ütése alatt semmivé lesz...

— Igen, az ember megbirkózik a természettel, a tengerrel is. Az elsüllyedt hajókat nagy-nagy gépekkel kiemelik, kivontatják a mély vizekből a hajógyárba, ahol ott megjavítják és megint használható hajót csinálnak belőle.

Hajónk távolodik, az öböl lassan szűkül, de a szegecselések kopogása messze elkísér bennünket. A víz tükröző sodródását nézzük, a gyermek szeme a távolodó hullámok felé suhan s lassan úszó bárányfelhők alatt látja még a kikötőt.

— Apu, hallod? Javítják a hajókat.

— Igen fiam.

És ahogy a tengerbe néz, fölragyog a szeme.

Készülnek az új hajók!...

Szélmarta kópár hegyek között mint valami nagy sivatagban a mediterrán oázis, lapul a kis sziget. Szinte hihetetlen a vegetáció itt a tűző nap alatt, szőlőkertek, fügefák és kaktuszok között egy-két palma s távolabb az enyhe szélben ringatózik a kukorica. Milyen szép, gondos vetések s mennyi munka, mennyi verejték eredménye ez. Nem beláthatatlan szántók ezek, hanem kőfallal alátámasztott s megkötött apró függőkertek, hogy a szél és a víz el ne hordja. Ha mégis, nagy esőzé-

sek és fürgeteges bórak idején ellopja s elhordja a szél és a víz a földet, utána megy a nép, puttonyokban hordja vissza, ha tíz körömmel is, hogy megmaradjon ez a termőterület.

Ahogy a hajó előtt egészen kinyílik a kép, megnyugtató és biztató a látvány. Amerre csak a szem elhát a szigeten, mindenütt termőterület zöldel, apró jószágok, kecskék mászkálnak a sziklafalon, a parti lankáson tehenek legelgetnek és távolabb, az esti szürkületben halászbárkák vitorláznak a mélyvizek felé.

A tenger csöndes, mormolása alig hallható, a közeledő partot csapdossa halkán. Mintha estig elfáradt volna a víz is s most éppen nyugovóra készül... Éles sípjel, nagy ívben röptül a kötél.

Már égnek a lámpák, amikor kiköt a hajó.

Valamelyik bárkáról harmonika szól. Kering a melódia a víz fölött, majd elvegyül a kikötő friss zajában.

Megfogom a fiam kezét és a hajó hídjára lépünk. Mosolyog, átöleli a derekam és csak halkán, suttogni engedí az öröm:

— Apu... máma veleg ajszok!...

Kis hotelszoba az otthonunk, balkónja a tengerre néz, Valóban olyan itt minden, mintha csak filmen látná az ember, (mert régen az életnek csak a szép oldalát mutatták nekünk, akik a mozi után mindig keserű szájjal a fenéketlen szürkességbe zuhantunk), de csupa életos valóság. Ahogy így nézem a tengert, a kis hotelszobát, az asztalon napozó ruhák és gyümölcsök között kagylók és tengeri csillagok, egy-két kis horog, a gyermeki kéz éppen most kötözi rá a zsinort, az egyetlen nagy apai gond csak annyi, hol veszek a szigeten kukacot a horogra. — tudat alatt, csak úgy, mint amikor az ember elfütyenti magát, kibuggyan beölelem Giono regénycíme:

»Örömmel élni!«

Olyan ez az egész szálló, mint egy családi ház. Több mint száz családlakik itt, szerbek, horvátok, magyarok, makedónok az állami hotel egyetlen családi közösségében. Számunkra lám már nem elérhetetlen a régi rábi fény: vékony pénzünkkel könnyen eljutottunk idáig, a márványlépcsős, hallos szállodáig. És úgy élünk ebben a testvéri közösségben, mint a rokonok vagy régi ismerősök. Közös a sétánk, közös a programunk; együtt táncolunk s együtt dalolunk.

Kint a plázsán mindenik vendég a tengeri fürdés örömeit élvezi. Kis dalmát lányok kagylót és murvát (epret) árulnak pár dinárért, a bárkások szüntelenül kínálgatják vitorláikat távolabbi kirándulásokra; az ifjúság apró szandolinnon birkózik a hullámokkal. A szerb, horvát gyerek nem is érti egymást, de azért folyékonyan beszélgetnek; a tenger összeköti őket. Közös erővel tengeri sünre vadásznak és kagylókat, csigákat gyűjtenek kosarakba.

A végtelen nyugalom fölold mindent: szinte időtlenné válik az élet. A nap állásáról és a felhők járásáról, színéről csak azt tudjuk, mikor van reggel, mikor van dél és mikor esteledik. Szerda vagy csütörtök, vagy éppen péntek volna, kit sem érdekel... Hogy mégis múlik az idő, az éjjeli szekrényen egy-két kiolvasott könyv mutatja: Lukács György, Ramuz, Vinogradov feledhetetlen Stendhal-regénye, — és látjuk ezt a búcsún és a forradáson, Estéknént, amikor a hajóállomásra indulunk, hogy az új vendégeket fogadjuk a csönd szigetén és a kora reggeli nap-sütésben, amikor a távozóktól búcsúzunk. Úgy köszönünk el a zágor-

jeiaktól, mintha mindig együtt lettünk volna és a megszokás vagy a testvéri érzés belső parancsa diktálja a lengő kendő mögé a szót:

--- Viszontlátásra! ...

A csönd szigete (mert mi pihenők így neveztük magunk között Rábot) soha nem volt katonai objektum, talán még a középkorban sem, amikor első várfalát húzták a sziklákra s megépítették alant a nagykaput, hogy legyen hol vámot szedni nyomorult vándorkereskedőktől a nyílttengerre néző palotában székelő Nagyúrnak.

Most nem kerülte el a fasiszta háború mohó csápjait s nem maradhatott meg csupán a művészek, tudósok és életbe vagy vallásba belefáradt »remeték« menedékhelyének. A parányi és rejtett Eufémia öbölben a Szent Krisztophor rendház ferencesei érintetlenek maradtak ugyan, de nem messze az imazsámolyoktól, alig néhány evezőcsapásnyira, alig hogy a bárkás vitorlába fogja a déli szelet, föltűnnek a távolban a fehér-sárga és rozsdavörös épüetek tűzfalai... Olyan ez a kép, innen a bárkáról mint egy rideg kolera-fészek. A házakban nincs lakó: nagyrészüik rég a föld alatt porlad.

Frányó, a bárkás keményen fogja a vitorlakötelet; a vitorla hirtelen megduzzad a szélről és a bárka féloldalra kap. Most olyan, mint a félárbóca eresztett zászló, leng türelmesen s jól kíséri gazdája szavát.

— Tábor volt ez mind, amit itt látnak... Ide építette a talián a haláltáborát... Tízezer ember élt itt egy rakáson, szinte mezítelenül a tűző nap alatt. A beton házak beton fala és beton padlózata égetett mint a kemence; csaknem elégték valamennyien...

Csak hallgatunk és nézünk az öböl felé. Fölötte még sirály sem kering: úgylátszik ott nincs mit keresnie, mert a hulladékot is eltemették.

— Annyit idehordtak, hogy már azt hittük, nem férnek el a szűk helyen. De egyik helyet adott a másiknak: a tábori életbe belepusztult. Azután jöttek újabb megrakott hajók, szlovénekkal, horvátokkal, zsidókkal... Mind ide vitték... A megmaradtaknak a partizánok hozták el a szabadságot...

Igy meséli Frányó, ahogy elkanyarodunk az öböl felől a Szent Krisztophor kápolnája alatt.

Azért jöttünk, hogy a rendház kis múzeumát, könyvtárát és képtárát megtekintsük. Nem is annyira a kultúréség hozott ide bennünket, mint inkább Frányó, a bárkás rábi menetrendje... Ha már itt vagyunk, hát megnézzük a kultúra emlékeit. A ferences nagyon szívélyes és széles gesztusokkal mutogatja, dicsérgeti a rendház ékességeit. Egy-két kézirat, aranyozott iniciálék, szüette hevederes kötés: legalább ötszázéves... Márványba vésett címerek, faragványok, kagylók, megkövesedett lávadarabok és az asztalon egy fatáblán apró csecsebecsék... A képek a falon majd mind Olaszországból valók.

Mi tagadás, szépek ezek mind (mondja a laikus és a műszavakat ügyesen használó s nagyrabecstült műértő is), de egy kicsit talán egyoldalú... Ha már olyan közel van a lógor emléke, ekelne itt a címerek és az interziás karosszékek között egy-két kaloda vagy szöregesotor is... Mert a XIV. és a XV. században nemcsak címereket faragtak, hanem kalodákat is. A címerek a felső, a kalodák az alsó világ emlékeit őrzik.

Ahogy a kolostorból kilépünk és a vendéglátó hajlongásait igyekszünk valamiképp viszonzni, a szerpentinem kamion vágat el mellett

tünk. A tikkasztó kőpor egyszerre belep bennünket és a kiskapuban álló szerzetes barna csuháját is....

Nézünk utána, mosoly fut végig a kamionon ülők ajkán. Rábiák, — ismernek már minket és a szerzetest is. Sietős az útjuk, hiszen a táborba robot a gépkocsi, hogy a lebontott épületek tégláit a kikötőbe szállítsa... Ott rohammunka szántja a fasiszta tábor halálárkait, itt a rohammunkások viszik a téglát a kikötőbe s onnan a hajó Novi és Szenv környékére, hogy a lerombolt falvak helyén ebből a vérreláztatott téglából új házak épüljenek.

Följjong bennünk a megtalált új élet ritmusa. Hangosan idézem a költőt a távolodó kamion után:

»Az ó várak leomlanak,
Csupa új vár lesz a világ.«

Shakespeare neve sem maradt ki a szigeti napok szép, színes emlékeiből. A két drámai hős nem éppen drámai körülmények között találkozott a soknyelvű, de egyszívű társaságban. Fiatal, szőke útitársunkat Romeónak hívják s a vele egy emeleten lakó kedves szerb fiatalasszonyt Juliának. Romeó és Julia neve minden szerencsés szójátékban benne van s a gyerekek már épp úgy skandálják nevüket mint a főnlöttek a kicsattanó nyári hangulatban. Napok múltán a horvátok már úgy ismerték a Vajdaságot mint mi az ő meggyőző elbeszélésükből Zágráb meghítt helyeit és nevezetességeit. Persze Zágráb képe jobban élt bennünk, mint bennük a távoleső — és sokszor úgy tűnik, a névtelenségben elmosódó — Vajdaság. Az együttlét pótolta az ismeretek hiányát és főleg Romeó születésnapja egészítette ki a zágrábiak előtt a vajdasági tablót.

A sirokkó párméteres hullámokat vert azon az éjszakán.

Este indult a két bárka az éjszakai kirándulásra a kikötőtől néhány kilométerre levő halászsárdába. A fekete hullámok tetején a kacagásba olykor sokkal több félelem mint vidámság vegyült, de ha egyenesen vagy akár féloldalt is futottak, siklottak a bárkák délkeleti irányba, ahol a messzeségben a sötétségen át utunk végcélját sejtettük.

Bár a hajnal a tengeren ért bennünket s derengett lassan az égbolt keleti íve, a bárkában még mindég szólt a dal. A szél teljesen elült, a hold permetezte utunkat s amint tájékozódásul a csillagokra néztünk, láttunk az árbóc hegvén, hogy lefelé bukott a Göncöl szekere.

Magyar és horvát halászdalok zengtek, majd a horvátok kívánságára lassan, csöndesen szólt megint a magyar »kórus«:

»Hej halászok, halászok,
Merre mén a hajótok?....«

Zümmögő szláv kísérettel szólt a magyar dal s a hullámzó melódiákba mindenki úgy belevesztett, mint a tengerbe a csillagok.

Romeó csak halkán szólott, hogy ne zavarja a dalt. Andrics Ivót idézte, a drinai hidról írt regény egy sorát.

— »Ungária« a dalok országa, — így írta könyvében Andrics.

Hallgatott, majd végignézve a bárkán, hozzáfűzte még:

— Most már értem Andricsot, mert megismertem a magyarokat...

A kis hotelszoba balkónján búcsúztunk a tengertől. Ott ültünk, egymás mellett az egész család. Öreg este volt, az óramutató már tíz fele járt. Fiam kétmarokra fogta a balkon kőpárkányát: az álommal küszködött vagy maradni szeretett volna még? Nem tudom. Nem is kérdez-

tem ezt akkor tőle, mert a tengerről meséltem, Verne Gyula tizenötéves kapitányáról, a hajók csodálatos útjáról és a tenger igazi, nagy hőseiről. A névtelen halászokról és a névtelen tengerészekről.

Amikor a Velebit gerincén kidugta réztányér-fejét a hold s megvilágította balkonunkat és a tengert, a fiam kérdezett:

— Apu, hogy beszélnek a tengerészek egymással messze a tengeren?

A válaszban legmegkapóbb képe a palackos üzenetnek volt.

És amíg az anya csöndesen pakolt, készülődött a hajnali utazáshoz, én és a fiam elhatároztuk, hogy a hajóról üzenetet küldünk a palackban. Még meglevő dináriainkon veszünk egy üveget s az üzenettel együtt a tengerbe vetjük... Hadd olvassa, aki megtalálja és örüljön az ismeretlen kéz által írott soroknak.

★

Fiam képzeletében még ma is úgy él ez az emlék, hogy messze valahol az Andrián, a mély vizek fölött egy üveg ring a tengeren. Benne kissé gyűrötten, de még mindig fehérén a két kisfiú ákom-bákomja, hogy két kis alföldi legényke miként jutott el a tengerre és hogy milyen feledhetetlen napokat töltött a csend szigetén.

Ráb, 1947 nyarán.

HIDAS ANTAL:

M A M A

1944 decemberében, amikor a Szovjet Hadsereg már Budapest külvárosát ostromolta, fasiszta banditák betörték öreg szüleim lakásába, agyonlőtték őket s holttestüket a Dunába lökték.

1.

FOROGNAK A HABOK

47 évvel ezelőtt
sirtam először el magam.
Ő szaporán lélegzett
s hosszan nézett rám...
Most újra könnyes arcom-nyakam:
agyonlőtték az anyám.

Bebarangoltam fél Európát,
Baltámmal korhadt fákat vágtam,
Sors-kemény köveken tapaltam át
s olykor már azt hittem,
hogy a boldogság hegyére hágtam.
...Dunába dobták az apám
s én agyamtól hiába követelem,
hogy ösz fejét
ne forgassák lelkemben a habok.
Vízbe sülyedő
halott anyám
szemében
az utolsó kép
én vagyok.

S ezért aztán: tetsz'k vagy nem tetszik:
 meztelen penge minden versem,
 a szívet töben metszik,
 hogy vonaglik véresen-nyersen.
 Már görbe, mint az őszi ág
 sok bánattól a költő;
 népek tarolt fáját ölel át
 s zokogva fújja a kürtöt.

2.

KÉT ÖREG NOVEMBERBEN

A napok mind rövidebbek,
 bányapor sötétek.
 Egyre kevesebb fényt fröccsent
 arcukra az élet.

Egyre szűkebb a szótáruk,
 száz szó elegendő:
 »kenyér«, »ruha«, »ne bántsatok«,
 s meg'nt csak előlről.

Pedig csak november van, a
 fényből még levesznek...
 Nedves ködben inog minden,
 inog, tűnik, reszket.

Bányaporban bámul a föld...
 S novemberi ember
 elfulladva néz körül, hogy
 mit hoz a december?!

3.

MAMA UTOLSÓ LEVELE LÁNYÁHOZ

»Mit mondjak, m't írjak neked, drága lányom?
 Vigasztalni téged vajjon mivel tudlak?
 Az évek, mint nyulak — oly gyorsan elfutnak,
 és szörnyen egyedül lettünk e világon.

Tegnapelőtt tél volt, mára újra tél lett...
 Néhány napos óra — ennyi volt a nyár.
 Az ember keveset akar a földön már:
 békére vágyik csak a d'dergő élet.

Béke nincs. Dől az ág e halálos té'ben.
 A kidőlt fa többé nem a házat fűti:
 bunkóvá változik, az altót kidűti,
 jaj!...
 Hogy' lejjek vigaszt e véres levé'ben?

4.

VÁGÓHID

Öklelő emléke'met szarvon fogom
 s vágóhídra cipelem őket.
 Rimánkodok: taglózzuk le gyorsan
 e szörnyű szívremegtetőket.

S ütés ütésre hull reájuk:
 bögvő felszöknek s lerogynak,
 izgatottan kés alá kergetem mind:
 sóhajtok mikor elfogynak.

...Már kampón lógnak az em'ekmarhák,
 orruk a porba süpped, üveges szemükben könnyek...
 Eltakarom arcom s fölzokogok.
 Mert örökre véres vagyok,
 mert, lelkem nem lett könnyebb!

5.

ANYÁM ÜZENETE

Ne legyen senki meghatott:
 lorog a föld s én — meghalok.

Annyi millió halott között
 csendesesen én is csak megíérkőzök.

Időt, távolságot, halált elhányva:
 fiára lej apám leánya.

S együtt süllyednek, kéz a kézbe,
 a Végtelenség Duna vizébe.

S ha egyszer mégis boldogság lesz a földön:
 a hinárból mind a kettő följön.

Csú'lagszemük földereng,
 s emberek lesznek az emberek.

6.

ARANYLÓ HABOK

Rohanó február
 Duna habját fújja...
 Egyszer itt, egyszer ott
 bukik föl egy sárga kéz,
 s z'ezve futuak a habok
 a halott újra.

A kezek beszélnek,
 vagy a Duna-habok:
 — Magyarország
 elsodrom orcád,
 Ha kicsúfolsz minden
 emberit, nagyot.

Te román, magyar, szláv
 könnyekkel öntözött,
 s görbe ujjakka! kapált sok embertő:
 partomon mindenütt
 megterem az élet...
 Mért legyek mozgó temető?

— Este rőzsetűz mellett,
 hogy ezüstlő haj lő a bográcspan,
 mikor lettek
 enyhü'ést, rekonzót
 Duna-népek
 a közös vacsorában?

Elhallgatott,
 Fönn az égen
 kísitött a nap...
 Elfordítom képem:
 anyám vjjaival
 játézik a fölaranyló hab.

S a Duna háborogva
 rúgja a partokat!

7.

A FIÚ VÁLASZOL

Anyám, ki nem jársz e föld fe'ett,
 ó, pillantsál olykor reám
 s ha nagyon fáj — nyúíts nekem kezét.

Miattad olykor a fejemből
 kizuhan minden gondolat...
 És láng csap ki csésze tejemből.

Vieszalókj kertyót a torkom,
 Falat a poros földre hull...
 A legnagyobb bánatot hordom.

Gyűlölet s bánat szinte földönt:
 nincs fze étel-itálnak,
 nincs gyönyöre otthonnak, dálnak.
 Amíg gyilkosok járnak a földön!

8.

ZOKOG A DUNA

Hidak kinyújtják karjukat,
 emberek kinyújtják karjukat,
 anyám kinyújtja karját...

Sötétlő fe.hők siklanak,
 a habok föls:koltanak,
 mert nézni nem akarják.

Nincs nyugta többé a víznek,
 embernél emberibb víznek:
 tövestőt rándul a medre.

Elhülve nézi az orkán,
 hogy ömlik a sok könny-hab torkán
 Dunának, elkeperedve.

2

TÜNŐDÉS

A zápor elvonult
s mint zokogás után a gyermek,
ki föl-fölcsuklik még:
kopognak a kövön
az utolsó esőcseppek.

Anyám le kém ablakán
még olykor rántekint:
csak fáj, hogy nem érzem,
nem érzem már
a régi fájdalmat, kint.

10.

A FŰ IS VISSZALÖK

120 film kockái forognak
fejemben, egymáson, egyszerre
fájnak már szemeim, Ábítózem
valamilyen bódítószere.

Bort igyak? ... Mit ér...? Utána
még vadabb képek jönnek. —
Utálom a tehetetlen
ökökre csöpögő könnyet.

Szamar ember! Hába hunyorogsz:
nem tűnik, forog a bánat,
Szálkás a levegő. A fű is visszalök,
míg meg nem bosszulod anyádat.

11.

BOSSZÚ

Mért, hogy az emberek csak otthon zokognak
s nem mennek utcákra, nem gyűlnek terekre.
Mért, hogy a könnyek csak kendőre csorognak
s nem folynak össze, hogy legyenek tengerek?
A sok forró könnyből olyan vad áradat
támadna, s jajszból olyan orkán válna,
hogy egekre írna iszonyú vádakat
még a holtakat is sírjukból kihányva.

12.

MÉGIS

Ahol születtem az a szülőföld.
Kitől szavam kaptam — hazám.
Szálljatek sötét, komor egek:
hogy lehet hazám, hol, mint ebet
pusztították el az anyám?!

Szálamból tépjem ki nyelvem?
Vagy nyeljem el a sirhantokat?
Nyíljatok föl ti szálló egek:
mert mégis hazám! S földje felett
mi gyűjtjük meg a csilagokat!

13.
UTÓSZÓ

Nem akarok meghalni addig,
amig valamit meg nem látok.
Amig nem szeretem újra
e gyönyörűszip világot.

Amig föl nem röpi a szó
a legszebb kelmére, ragyogva,
mely az eget, földet tavaszba,
boldogságba, tűzbe vonja.

Amig a Month Everest vésője
a Hímalája szikláiba nem vágja:
Mi voltunk, mi vagyunk, mi leszünk
a világmindenség csodája.

Amig szét nem dörrenti törvényét
a diadalmas élet!
Micsoda ünnep lesz. Ezer alakban--
találkozom, anyám, véled.

Küldi majd millió kürtös dalát
a robajló ember-óceánba...
Nem akarok meghalni addig,
mert akkor hiába életem.
Hiába! Hiába! Hiába!

SIKERTELEN KÍSÉRLETEK A II. INTERNACIONÁLE VISSZAÁLLÍTÁSÁRA

Irtta: Ivanov Szergej

Június 7-től 9-ig Zürichben tartották meg a szocialisták hatodik nemzetközi értekezletét, amelyen tizenkilenc ország szocialista (vagy labourista) pártjainak kiküldöttei vettek részt. A napirenden többek között » a szocialista Internacionálé végleges visszaállításának « kérdése is szerepelt.

Mint ismeretes, a szocialisták első háború utáni nemzetközi konferenciája, amely Londonban 1944 decemberében folyt le és amelyet külön az »Internacionálé visszaállítása« kérdésének megvitatása céljából hívtak össze, elvetette a kérdés megtárgyalását. A Londonban 1945 márciusában ülésező második konferencia bizottságot létesített az Internacionálé visszaállításának előkészítése céljából. De az angliai Clactonban 1946 május közepén megtartott harmadik értekezleten — amelyen a kelet- és délkelet-európai szocialista pártok képviselői első ízben vettek részt — a »szocialista Internacionálé« kérdésének megvitatása más fordulatot vett. Ezúttal nem a szocialista pártok háború előtti nemzetközi szervezetének visszaállításáról volt szó, hanem csak az említett pártok előtti bizonyos együttműködés megteremtéséről. A konferencia lemondott az Internacionálé megteremtésének gondolatáról és csupán egy öszszekötő és tájékoztató iroda megszervezésére szorítkozott. Ez az iroda

afféle segédhivatalként működik az angol munkáspárt végrehajtó bizottságának külpolitikai osztálya mellett.

A szocialisták 1946 augusztusában Párizsban tartott negyedik nemzetközi értekezletén már fel sem merült az Internacionálé kérdése. Az angliai Bournemouthban 1946 novembere elején lefolyt ötödik konferencián eltértek az egyes delegációknak az Internacionálé kérdésében vallott nézetei és a konferencia kénytelen volt hivatalosan beismerni az Internacionálé visszaállításának célszerűtlenségét. De ezen az értekezleten mégis megszervezték a szocialisták tájékoztató és összekötő irodájának konzultatív bizottságát, amelyet szintén az angol munkáspárt végrehajtóbizottságának külpolitikai osztályához kapcsoltak. A bizottságra azt a feladatot bízta, hogy tartsa fenn az érintkezést az angol munkáspárt és a többi szocialista párt között.

Meg kell jegyezni, hogy mind a clactoni, mind a bournemouthi konferencián főként a német szociáldemokrácia problémájára irányult az angol munkáspárt delegátusainak, valamint Belgium, Hollandia, Ausztria és a skandináv államok szocialista pártjainak figyelme. Szükségesnek tartották, hogy Schumacher német szociáldemokrata pártját felvegyék a tervezett Internacionálé soraiba és erkölcsi-politikai támogatást és minden más segítséget is megadjanak neki a németországi szocialista egységpárt tevékenysége és befolyása elleni harcban. Schumacher pártjáról olyan kihívó modorban igyekeztek gondoskodni az említett pártok, hogy a keleteurópai országok szociáldemokrata pártjainak egyik képviselője felvetette a kérdést: »Vajjon Anglia nem a Szovjetunió elleni harc eszközéül akarja-e felhasználni a német szociáldemokráciát?»

A bournemouthi konferencia határozatai hivatalosan megfogalmazták a már régóta halott második Internacionálé felszámolását és ugyanakkor kategórikusan elvetették az új szocialista Internacionálé megteremtésének gondolatát.

A munkáspárt vezetői az európai országokban tett látogatásaik során mindig különösképpen kiemelték beszédeikben, hogy milyen nagy jelentősége van a bournemouthi konferencia ama döntésének, amellyel elvetették az új Internacionálé megteremtésének terveit. A zürichi konferencián mégis újból felmerült az Internacionálé kérdése. Az értekezlet zárt ajtók mögött ülésezett. Egyelőre semmiféle hír sincs arról, hogyan folyt le a kérdés vitája. De ismeretes, hogy a konferencia elhatározta »olyan bizottság felállítását, amely kidolgozza a szocialista Internacionálé elméleti alapjait, cselekvési módszereit és megállapítja hatáskörét«. A döntésben utalnak arra, hogy az említett bizottság jelentését csak a bizottság megalakulása után egy évvel bocsátják tárgyalás alá. Más szavakkal: a kérdést újból felvetették és újból elhalasztották.

Ilyenformán az angol munkáspárt végrehajtóbizottságának kezdeményezésére összehívott és annak vezetése alatt megtartott nemzetközi szocialista konferenciákon — az 1944 decemberi londoni értekezlettől kezdve az 1947 júniusában lezajlott zürichi konferenciáig — mindig egy és ugyanaz az eset ismétlődött meg: az Internacionálé kérdését felvetik, megvitatják és elhalasztják.

Ugyanakkor több ízben megismételnek egy szokatlan fogást: a nemlétező és a hivatalosan felszámolt Internacionálé dönti el, hogy milyen új tagokat vegyenek fel vagy ne vegyenek fel nemlétező soraikba. Így például a zürichi konferencián megvizsgálták a Schumacher vezetése alatt álló német szociáldemokrata pártnak a »szocialista Internacionáléba« való felvétele iránt benyújtott kérelmét. Ezt a kérelmet melegen támogatta az angol munkáspárt, a belga, a skandináv és az osztrák szo-

ciáldemokrata párt. A vita eredményeként a német szociáldemokrata párt kérelmét tíz szavazattal öt ellenében elvetették. Négyen tartózkodtak a szavazástól. De rögtön a szavazás után megalakítottak egy külön »összekötő bizottságot« — »a német szociáldemokrata párt erőfeszítéseinek támogatására.«

Ha a német szociáldemokraták bármiféle erőfeszítéséről szó lehet, akkor az mindenekelőtt a német munkásmozgalom egységének megbonthatására irányuló erőfeszítés. Schumacher felszólalt a zürichi értekezleten. Egész felszólalása tele volt a németországi szocialista egységpártra szórt dühös rágalmakkal. E párt fennállása sokkal jobban nyugtalanítja a jobboldali szociáldemokratákat, mint a Németország nyugati megszállási övezeteiben lévő fasiszta csoportok és félfasiszta pártok tevékenysége.

A zürichi értekezlet a bolgár szociáldemokrata párttal szemben sokkal óvatosabb álláspontra helyezkedett, mint Schumacherékkal szemben. Úgy határozott, hogy »vizsgálóbizottságot« kell küldeni Bulgáriába, mielőtt döntenének a bolgár szocialistáknak »az Internacionálé soraiba« való felvételre kérdésében.

Tehát két tényt látunk: egyrészt sikertelen kísérletet tesznek a második Internacionálé visszaállítására, vagy egy újabb szocialista Internacionálé megszervezésére, másrészt itt áll előttünk egy kialakulatlan, »rugalmas«, ellenőrizhetetlen, de mégis működő Internacionálé, illetve valami, ami azt pótolja.

Ügylátszik, ez a helyzet — jelen pillanatban megfelel a nyugateurópai szocialista pártok reakciós vezetési törekvéseinek. Ez mindenekelőtt az angol munkáspárt vezetésének külpolitikai manőverei szempontjából igen előnyös. Az angol munkáspárt vezetési és újságjai nyíltan védelmezték és védelmezik azt a tételt, hogy nem kívánatos és lehetetlen felállítani olyan nemzetközi szocialista szervezetet, amely széleskörű politikai jogokkal rendelkezne és döntései kötelezőek lennének az egyes nemzeti szekciók számára. Ezt a tételt Dennis Hilly, a munkáspárt végrehajtóbizottsága külpolitikai osztályának vezetője indokolta meg hivatalosan a clactoni konferencia döntéseinek szentelt cikkében. Hilly fejtegetései a következőkben foglalhatók össze.

A szocialista Internacionálé megteremtése lehetetlen és nem is kívánatos, minthogy a különböző szocialista pártok érdekei nem egyeznek meg egymással. E pártok közül sok máris kormányzó párttá vált, néhány pedig kormányzó párttá akar lenni, tehát felelősek országaik állami politikájáért és így egyáltalán nem vehetik figyelembe semmiféle Internacionálé döntését. Ezen kívül az angol munkáspárt és a nagy államok szocialista pártjai nem egyezhetnek bele abba, hogy alávéssék magukat az Internacionálé döntéseinek, melyet valamennyi szekciónak egyenjogúsága alapján teremtettek meg. Ebben az Internacionáléban ugyanis a kis és gyöngye országok szocialista pártjai lennének többségben. Másrészt — hangsúlyozza Hilly — igen sok európai szocialista párt aligha akarná alávetni magát annak az Internacionálénak, amelynek vezetése kikerülhetetlenül a nyugati szocialisták, pontosabban az angol munkáspártiak kezébe kerülne.

Hilly fejtegetései eléggé pontosan tükrözik vissza a kialakult helyzetet. E fejtegetések megmagyarázzák, hogy miért dolgozta ki és miért alkalmazza a gyakorlatban az angol munkáspárt vezetője az egyes szocialista pártok közötti »szabad« érintkezés rendszerét. Az angol munkáspárt vezetősége ennek a rendszernek köszönheti, hogy minden körülmények között a maga kezében tartja számos ország szocialista párt-

ának irányítását, anélkül, hogy bármiféle alapszabály, program, vagy bármiféle nemzetközi szervezet határozatai által megszabott kötelezettségeket vállalna magára. Ez annál is előnyösebb az angol munkáspárti vezetőség szempontjából, mert az említett szervezet esetleg többé-kevésbé azoknak a szocialista pártoknak a véleményét is kifejezné, amelyek az angol munkáspárti vezetőségnek nem tetsző politikát, elsősorban országuk demokratikus erőinek egyesítésére irányuló politikát folytatnak. Tudjuk, hogy a háború utáni Európában vannak olyan szocialista pártok, amelyek felhagytak a jobboldali szociáldemokraták által folytatott, a munkásmozgalom sorainak megbontására irányuló hagyományos politikával.

Az angol munkáspártnak a többi szociáldemokrata párttal szemben elfoglalt álláspontját kizárólag külpolitikája határozza meg, amelyben mint ismeretes, nincs egy szemernyi szocialista tartalom sem és amely Churchill politikájának egyenes folytatása. E politika megvalósításának mechanizmusában egyrészt a konzervatív, reakciós erők támogatásának megnyerésére irányuló kívánság, másrészt a haladószellemű demokratikus erők tömbjének megalakítása és a munkásosztály egysége ellen folytatott harc játssza a főszerepet. Ezzel magyarázható a munkáspárti politikusok engesztelhetetlen gyűlése a szocialisták és kommunisták cselekvési egységének bármilyen formájával szemben, ezzel magyarázható mindenekelőtt az a tény, hogy a munkáspárti politikusok mindent elkövetnek az egységes munkáspártok megteremtését célzó kísérletek megújítására. Ez a magyarázata annak, hogy különös támogatásukban részesítik a reakciós szociáldemokrata politikusok a megrögzött szakadárokat és igyekeznek veszélyes »álcázott kommunisták« látni minden becsületes szociáldemokratában, aki nem ért egyet ezzel az ártalmas politikával.

Az olaszországi Saragat-párt szakadár tevékenysége, a szocialista párttól való elszakadása, a szocialisták és kommunisták cselekvési egységének meghíúsítására irányuló erőfeszítései azokban a komoly időkben, amikor döntés előtt áll az olasz demokrácia és Olaszország függetlenségének sorsa — mindez beszédes példa arra a politikára, amelyet az angol munkáspártiak a szocialista pártokon belül olyan nagy igyekezettel támogattak.

Mint ismeretes, Giuseppe Saragat — az olasz szociáldemokrata párt vezetőségének más tagjaival együtt — 1946 október 25-én szerződést írt alá az olasz kommunista párttal való cselekvési egységről. Ha a két munkáspárt között nem lett volna meg ez az akcióegység, akkor Olaszország ma sem lenne még köztársaság, nem tudtak volna életbeléptetni más haladószellemű intézkedéseket sem és Olaszország ugyanolyan helyzetben lenne, mint Görögország. Ezt az igazságot mindenki világosan látja. Saragat nagyon jól tudta ezt és mégis mindent elkövetett az akcióegység tárgyában kötött szerződés meghíúsítására. A szocialista párttól elszakadt csoportját »a szocialista Internacionálé szekciójának« nevezte el és e csoport tagjainak az angol munkáspártot ajánlotta követendő példaként ideológiai és politikai téren. Minden valószínűség szerint ugyanazoknak a külső erőknek az utasítására Pever Károly és csoportja is azt akarta csinálni a magyar szociáldemokrata párton belül, amit Saragat csinált Olaszországban.

A bulgáriai »ellenzéki« szociáldemokraták földalatti népellenes és demokráciaellenes tevékenységéről különösen kedvezően ír a nyugateurópai szociáldemokrata sajtó. A zürichi értekezet — ha burkolt formában is, — védelmébe vette őket. A konferencia nem adott engedélyt az ülés-

seken való részvételre a bolgár szociáldemokrata párt képviselőinek csak azért, mert ez a párt tagja a Hazafias Arcvonalnak.

A francia szocialista párt vezetőinek a nemzetközi munkásmozgalmok kérdéseiben elfoglalt álláspontja lényegében megegyezik az angol munkáspártiak célkitűzéseivel. A francia szocialista párt jobboldali vezetősége az angol munkáspárti vezetőkkel teljesen egy húron pendül és makacs harcot folytat a munkásosztály akcióegysége ellen mind Franciaországban, mind más országokban. A munkásosztály egységét a francia szocialista vezetők úgy igyekeznek beállítani, mintha azt a veszélyt rejténé magában, hogy »a népet két táborra osztja« és »polgárháborút« robbant ki. Ugyanakkor a népi köztársasági mozgalommal és más jobboldali polgári csoportokkal való koalíciót — amely a munkásosztály és a kommunisták ellen irányul — a demokratizmus megtestesüléseként állítják a közvélemény elé. Hogy milyen arcátlanul rágalmaznak francia szocialisták vezetői, azt az a tény is mutatja, hogy Blumnak »a kommunista pártok nemzetietlen jellegéről« szóló tétele az egyik legfontosabb indokul szolgált a brazil kommunista párt megtiltására. Ugyanerre a tételre hivatkoztak a Délafrikai Szövetség kommunista pártjának vezetői ellen indított pör során is.

A zürichi konferencia előkészítése alkalmával Blum cikket írt a »Populaire« című lapba. Ebben a cikkében kifejti a szocialista Internacionálé feladataira és szerepére vonatkozó nézeteit.

»Szocialista kollégáimhoz, elsősorban pedig a nagy európai pártokhoz fordulok. Újból rámutatok annak szükségességére, hogy tisztáznunk kell álláspontunkat, amelyet a nemzetközi szocializmus álláspontjává kell tennünk. Nagyon szomorú lenne, ha az új amerikai kölcsönbérlet, az Európai Egyesült Államok, az európai szövetség és az európai gazdasági bizottság kérdésében a mi európai szocialista pártjaink egymástól eltérő álláspontokat foglalnának el a sajtóban és a hivatalos politikában«.

Blum a továbbiak során megmagyarázta, hogy miben is álljon »a nemzetközi szocializmusnak az említett kérdésben elfoglalandó álláspontja.« Kiderül, hogy »a nemzetközi szocializmusnak magára kell vállalnia a közvélemény hatalmas mozgalmának vezetését. E mozgalomnak kell irányítania az amerikai kezdeményezést ahelyett, hogy elkedvetlenül ellenézze az amerikaiakat«.

Blum külpolitikai »koncepciója« gyors ütemben fejlődik tovább. Április 23-án kifejtette azt a tételét, amely szerint »az amerikai imperialisták az igazi béke előharcosai«. Legfőbb érvként arra hivatkozott, hogy az Egyesült Államok görögországi és törökországi intézkedéseit állítólag az Egyesült Nemzetek Szervezete beleegyezésével és annak közvetlen ellenőrzése alatt hajtják végre.

Egy hónappal később, a »Populaire«-ban május 25-én és 27-én megjelent cikkében azt ajánlja a szocialista pártoknak, hogy az amerikai kölcsönök védelmében indítsanak nagy kampányt a tömegek között valamennyi európai országban. Blum úgy állította be ezeket a kölcsönöket, mint »a nemzetközi szolidaritás megnyilvánulásának bizonyítékait, a nemzetközi rend, a nemzetközi felvirágzás és a nemzetközi megbékélés eszközeit«. Blum, amint látjuk, most már arra szólítja fel a szocialistákat: igyekezzenek meggyúrni a közvéleményt az amerikai bankárok európai politikájának és az európai szövetségnek az érdekében. Blum arra számít, hogy a Szovjetunió »önként távol marad az európai szövetségtől és hogy a kommunisták »önként kilépnek« az egyes országok kormányaiból. Mindebből könnyű kitalálni, hogy ki ellen akarja irányf-

tani annak az Internacionálénak a tevékenységét, amelynek azt javasolja, hogy ilyen politikát folytasson.

Blum új »koncepciójában« tulajdonképpen nincsen semmi új. Csupán azt javasolja, hogy Churchill és De Gaulle gyártmányaira a »nemzetközi szocializmus« címkéjét ragasszák rá. Az »Európai Egyesült Államok« lényegét, szerepét és feladatait Blum pontosan úgy értelmezi, mint De Gaulle, Churchill és az osztrák szociáldemokraták. A különbség csak abban áll, hogy Blum egy kis »szocialista« lévél feleresztve tálalja fel az »európai szövetség« tervét.

A jobboldali szociáldemokraták a szocialista pártok »függetlenségének« és »önállóságának« megőrzéséért vívott harc zászlaja alatt valamint a »nemzeti szuverenitás« védelmének ürügye alatt folytatják a munkásosztály cselekvési egysége ellen irányuló földalatti munkájukat, mind az egyes országokban, mind pedig nemzetközi méretekben. Ezek a demagógikus jelszavak kiáltó ellentétben állnak azzal a ténnyel, hogy a »szocialista Internacionálé« jelenleg működő pótszervezetét teljesen az angol munkáspárt végrehajtóbizottsága és az angol kormány ellenőrzi.

A jobboldali szocialista vezetéknek az Internacionálé kérdésében elfoglalt álláspontját és politikáját csaknem paradox formában fejtette ki egyik felszólalásában Benedict Kautsky, Karl Kautsky fia. A zürichi konferencia előkészítése folyamán (1947 május 16-tól kezdve) a zürichi »Volkrecht« című ujság több számában hosszú cikket közölt »Szükségünk van-e Internacionáléra?« címmel. Benedict Kautsky cikkének bevezető soraiban megállapítja, hogy a szocialista pártok nem foglalnak el egységes álláspontot a jövőbeni internacionálé »alapelveinek« kérdésében. Ezután saját »egyéni nézeteit« fejtí ki ezzel a kérdéssel és »napjaink problémáival« kapcsolatban. Ezek a nézetek a legútszélibb koholmányok és rágalmak bőségszarujának bizonyultak, amelyeket csak valaha is terjesztettek és terjesztenek a munkásosztály és a demokrácia esküdt ellenségei, a szocializmus és a Szovjetunió ellenfelei.

Kautsky kigyót-békát kiált Jugoszlávia, Lengyelország, Bulgária és Románia kormányaira. A lengyel szocialista pártot, a lengyel munkáspártot, a németországi szocialista egységpártot, a sváici »Munkáspártot« — mindezeket a legádázabb ellenségnek tartja Benedict Kautsky. Még Harold Lasky ellen is kirohanást intéz, mert Lasky elismeri, hogy a Szovjetunióban tervgazdaság van, hogy ott megszűnt a munkanélküliség, megszűnt a kapitalista kizsákmányolás.

Nem volna érdemes foglalkozni Kautsky írásaival, ha cikksorozatában nem határozná meg a jövőbeni szocialista Internacionálé hatáskörét és feladatait. Kautsky hangosan kimondta azt, amit a többiek csak gondolnak. Kautsky az Internacionálét egy szovjetellenes hadiárat és a kommunizmus ellen folytatandó harc nemzetközi centrumaként kezeli el, olyan centrumként, amely szakadást igyekszik előidézni a munkásmozgalom soraiban. Kautsky megírta azt, amiről rendszerint nem beszél hangosan a többi jobboldali szociáldemokrata, noha tulajdonképpen arra irányul minden erőfeszítésük.

A jobboldali szociáldemokraták politikáját bonyolult manőverek kísérik és gondosan álcázzák annak igazi céljait. Ez teljesen érthető, mert ez a politika nem élvezi a tömegek támogatását és rokonszenvét. A munkásmozgalom sok keserű tapasztalatra tett szert a háború alatt. A munkásosztály cselekvései egységének szükségessége milliók tudatában él. Ma már ez az egység nem csupán jelszó, hanem a gyakorlatban is megvalósuló hatalmas és nagyarányú mozgalom, mely legyőzi az előtte álló rengeteg akadályt. A szociáldemokrata vezetők reakciós szárnyá-

nak tervei és mesterkedései nemcsak a kelet- és délkelet európai, valamint olaszországi szocialista pártok körében találnak ellenállásra, hanem igen gyakran ama szocialista pártok egyszerű tagjainak körében is, amely pártoknak a vezetősége jelenleg a szociáldemokrácia jobbszárnyának képviselőiből kerül ki.

(Majelemt a moszkvai
»Novoje Vremja« c. folyóiratban)

MINDEN MÁSKÉPEN VAN

írta Sinkó Ervin

Részlet Sinkó Ervin »Tizennégy nap« című regényéből.

Mint hogy csemetésére senki se jött ajtót nyitni, András lehajolt, hogy a kopott barna lábtörlő alatt keresse meg a kulcsot. Az csakugyan ott volt. Éppúgy mint mindig. A kellemesen hűvös érintésű kulccsal kezében óvatosan egyenesedett ki s lassan, mint valami sebesült, tette kezét a kilincsre. Becsapva az ajtót, még az előszobában nyomban levette kabátját, majd az ingét. ... nem tévedett: jól hallotta, hogy az előbb, mikor hirtelen lehajolt, az a másik ing, melyet a testén, saját inge alatt csempészett ki, vállban elszakadt. Vigyázva vetette le azt is s ment beljebb, a világos szobába, hogy jól megnézze. Eddig nem volt rá ideje. Reggel, alig hogy a felügyelő bekiáltott a cellájába, hogy készülődjön, mert szabadon engedik — egy a nyitva maradt cella ajtaja előtt elsiető rab kezéből kis csomag röpillt a lábához. András behúzza az ajtót, kigöngyölte a papírból, melyen hevenvén ceruzával írva állt: »Sallai inge. A politikaiak tegnap óta éhségstrájkban.« András egyik kezével zsebébe gyömöszölte a papírt, másik kezével az inget fogta. Nem volt nehéz kitalálnia, azt akarták, hogy valaki, aki kimegy a világba, hírét vigye az éhségstrájkknak — és a világ szemé elé vigye ezt az inget is, amely tele volt megszáradt vérfoltokkal, mint vöröshídi munkások köténye. A spiclivel, akit bedugtak hozzá, könnyen cibánt András. Az már tegnap reggelre eltűnt a cellából. De az inggel! Egyetlen lehetőség volt kivinni innen, ha magára veszi. Ha még a saját inge fölé húzhatta volna — de rá a meztelen testére, érezni a bőrén!

Most azonban, hogy megint kezében tartotta, semmit se érzett a borzalomból, mellyel magára húzta. Csak a szakadást nézte, mintha a legnagyobb baj az volna, hogy valamire, amit rábíztak, nem vigyázott eléggé. De azért ha a szeme csak a kárral volt is elfoglalva, amit a keskeny mellű Sallai véres ingén az ő széles válla ejtett, az esze már mászon járt s mitha az ingtől várna tanácsot, hogy miként teljesítse a hallgatóságos megbízást, melyet utolsó percben ott bent ha véletlenül is, de mégis ő kapott. Mikor a szabadulás percét várta, az volt az elképzelése, hogy nyílegyenesen Olgához, illetve Olga bátyjához, Dalos Péterhez meg Sulyok Elemérhez meg Sági Gyurkához veszi majd útját. De ez régen volt. A rendőrfőtanácsos ma reggel sainálkozva mondta neki: — Tévedés volt, mehet haza, édes fiam — de András látta, már másképp látta, mint első este a professzoros modorú úrnak a szemét. Tudta, hogy ez a szem, bármily messze is lesz ő már a Zrinyi utcától, más figyelő szemeken keresztül ott lesz a nyomában. — A rossz gyerekeket kicsit meg kell verni, de a jó gyerekek nem fecsegnek — mondta a rendőrfőtanácsos barátságos mosollyal s fölemelt ujjal, búcsúzóul. És András most már játszott a gyanútlan, jó családból való, buta urifíút, aki

első éjjel a rendőrfőtanácsossal szembenült. És mert gondolkodott rajta, hogy egy jócsaládból való, buta úriú, akit tévedésből pár napra hűvösre tettek, szabadulván merre venné első útját — csak azért határozott úgy, hogy odamegy, ami minden lehetséges hely közül ezuttal legkevesébbé vonzotta: haza.

De alig hagyta maga mögött a főkapitányság Zriayi utcai épületét nagyokat lépve ment, mintha attól félne, hogy még visszahívhatnák — útját állták s csokor fehér meg piros szegfűt toltak az orra alá:

— Szép virágot, fiatal úr, parancsoljon szép virágot....

Ahogy nőtt az emberek száma, akik nem találtak munkát, úgy sűrűsödött a Belváros utcáin a virágillat vidám felkője. Bénák és vakok, színes kisasszonyok és rongyos öregasszonyok, mezitlábás gyerekek serege kínálgatta lépten-nyomon; egyik rimánkodva, másik kacéran, a virágjait. S András mégis megállt, mert a hang a Dalos Péter húgáé, az Olga hangja volt. Igen, Olga volt, félretaposott fekete cipőben, meztelen lábszárakkal s a kissé szeplős karján virágokkal tele uj fonott kosár, takaros kis köténnyel, mely fehér volt....

— Olga — akarta mondani András, de azonnal megértette, nem szabad elárulnia, hogy ismerik egymást. Olga tovább is orra alá tolva a virágot, halkán kérdezte:

— Mi hír?

— Sallai tán már nem is él — mondta gyorsan András és pénzdarab után kutatótt a zsebében.

— Sallai! Ő is köztük van? — hallotta Olga rémült hangját, de mielőtt András többet mondhatott vagy kérdezhetett volna, a lány már megfordult és éneklő hangon egy autóból kiszálló úr felé nyujtotta virágos kosarát — Nagyságos úr, szép virágot, parancsoljon.... — és ment vissza a főkapitányság épülete irányába.

Ő ha kezébe nyomhatta volna a véres inget! Most nem tehetett egyebet mint összegöngyölte börtönbeli szákmányát. Kiment a konyhába, hogy papírt keressen, melybe becsomagol'a. Ott a hűvöséget terjesztő, frissen felmosott kövezett padlón, a ragyogóra fényesített sárgaréz gázcsap és alumíniumfazekak között ráeszmélt, hogy mindenek előtt lehetne volna. Kinyitotta a jégszekrényt s miután előbb önkéntelenül hátranézett, hogy nem látia-e valaki, megmártotta két ujját a tejfölös cserepögrébe, lenyalta s megint megmártotta. Közben felfedezve egy jókora sonkacsontot, kiemelte a különböző nyitott és befedett bögrék és edények mögül s bevonult vele a szobába, ahol a becsomagolt véres inget az ágyába, a párnája alá rejtette, miközben evőeszközként a marokkát és a kitűnő fogait használva, élvezettel bírkózott a sonkával. Kezdet olyan kellemesen jóllakni, hogy a gvomra felől egész kedélyén elhatalmasodott valami bizakodó megnyugvás. S nem épp hévvel, inkább csak azért, mert apja könyvespolca eszébe juttatta, hogy mennyire fátalt a börtönben tudatlanságát — kivette a könyvek közül Marx Kapitalját. S mert felváltva hol egyik, hol másik kezében tartotta a sonkacsontot, a könyv szürke vászonkötéses födelén mindárt ott is maradt a csíros úja nyoma. Ettől eltekintve is, a Kapitalban határozottan csalódott. Hiába sünnedt bele a fote'be s hiába hogy még meg is támasztotta fejét az öklével. Nem használt a nagy nekigyürkőzés. Hahnéknál egyszer megkóstolta a Hahn bácsi cukorbetegék számára készült levegős kenyerét. Mint ahogy annak úgy nem volt semmi íze ezeknek a takács vásznáról, a piacról, az értékről meg a csereértékről szóló fejtegetéseknek se. Az volt az érzése, hogy akár estig olvashatná sort sort, a, oldalt oldalra a feje époly üres maradna, mint volt. Tanácstalanul,

nem épp szomorúan, csak némi szemrehányással pillantott fel a könyvből a könyvespolc mellett függő, fekete rámaival és époly ünnepeleys fehér szakállal keretezett Marx-képre. Elgondolkozó pilantása nem tért vissza többé az ölébe felejtett könyvhöz. A képet nézte és a sonkacsontot rágta — s ezt is, azt is olyan odaadással, hogy nem is hallotta az előszoba ajtaját nyilni. Ebben egyébként nem volt semmi különös, mert hiszen Jani volt az, aki jött

— Andris!

András felállt és csodálkozva nézett a bátyára. Mért ekkora öröm és mért ekkora meglepetés az, hogy ő végre visszajött?

Jani felkiáltása azonban nem a meglepetés egyszerű örömkítőrése volt. Jani az utolsó napokban lelki-furdalások és tépelődések között revizió alá vette a képet, mely eladdig élt benne az öccséről. A ő képzeletében András egy eddig egész környezetétől félreértett, mély és titokzatos egyéniséggé vált. Jani tehát mindenre inkább el volt készülve, mint arra, hogy András^t nevető arccal, félmeztelenül, kezében sonkacsonttal s másik, szintén zsírtól fénylő kezével pedig a szőrösödő széles mellét simogatva látja majd viszont. Jani egy lépést tett előre, de zavarában nem tudott mást tenni, lehajolt a könyvért, mely a földre esett, mikor András felállt.

Janit mindig is idegesítette, ha András nagynéha s akkor is csak azért hogy a lexikon valamelyik kötetében lapozgasson, szeretetlen és többnyire kezes tisztaságú kézzel a könyvespolc felé közeledett. S ha most pillanatra feltűnőnek találta, hogy András öléből a Marx Kapitalja hull a padlóra, ezt azon nyomban elfeledtette vele a felháborodás, melyet a könyv födelén ejtett két szembeszökő zsírfolt váltott ki belőle. Önkénytelen szemrehányó pillantással, némán tette vissza a helyére a kötetet. Aztán mindiárt, persze, megbánta és elszégyelte magát. És bár nem tudott szabadulni a csalódottságnak, sőt attól a becsapott emberéhez hasonló érzésétől, melyet a meztelen felsőtest és a marokra fogott sonkacsont keltett benne, hírtelen meghatottsággal két karjával áfogta az öccs izmos nyakát és szorította heves csókra száját a szájához.

— És most mindent, pontosan mindent el kell neked mondanod. Elejétől végig. Magadról és mindenről, amit ott bent láttál — szolt el-elcsukló hangon.

András visszaült a fotelbe és a széles, húsos aika mintegy magától csukódott szigorúan össze. Mint egyéb tennivalói felől, úgy afelől se készített magának terveket, hogy otthon kinek mit és mennyit fog elmondani arról, amit átélt, amit megtudott és amit ott magában elhatározott. Jani egyszeribe nagyranyitotta a szemét: kitalálta, hogy az öccse azon gondolkodik, méltassa-e biza'mára vagy se. És egyszerre a méztelen széles mell, a lomha nagy kezek, még a lerágott sonkacsont is valami nagy méltóságot, egy új különös jelentőséget adott a szemében András személyének. Odahúzva a könyvespolc mellől a zsámolyt, leült András fotelje tövébe s nem véve le fényes szemét az András új arcáról, tőle várt erőt, segítséget, világosságot. De látta: az elnéz fölötte, mint ahogy emberek, akiknek komoly gondjaik vannak, nem húzzák el ugyan a kezüket egy gyerek válláról, de pillantásuk nehéz s gondolataik másutt járnak.

— Apa azt mondta, hogy téged biztosan nem bántanak. Apa biztos volt benne, hogy ki fog derülni az ártatlanságod. Nem bántottak? — faggatta András.

— Minden másképen van — szólalt meg végül András, de a mondat másik felét: mint apa mondia — magában tartotta — Most adj egy cigit, rabbikám. Aztán megyek a fürdőszobába, becsszavamra, rámfér.

VILÁGSZEMLE

Irtá: Sulhof József

Lezárult az ötéves terv első feléve. Az eredmények tanúsítják, hogy a tervfeladatok kiszabásánál pontosan mérték le népünk hatalmas munkalendületét és teremtmerejét, hazánk erőforrásait. Az adatok alapos cáfolatot jelentenek minden kételkedésre, mert bizonyítják: 1. pénzügyi téren erősen túlszárnyaltuk az előirányzatokat; 2. a szövetségi jelentőségű termelésben túlszárnyaltuk, a népköztársasági feladatokban megvalósítottuk a tervet; 3. a mezőgazdasági terv megvalósítása százszázalékosan megtörtént; 4. az alapépítkezések akkor, amikor az előirányzatok az 1946-os szövetségi építkezések négyszeresét teszik ki, mindössze 18 százalékkal maradtak a terv mögött és végül 5. az adók és a termelésforgalmi adó csak néhány százalékkal maradtak a tervek mögött. Ha figyelembe vesszük, hogy a tervek részletes kidolgozása az első negyedévben általánosan, de a második negyedévben is nagyon sokhelyütt együtt haladt a tényleges termeléssel, megállapíthatjuk, hogy a terv eddigi eredményei teljes sikert jelentenek.

Hazánk számára a terv jelenti a központi kérdést és szabja meg az irányt nemzetközi viszonyaink építése számára is. Abban az időpontban, amikor Amerikában egyre fokozódik az aránytalanság a tömegek vásárlóereje és a magas árak között, Angliában nyílt válsággal küzdenek, Franciaország képtelen kenyér és élelem szükségletét biztosítani — az igazi demokráciák szervezett ereje és tervszerű gazdálkodása egyre világosabban és mindenki számára felfoghatóan mutatja a tervgazdálkodás hatalmas előnyeit. A demokráciák mind szorosabbra fűzik kapcsolataikat. Politikailag azért, hogy egyre szilárdabb ellenállást tanúsíthassanak az egyre nyilvánvalóbbá váló imperialista terjeszkedési szándékkal szemben. Gazdaságilag, hogy egymás fejlődését kölcsönösen elősegítve, tökéletesebbá tegyék függetlenségük alapját — termelésüket. Kulturális téren azért, mert ez hozza még közelebb egymáshoz az együvé tartozó, a közös cél: a béke, szabadság, demokratikus rendszer fölépítése felé haladó népeket.

A bolgár kormánylatogatás méltán keltette fel az egész világ figyelmét. Létrejött a jugoszláv-bolgár barátsági, kölcsönös segélynyújtási és békében való együttműködési szerződés. Ez az első szövetségi szerződés, amit a világháború befejezése óta győztes állam kötött legyőzött állammal. Ez a megfogalmazás természetesen nem helyes és csak a nyugati polgári sajtó szövegezte meg így a bolgár-jugoszláv szerződés jelentőségét. A valóságban nem győztes és legyőzött kötött szerződést, hanem két szabad, demokratikus ország népe. Titó marsal így fogalmazta meg:

»Ma, itt, végrehajtottuk népeink akarátát, megvalósítottuk népeink évszázados szívlevágját. Nagy történelmi jelentőségű határozatot hoztunk, aminek óriási kihatása lesz kölcsönös viszonyunk fejlődésére és országaink előmenetelére. Országaink sorsát egyetlen megbonthatatlan egységbe fűztük. Óriási jelentőségű ez a Balkán helyzetének megszilárdítására és a béke megszilárdítására is. Súlyos csapás a reakcióra a Balkánon — országainkban és másutt — csapás a nemzetközi imperializmusra, amely újból minden erejével azon fáradozik, hogy a Balkánt ismét puskaporos hordóvá avassa. Hála azonban hidegvérünknek, bé-

kés törekvéseinknek és óvatosságunknak, hála szövetségeseinknek és elsősorban a nagy Szovjet Szövetségnek; ellenfeleink kísérletei kudarcba fulladnak. Nyugodtan tekintünk boldogabb és jobb jövőnk elé.

Ezek a határozott szavak a hetven éve szakadatlanul szított ellentétek lezárását jelentik és új korszakot nyitnak. Az új korszakban lehetetlenné válik minden idegen befolyás. A békerontó érdekesoportok szerepe letűnt és ma nem uralkodócsaládok fenekednek, vagy szövethetnek, nem imperialista hatalmak keverik a kártyát saját érdekeiknek megfelelően, hanem két ország népei szövethettek, hogy teljessé és tökéletessé tegyék függetlenségüket és szilárdabbá a békét.

A blédi határozatok a szövetségi szerződésen kívül előirányozzák az árucsereforgalom teljes kifejlesztését, a pénz állandó árfolyamát, a vámegységet Jugoszlávia és Bulgária között, a gazdasági tervek minél szorosabb egybekapcsolását, az iparosítás és villamosítás elősegítésére irányuló kormányintézkedések összhangba hozását, a vasúti és úthálózat kölcsönös kifejlesztését, azonos rendszer megteremtését és képviselőit a Dunán, a határforgalom rendezését és a kulturális együttműködést. A jugoszláv kormány külön nyilatkozatban lemond a békeszerződésben számára előirányzott 25 millió dolláros jóvátételi összegről és ezzel is nagy mértékben elősegíti Bulgária gazdasági megerősödését.

A tömbökben gondolkozó nyugati imperialisták nagy lármát csapnak, hogy Bulgária csatlakozik Jugoszláviához és a Szövetségi Népköztársaság tagállamává válik. Dimitrov Georgi azonban sajtónyilatkozatában kijelentette, hogy a két kormány ezt egybehangzóan időszertlenülnek ítéli és ezért ez a terv a blédi tanácskozásokon szóba se került. A valódemokrácia országai nem tömböket szerveznek, hanem népek szövethetnek, hogy védekezzenek minden tömb és más bomlasztó politika ellen.

A módszerek, amelyekkel Amerika a fenyegető válságot az európai országok kárára akarja levezetni és ahogyan Anglia és részben Franciaország is az európai kisországokra akarja áthárítani válsága terhét — szükségessé és teljesen jogosulttá teszi a demokratikus országok védekező összefogását. Az imperializmus szellemének megfelelően, a monopóliumok és szolgálatukban álló, vagy velük szövethető állami csúcsok párhuzamosan alkalmazzák a legmetszebbmenő politikai és gazdasági nyomás eszközeit. Nyíltan beavatkoznak országok belügyeibe, földalatti mozgalmakkal polgárháborúkat igyekeznek felidézni, támogatják a hazai reakciókat, hogy ezek révén beavatkozhasanak a polgárháborúba és végül meg akarják szállni a zsákmányként kiszemelt országokat. Felhasználják a legsúlyosabb gazdasági és politikai eszközöket is. Magyarország példája mutatja, hogyan igyekezett a nemzetközi reakció, a monopóliumok imperializmusa polgárháborút támasztani. Amikor a demokrácia kellő eréllyel letörte a reakciót, akkor megtagadták a már megszavazott kölcsön folyósítását. Nyilvánvaló tehát, hogy a kölcsönt nem a magyar népnek szánták és nem a nép megerősödését akarták elősegíteni, hanem azt az érdekesoportot, amely szolgálatukba szegődött. De ugyanez a jelenség vonul végig minden országban. Bulgáriában Petkov Nikola ellenzéki vezért használták fel földalatti mozgalom szervezésére, Lyublyanában kémszervezetet állítottak fel. Lengyelországban a földalatti mozgalmak minden szála Mikolajczikhoz vezet,

Romániában Mániu csoportjára bízták a földalatti mozgalom fővezér-ségét. Jellemző különben, hogy mindenütt elsősorban a földbirtokosokra igyekeztek támaszkodni. Franciaországban is a földbirtokosokat képviselő köztársasági néppárt és Olaszországban is a földbirtokosok vezetésével alakult keresztény demokratapárt vállalta az amerikai monopólok szolgálatát, mert azt reméli, hogy ezzel a támogatással visszaszerezheti korábbi kiváltságait.

A görög királypárti kormányzat a terror legszélsőségesebb eszközeihez folyamodik, hogy a nép egyre erősödő mozgalmával szemben megtartsa hatalmát. Néhány hét alatt több ezer demokratát és haladószellemű vezetőt letartóztattak és gyűjtőtáborba hurcoltak. A vérbíróság szakadatlanul működik. Mindez azonban csak azzal a következménnyel járt, hogy a Demokratikus Hadsereg ereje megnövekedett és a nép mind nagyobb tömegei csatlakoznak a szabadságharcosokhoz. A Demokratikus Hadsereg komoly harci sikereket ért el. A felszabadított területek megnövekedése és megerősödése lehetővé tette a Demokratikus Hadsereg főparancsnoksága számára, hogy kihirdesse a köztársasági rend helyreállítását. Nem ismeri el a hamisításokon alapuló népszavazással megteremtett királyságot és addig is, amíg a nép szabad akaratából választott parlament összeül, a főparancsnokság gyakorolja a kormányhatalmat. Első intézkedései a bíróságok felállítására, a földreform végrehajtására, az erdők és legelők közvagyonná nyilvánítására és az iskolák megszervezésére irányulnak. A görög tőkésék bizalma megingott. Megindult a szökések sorozata Görögországból. Amerika most új sakkhúzáshoz folyamodik. Tárgyalások folynak a fegyveres beavatkozásra. Egyelőre még nem amerikai csapatokat akarnak harcbevetni a görög nép ellen. Olaszországban toboroznak „önkéntesek” és bizonyos jelek azt mutatják, hogy hasonló toborzások folynak minden táborban, ahol csetnikék, usztasák, Anders-seregek és hasonló fasiszta alakulatok élnek. Egyidejűleg tárgyal a görög kormány a török kormánnyal is, hogy a török seregek megszállják Tráoiát. A logóim az volna, hogy a török kormány védi veszélyeztetett kisebbségeit. Ennek ellenében Görögország lemond területe egy részéről. Folynak a tárgyalások az Olaszország, Görögország és Törökország közötti hármaspaktum megkötésére. Minthogy valamennyi amerikai szolgálatban áll, valamennyinek a politikáját a Wall-street irányítja, a paktum előreláthatóan akadálytalanul létrejön.

Az indonéz példa azt mutatja, hogy az ázsiai világ sem vak és süket terep többé a monopólok imperializmusa számára. A holland Bell kormány, Angliában és Amerikában kiképzett és felszerelt hadsereggel és a linjadabi egyezmény megszegésével és a Biztonsági Tanács határozata ellenében megindította hadjáratát az Indonéz Köztársaság teljes eltörlésére. A kérdés megoldása az Egyesült Nemzetek szervezeten belül elodázódott, de bizonyos, hogy az indonéz nép többé nem adja fel a szabadság eszméjét és a régi gyarmati állapotok visszaállítása lehetetlenné válik.

E kérdésen keresztül azonban újból megmutatkozott, hogy a nagyhatalmak körül a Szovjet Szövetség a népek szabadságának, demokratikus fejlődésének és ezen keresztül a békének egyetlen igazi képviselője és védelmezője. Ázsia felfigyelt az Indonéz kérdésben elfoglalt szovjet álláspontra ugyanúgy, ahogyan Palesztina felfigyelt Gromiko

és Szimics Vladimir beszédére a Biztonsági Tanácsban és ahogyan a dolgozók a világ minden országában, beleértve Amerikát is, mind világosabban látják a való demokráciák állásfoglalását a nyugati áldemokrációkkal szemben. A demokrácia lényegének ez a meglátása, a dolgozó tömegek szemének felnyílása egyrészt vadítja, másrészt korlátozza a monopolista imperializmust és megakadályozza, hogy a fák az érig nőjjenek.

Az amerikai monopolisták egyre erőszakosabb politikai és gazdasági eszközökhöz nyúlnak. A világoralmért indított harc folyamatát gyorsítja a soron levő gazdasági válság közeledése.

Varga Jenő szerint számtalan jel mutatja, hogy a válság máris elkezdődött, de csak hónapok múlva jelentkezik igazi hatása. Fokozódik a munkanélküliség is és józan amerikai számítások szerint, jövő évben eléri a 7 milliót. A »rabszolgatörvénynek« nevezett Taft-Hartley-féle munkásellenes törvény mégcsak meggyorsítja a dolgozók hatványozott mértékben való kiszorítását.

A militarizmus mesterséges kifejlesztése ugyanúgy egyik eszköze a monopolista imperializmusnak. Ennek a militarizmusnak a háttérben üzleti szándékok is meghúzódnak. Az USA egymásután köt szerződést, Anglia, Kanada és a nyugateurópai kisállamok után, Délamerika államaival az egyöntetű fegyverzett bevezetésére. A riodejaneirói amerikai értekezlet a katonai szövetség megteremtését tűzte ki célul, hogy ezen keresztül politikailag is megkösse az amerikai államok kezét és biztosítsa az USA gazdasági egyeduralmát egész Amerika felett. Természetes, hogy azoknak az államoknak az a tőkésai, amelyekben — mint Wallace mondta — a lakosság fele írástudatlan, a tüdővész és fertőző betegségek óriási méretű pusztítást okoznak és a nyomor minden képzeletet meghalad, a tőkésék készségesen szövetkeznek az USA monopoljaival saját tömegeik ellen.

Mindaz, amit Amerika a nemzetközi életben cselekszik, csupán tünete és megnyilatkozása: a fékevesztett imperialista politikának. Ez nyilatkozik meg a közvélemény teljes félrevezetésében. Az amerikai monopolista sajtó ma már csaknem teljesen lehetetlenné teszi minden olyan hír eljutását a szélesebb rétegekhez, amiből kitűnne, hogy félrevezetik a tömegeket. Szovjetellenes propagandájukat a jugoszlávalenes propaganda egészíti ki. Hazánkban látják a kisállamok legveszedelmesebb példáját, hogyan tudja egy céltudatos kis ország megteremteni a maga függetlenségét. Éppen az amerikai papok jugoszláviai látogatása robbantott ki újabb sajtó és egyházi botrányt azzal kapcsolatban, hogy a visszatérő papok feltárták a tényleges helyzetet és ezzel leleplezték az amerikai sajtó közvéleményrontó üzelmeit. Ugyanez a fejlődési folyamat nyilatkozik meg az atomerők nemzetközi ellenőrzésének megnehezítésében, a Biztonsági Tanácsban, az Egyesült Nemzetek tagfelvételi bizottságában és a nemzetközi érintkezés számtalan más fórumán tanúsított amerikai magatartásban.

A tőkésrendszer belső ellentétei azonban kiütözköznek. Az amerikai imperializmus Angliát és Franciaországot súlyos válságba sodorta. Az angol válság talán egyike a legszemléltetőbb példának, mire vezet a tőkés szolgálatba szegődött labourista vezetőség politikája. Az angol nép, a dolgozó tömegek vállalták a maguk részét a népek harcában a fasizmus ellen. A háború befejezése után következetesek maradtak és

a labourista pártot fényes győzelemre segítették. Ez a következetesség a Labour-party programjának szült, mert abban látták a társadalmi haladást a churchilli konzervatív irányzattal szemben. Maga a pártvezetőség azonban nem akarta megvalósítani az angol dolgozók szándékát és saját programjának erőyes és következetes végrehajtása helyett, a régi imperialista politikát folytatta bel- és külpolitikájában egyaránt. Angliában, mint ellátásában és nyersanyagforrásaiban teljesen külföldre szoruló, piacai szerint kizárólag külföldről élő országban, a külpolitikai hibák ezerszeresen megbosszulják magukat az ország belső életében. Anglia először felélte dollárkészleteit, majd újabb kölcsönt kapott, hogy vásárolhasson. Mivel a kölcsönt nem ipara fejlesztésére és ezzel párhuzamosan kivételének fokozására fordította, azt egy évvel előbb kimerítette, mint eredetileg számították. A feltételeket Amerika a maga érdekeinek megfelelően szabta meg és kötelezte Angliát, hogy 1. Amerikában vásároljon; 2. beengedje Amerikát az angol impérium piacaira és 3. a fontot átértékeli dollárra. Ennek folytán: 1. Anglia nem gondoskodott arról, hogy élelem és nyersanyagszükségleteit olyan országokban biztosítsa, ahol nem kell dollárral fizetnie. A szovjet kereskedelmi tárgyalások megszakadtak, mert amerikai befolyásra, a feltételek megállapításánál túlzott merevséget tanúsítottak, habár a szovjet kormány hatalmas gabonaszállításokat kínált angol gépekért. Amerikában viszont az árak egy év alatt 45 százalékkal emelkedtek. 2. Anglia kénytelen volt — éppen a font dollárra való átértékelése miatt — megnyitni domíniumainak piacait az amerikai kivétel számára. Ez annál inkább lehetséges volt, mert az angol ipar nem volt többé versenyképes sem termelésének méreteiben, sem minőségben. Másszóval Anglia azzal, hogy az amerikai kölcsönt nem ipara fejlesztésére használta fel, önmagát szorította ki piacairól. 3. A font dollárra való átértékelése a hanyatló angol stabilitás mellett természetesen azzal az eredménnyel járt, hogy a fonttal rendelkező államok öt hét alatt átváltották majdnem egész fontkészletüket dollárra. Anglia ezt csak az amerikai kölcsönből fedezhette. Az átváltó országok ezzel vásárlóképesekké váltak Amerika számára, de Anglia végkép kimerítette kölcsönét, úgy hogy utolsó négyszáz millió dolláros hitelét Amerika már zárta.

Anglia tehát a közeledő tél külszében élelem, nyersanyag és dollár nélkül áll. Lázasan igyekeznek felújítani a szovjet-angol kereskedelmi tárgyalásokat és tárgyalnak a kelet-európai országokkal is. Magyarországgal már megkötötték a szerződést, Jugoszláviával most folynak a tárgyalások. A közeli jövő mutatja meg, hogy Anglia szándékozik-e politikáján változtatni, vagy csak Amerikától akar újabb segítséget kérészkölni.

Franciaország bizonyos tekintetben szélsőségesebben jobboldali politikát folytat, mint Anglia. Marinynin, az ismert közíró megjegyzi, hogy az angol labour párti kormánynak és Ramadier francia miniszterelnöknek annyi köze van a szocializmushoz, ha egyáltalán van valami köze, hogy lejáratni igyekeznek a szocializmus eszméit. A következők Franciaországban annyival súlyosabbak, hogy Franciaország katasztrófálisan rossz termés mellett az ország élelmezésének biztosítása majdnem megoldhatatlannak látszik. Ugyanakkor pedig háborút folytatnak Indokínában és Madagaszkárban és igyekeznek az algiri statutummal, valamint a többi volt gyarmatok alapokmányaival visszaállítani azt a gyarmati helyzetet, amit annakidején a kommu-

nista párt közreműködése folytán, az alkotmány megszüntetett. Ez a magyarázata különben annak is, hogy a francia kormány az ország alapvető érdekei ellen olyan készségesen kiszolgálja Amerikát. annak németországi politikájában, másrészt az indonéz háború ügyében olyan végsőkig menő gyarmati imperialista álláspontot képvisel.

Az amerikai uralkodó körök egyidejűleg akarják Németország és Japán iparát feltámasztani, hogy ezt állítsák európai, illetve ázsiai imperializmusuk középpontjába. Átveszik Hitler és a japán katonai fasiszták célkitűzéseit, eszközeit és a maguk zsebe javára használják fel azokat. Ezen az alapon a világ mindkét oldalán egymásután szegik meg a potsdami határozatokat és az önkény útjára léptek. Az európai tőkés, monopólok és kartellek segítséget nyújtanak, mert a hivatalos Amerikában látják azt a legnagyobb erőt, amely szembeszállhat a szocialista, demokratikus fejlődéssel. Ez magyarázza meg, hogy az Európa »segélyezésére« irányuló, de ma már nyíltan a német gazdasági és hadierő feltámasztására törekvő Marshall-terv kidolgozásában résztvevő tizenhat állam a legkomolyabban tárgyal európai vámunióról és egyéb olyan intézkedésekről, amelyek ha megvalósulnak az amerikai monopólok számára szabad piacot nyitnak Európában.

Azok az országok, amelyekben már a háború alatt, vagy után felismerték az igazi demokrácia fölényét és erejének nagyságát, tovább szilárdítják demokráciájukat. *Románia* végrehajtja a pénzstabilizációt, befejezi a földreformot, kérelhetetlenül letöri a feketetőzsdét és a spekulációt és minden eszközzel biztosítja a gazdasági megszilárdulás alapjait, hogy ezeken elindulhasson a szervezett, tervszerű gazdálkodás útján. A románjai kommunista párt kezdeményezésére már folyik egy hathónapos újjáépítési munka és ennek végetével megkezdődhet az áttérés a tervgazdálkodásra, amiben Románia feltétlenül számíthat szomszédai messzemenő támogatására.

A magyar demokrácia politikája azt tekinti központi feladatának, hogy szilárd alapokon nyugvó, demokratikus rendszerben fejlődtek tovább. A választásokat kiírták, mert a régi parlament a — főként a Kisgazdapárt révén behúzódtott — reakciós elemeivel nem volt alkalmas a tervgazdálkodás irányítására és a hároméves terv sikeres megvalósítására. A választási kampányban megmutatkozott, hogy az őszintén demokratikus szándékú elemek megtalálták a megoldást, hogy ne egymás ellen harcoljanak, hanem a reakció letörésére törekedjenek. A reakció szétbomlott és szervezetlenül, kis pártokba tömörülve igyekszik megkapaszkodni a lejtőn. Nyugatról hathatós támogatásban részesül, a nyugati sajtó megindította rágalomhadjáratát és azon az amerikai rádión keresztül, amely elzárkózik a haladószellemű hírmagyarozók elől, Nagy Ferenc és társai úgyszólván naponta elmondhatják rágalmaikat. Egyebek hiányában a választások tisztaságába akarnak belekötni és erre a választói névjegyzékek kiigazításánál elkövetett hibákat akarják felhasználni. Ilyen hibák természetesen mindenütt történhetnek és nem lehetetlen, hogy a választói névjegyzékek összeállítását végző bizottságokba behúzódtak olyan reakciós elemek, akik tudatosan követnek el hibákat, hogy tápot adjanak a rágalomhadjáratnak. De a fasiszták törlése ellenére a választói névjegyzékekben így is 130 000-rel több szavazó szerepel, mint 1945-ben. A magyar nép számára nagyon tanulságos ez a rágalomhadjárat. Megmutatja, hogy

ugyanazok a nyugati hivatalos körök, amelyek megrendezték a nyilvánvaló hamisításokon alapuló görög népszavazást, a legmesszebbmenő támogatásban részesítették a különböző országok rendbontó elemeit, Magyarországon már előre kétségesse akarják tenni a választások tisztaságát pusztán azért, mert a választások Magyarországon kétségtelenül a demokrácia nagy győzelmét hozzák. Hogyan alakul arányszámokban a győzelem, azt egyelőre nem lehet kiszámítani. A magyar népnek alkalma nyílik arra, hogy szabadon, minden idegen befolyástól mentesen döntsön a maga sorsáról. A döntés nem kétséges és nyomában megindulhat teljes lendülettel a hároméves terv megvalósításának nagy munkája, ami a Magyar Köztársaságot hatalmas lépéssel segíti elő a demokrácia útján. A szomszédok megértő érdeklődéssel figyelik a választási kampány fejlődését és a küszöbönálló szavazás alakulását. Ezt az érdeklődést Titó marsallnak Dinnyés Lajos miniszterelnökhöz intézett távirata így fejezte ki: *»szerencsekívánataimat küldöm az egész magyar népnek, kívánva, hogy tartson ki a harcban a teljes demokrácia megvalósításáért és Magyarország további fejlődéséért«.*

Az idegháborúban, a szakadatlan reakciós kihívások közepette a népi demokráciák fejlődése feltartóztathatatlanul halad előre és igyekszik a népek közötti összefogást minél erősebbé és szilárdabbá tenni. Az egymásba kapcsolódó gazdasági tervek mind szorosabbra fűzik ezt az összefogást és erősebbé teszik a demokráciák idegeit a kihívásokkal szemben. A demokráciák jól tudják, hogy a kihívók mögött nem tömegek állnak, hanem a monopolista érdekcsoportok és a másik oldalon a tömegek ugyanúgy, ha még nem is mindenütt kellő öntudattal harcolnak az elfnyomóik és kizsákmányolóik ellen. Ez szab korlátokat a monopolista imperializmusnak és jelenti a világbéke építésének egyik komoly alapját.

1947. augusztus 27.

FIGYELŐ

ÉRTELMISÉG A SZOVJET ÁLLAMBAN

A szovjet, szocialista állam értelmisége — új típusú értelmiség, amely — a többi állam értelmiségéhez viszonyítva, — teljesen eltérő vonásokat mutat. A szovjet értelmiség egészen újszerű, szociális összetételénél és ténykedésének jellegénél, valamint azon szerepénél és pozíciójánál fogva, amelyet a társadalomban betölt.

A szovjet értelmiség — a nép húsából-véréből való: a munkás- és parasztosztályból, valamint a dolgozók egyéb rétegeiből került ki. Eltérően más országok értelmiségével, amely kizsákmányoló osztályokat szolgálja, a szovjet értelmiség a népet szolgálja, együtt harcol a néppel, a nép érdekeiért. Azzal a ténykedéssel, amelyet a szovjet értelmiség fejt ki, összhangban áll új szerepe — az a szerep, amelyet a szovjet társadalom anyagi és szellemi kultúrájának felépítésében vállal. A szovjet értelmiség a széles néprétegek mély rokonszenvét élvezzi és az egész nép joggal büszke rá.

A szovjet társadalomra jellemző továbbá az is, hogy az értelmiség számbeli gyarapodása jóval nagyobb, mint más államokban, ugyanakkor pedig ennek a növekedésnek új történelmi tartalma van; ez az értelmiség az öntudatos, magabiztos alap a szovjet gazdasági életben és az egész társadalomban, az egész népi kultúra növekedésének kifejezője, amelyben megszűnnek az ellentétek a szellemi és fizikai munka közt.

A szovjet értelmiség megkülönböztető tulajdonságait s annak új szerepét végeredményben a termelés szocialista rendszere határozza meg. A gazdasági élet szocialista rendszerének és a szovjet rendszernek tulajdonságaiban gyökereznek a szovjet értelmiségnek újszerű, megkülönböztető vonásai, azé az értelmisége, amelyhez hasonló nem akadt eddig a világ-történelemben.

A POLGÁRI SZAKEMBEREK FELHASZNÁLÁSA

Az értelmiség kérdése közvetlenül az oroszországi szocialista forradalom győzelme után merült fel a szovjet állam előtt. Különösen kiéleződött ez a kérdése, akkor, amikor a polgári intelligencia feisebb, maradi rétegei nyíltan szabotálták a szovjet hatalom intézkedéseit.

A polgári értelmiség maradi rétegeinek szabotázsát a proletár állam forradalmi lépései megtörték.

Ugyanakkor felmerült a szovjet állam előtt az a feladat, hogy felhasználják a polgári értelmiséget, hogy azt a szovjet hatalom oldalára állítsák. Ezt a feladatot Lenin tűzte ki 1918 március-április havában.

Lenin, Sztalin és a bolsevikok nagyon jól megértették, hogy a győztes proletariátus csak úgy tudja építeni a szocializmust, ha felhasználja a tudomány, technika, a kultúra összes vívmányait, amelyek a társadalom előbbi fejlődési folyamán alkottak.

Lenin, hangsúlyozta a szakemberek felhasználásának szükségességét, rámutatott arra, hogy »az ő tudásukra, tapasztalataikra és munkájukra szükségünk van, nélkülük lehetetlen átvenni azt a kultúrát, amelyet a régi társadalmi viszonyok teremtettek meg s amely a szocializmus anyagi bázisaként maradt meg«.

A polgári szakemberekhez való viszonyról beszélve, Lenin rámutatott arra, hogy: »szétzúztuk ellenállásukat, — ezt meg kellett tenni, — de nem csupán ezt kellett végrehajtani, hanem a megszervezés erejével rá kell venni őket, hogy nekünk szolgáljanak, ki kell őket gyógyítani a régi hibákból, meg kell őket akadályozni abban, hogy visszatérhessenek a kizsákmányoló cselekedésekhez«.

Lenin azt ajánlotta, hogy a régi szakembereket a bajtársi együttműködés légkörével kell körülvenni, hogy meg kell teremteni számukra azokat a feltételeket, amelyek az alkotó munkákhoz szükségesek, de ugyanakkor kerlelhetetlenül harcolni kell a szabotálók ellen.

A bolsevik párt és a szovjet állam intézkedései meghozták az eredményt. Már 1918 novemberében megemlítette Lenin, hogy a régi értelmiség körében már észlelhető a fordulat, a közeledés a szovjet hatalom felé.

Az Októberi Forradalom győzelmének percétől kezdve a polgári értelmiség köreiben — miként a XVIII. pártkongresszuson Sztalin rámutatott — a szovjet hatalom iránti magatartás tekintetében háromféle csoportot lehetett megfigyelni. A polgári intelligencia »felső« ré-

tege nyíltan a szocialista forradalom ellen fordult és a fehérgárdistákat támogatta a szovjet hatalom elleni harcban. Ezt a csoportot a szovjet állam szervei megsemmisítették. E csoport megmaradt képviselői, a szovjet hatalom pusztulásában reménykedtek — és váraakoztak. Amikor látták, hogy a szovjet állam megrendülésébe velett reményeik szertefoszlottak, kártékony tevékenységbe kezdtek, külföldi kémszervezetek ügynökeivé váltak.

Meg kell azonban jegyezni, hogy a régi intelligencia felső körében is szép számmal akadtak olyan emberek, akik becsülettel, odaadással viseltetek népük iránt, akik a forradalom első napjaiban átmentek a szovjet hatalom oldalára. Ezek éppen a legjobb, a legszélsebb látókörű tudósok voltak, akik kritikai éleslátásukkal megelőzve a többieket, megértették a proletárforradalom progresszív jelentőségét. Ilyenek voltak: *Timirjazev, Micsurin, Karpinszkij, Pavlov, Ctolkowski, Bach, Keller, Marr* és mások. Ők azonban csak kivételeknek számítottak a régi értelmiség »felsői« között.

A régi értelmiségnek volt egy második, egy viszont számbelileg jelentősebb csoportja, ez sokáig ingadozott, egyhelyben topogott, de végül mégis csak megszokta a szovjet hatalmat, megbarátkozott vele és szolgálatába állt. A harmadik csoport — a régi értelmiség »sorkatonasága« — a munkásosztály után ment, a szovjet hatalom idején tökéletesítette tudását és becsülettel szolgálta a munkásságot és a parasztságot.

Még a polgárháború idején mondotta Lenin, hogy a »tapasztalatok elkerülhetetlenül és végérvényesen a mi sorainkba állítják az értelmiséget, mi pedig megkapjuk azt a tábort, amelynek felhasználásával elvégezhethetjük az iránváltás munkáját«.

A lenini előreállítás beigazolást nyert. A munkásosztály és a dolgozó parasztság hősiességével, amelyet a szovjet ország szabadságáért és függetlenségéért vívott, azzal az önmegtagadó munkával, amelyet a szocializmus felépítéséért végzett, magával ragadta az értelmiséget. A szocialista építőmunka éveiben a régi iskola értelmiségei a tapasztalatokból, saját szemükkel győződhetnek meg a szovjet rendszer fölényéről: megértették, hogy a jövő a szocializmusé, hogy csakis a szocialista rendszer adja meg a korlátlan lehetőségeket az értelmiség számára ahhoz, hogy alkotó, gyümölcsöző munkát végezhessen.

A bolsevik párt bölcs politikája, melyet a régi iskola értelmiségeivel szemben alkalmazott, megkönnyítette annak átállását a szovjet hatalom oldalára.

A szovjet kormány szeretetteljes gondolkodással vette körül azokat az értelmiségieket, akik hűségesen, becsülettel szolgálták népüket: megadott nekik mindent, amire alkotó munkájukhoz szükségük volt.

MUNKÁS-PARASZT ÉRTELMISÉG

A szocializmus győzelmével a Szovjetunióban megtörtént a régi értelmiség túlnyomó többségének átállása a szovjet hatalom oldalára.

A szovjet állam azonban nem elégedhetett meg egyedül a régi értelmiséggel, amely már nem volt elegendő ahhoz, hogy megoldja azokat a feladatokat, amelyek a szocialista építőmunka folyamán merültek fel. Másrészt pedig a szocialista forradalom győzelme Oroszország-

ban a tudomány, a kultúra, az ismeretek elsajátításának korlátlan lehetőségeit nyitotta meg a dolgozók előtt, megteremtette a kultúrforradalom előfeltételeit az országban és azokat az előfeltételeket, amelyek az értelmiség, nagyszámú kádereinek megalakítását tette lehetővé a munkások és parasztok soraiból.

A szovjet intelligencia megteremtésének folyamata már a kezdetben is a proletár állam tervei szerint történt. Ebben különbözik a szovjet értelmiség kialakulása a polgári értelmiség megteremtésének folyamatától, amely spontán alakul ki.

A szovjet hatalom első napjaitól kezdve három úton haladt a szocialista értelmiség kialakulása. 1. A kiváló tehetségű munkásokat és öntudatos parasztokat vezető állami és gazdasági posztokra állították; 2. a régi iskola értelmiségének legjobbjai a proletáriátus oldalára állottak; 3. szakembereket neveltek a dolgozók köreiből a szovjet tanintézetekben. Az egyetemre és főiskolára elsősorban a proletárok és szegényebb parasztok gyermekeit vették fel; ezek között nagyszámú ösztöndíjjakat osztottak ki. Lenin javaslatára 1919-ben megszervezték a munkásfakultásokat, amelyek a munkásifjúságot készítették elő a főiskolai tanulmányokra.

A polgárháború után az ujjáépítés időszakában a szovjet állam komoly figyelmet szentelt annak, hogy a munkásokat bevonják a közép- és főiskolákra s hogy az élen haladó munkásokra bizzák az irányítás teendőit. De különösen fontosnak mutatkozott az a feladat, hogy szovjet szakembereket neveljenek akkor, amikor az ipart és mezőgazdaságot az új, korszerű technika alapján szervezték át — a sztalini öt éves tervek időszakában. A nagyszámú szakember előkészítése nélkül — akik a gazdasági és kulturális élet minden ágazatában rendelkezésre kellett, hogy álljanak — lehetetlen lett volna megoldani azokat a feladatokat, amelyek a szocialista országépítés terén merültek fel.

A sztalini öt éves tervek idején a közép- és felsőfokú szakiskolák és tanintézetek, valamint azok tanulóinak száma egyre növekedett, ami egyébként a következő táblázatból is látható:

Évek	Főiskolások száma	Diákok száma (ezrekben)	Középfokú tanintézetek és szakiskolák száma	Tanulók száma (ezrekben)
1914—1915	91	112	295	35,8
1928—1929	152	176,6	1051	206,3
1932—1933	708	504,4	3509	723,7
1938—1939	832	602,9	3732	951,9

A főiskolások diákságának arányszáma hatalmas eltolódást mutat, mégpedig a munkás- és paraszt származású tanuló ifjúság javára.

Rövidesen megmutatkozott a párt és a kormány által jóváhagyott intézkedések eredménye. Az első öt éves terv idején a képzett szakemberek száma a következőképpen alakul: az egyetemekről 170 ezer, a technikai és középfokú szakiskolákról 291.200 szakember került ki. A második öt éves terv idején a főiskolákat 369.900, a középfokú szakiskolákat 623 000 ember végezte el. 1938-ban a főiskolák 103.800, a középfokú szakiskolák pedig 201.200 szakembert bocsátottak ki. Ezek szerint tehát 1929-től 1938-ig bezárólag a főiskolákon 642.700, a technikumban 1.115.400, vagyis összesen 1.759.100 szakember került ki.

A szakemberek képzésének problémáját már olyan körülmények

között oldották meg, amikor az egész nép magasabb kultúrvonalon állott.

Annak a grandiózus munkának eredményeként, amelyet a párt és a szovjet kormány végzett, a közép- és főiskolai végzettséggel bíró egyének száma, az 1939-ben megtartott összeírás alapján, túlhaladta a 13 milliót; ezek közül 10 millió a szovjet hatalom éveiben végezte el tanulmányait.

A NEMZETISÉGI KÖZTÁRSASÁGOKBAN

A lenini-sztalini nemzetiségi politika természetesen a Szovjetunió összes nemzetiségi köztársaságainak gyors fejlődését eredményezte. Az ország valamennyi népének értelmisége egyre gyarapodott. A felső- és középfokú tanintézetek száma évről-évre nőtt a Szovjetunió szövetséges köztársaságaiban. Az Orosz Federáció területén 1914-ben 71 főiskola volt, amelyekben 81.000 diák tanult, ezzel szemben a második világháború küszöbén már 470 főiskolán 400.000 diák folytatta tanulmányait. Ukrajnában 1914-ben 19 főiskola volt 26.700 hallgatóval, 1940-ben pedig 149 főiskola működött, a diákok száma ugyanakkor 127 ezer körül volt. Grúziában 1914-ben egy főiskola volt 300 hallgatóval, míg a honvédő háború kitörésekor 21 főiskolán 22.700 diák tanult. Bjeorussziában, Azerbajdzsánban, Örményországban, Türkémiában, Üzbekisztánban, Kazahsztánban, Tadzsikisztánban, Kirgiziában a forradalom előtt egyáltalán nem voltak főiskolák, ma pedig mindegyik köztársaságban több főiskolán folyik a tanítás. A főiskolák és technikumok kiterjedt hálózata volt a legfontosabb út a nemzeti értelmiség kialakítása felé a Szovjetunió valamennyi köztársaságában.

A nemzeti értelmiség kádereinek megalakítása erősítette a Szovjetunió összes köztársaságainak erejét, hozzájárult a soknemzetiségű ország valamennyi népe gazdaságának gyarapodásához, kultúrájának fejlődéséhez, amely megjelenési formájában nemzeti, de tartalmánál fogva szocialista.

A szovjet szocialista demokrácia, amely az országvezetés munkájába bevónja az egész népet, nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a nép sorából neveljék fel az értelmiséget. Lenin már a forradalom kezdetén azt követelte, hogy bármi áron döntsek le azt a régi, ostoba, vad és aljas előítéletet, amely szerint az államot csak a »felsőbb osztályok« vezethetik. A dolgozóknak olyan szervei mint a párt, a szovjetek, a szak-szervezetek, a komszomol és egyéb tömegszervezetek, hatalmas iskolát alkotnak, amely a nép köreiből ki tudja válogatni, fel tudja nevelni a vezető kádereket az állami, gazdasági és kulturális élet valamennyi ágazata számára. Eppen a szovjet demokrácia volt az, amely lehetővé tette a szovjet állam számára, hogy a történelemben elenyészően csekélynek számító idő alatt megoldhassa a fontos káderek megteremtésének problémáját. Ebben mutatkozott meg a szovjet rendszer fölénye az összes kizsákmányoló társadalmi formákkal szemben.

Azokon a kádereken kívül, amelyeket a főiskolák és középfokú tanintézetek készítettek elő, a sztalin ötéves tervek idején gyorsan haladt a termelés élharcosainak, a sztahanovistáknak, munkásoknak, kolhozistáknak és a termelés más élharcosainak kiemelése a vezető gazdasági pozíciókba. Mialatt a mérnökök, valamint a közép- és főiskolai képzettséggel bíró technikusok száma 1929-től 1933-ig 3,8-szeresére emelkedett az alatt a termelési értelmiség száma — mely értelmiség a

gyakorlati munkások soraiból került ki — ugyanazokban az években 5.87 szerezésre nőtt.

A mezőgazdaság kollektivizálásával együtt jár a kultúra fellendülése a falvak lakóinak köreiben és egyre növekedett a falusi értelmiség száma. A falvakban megjelentek a kolhózgazdaság szervezői: a ko.hózelnökök, könyvelők és számvevők, mezőgazdasági és állattenyésztési szakemberek, a traktor- és mezőgazdasági brigádok vezetői, stb. A háború előtti években (1938—1939) a falvaknak sokszázezer tanítója, orvosa, egészségvédelmi alkalmazottja és sok tizezernyi agrónómusa volt.

Igy alakult ki a szovjet értelmiség a munkásosztály, a parasztság és egyéb dolgozók rétegeiből. A régi iskola szakembereinek maradványai, azok, akik a szovjet hatalom oldalára mentek át, feloldódtak a szovjet korszakban felnőtt értelmiségiek soraiban.

1937-ben a szovjet értelmiségiek száma 9 millió 591 ezer volt; a családtagokat is beleszámítva, a Szovjetunió lakosságának 13—14 százalékát alkotta.

Már 1936-ban a munkásosztály, a parasztság és más dolgozó rétegek köreiből került ki a szovjet értelmiség 80—90 százaléka. A rákövetkező években ez a százalékarány még tovább emelkedett.

AZ ÉLEN HALADÓ KULTÚRA HORDOZÓJA

A szovjet értelmiség kialakulása a proletár forradalom egyik legnehezebb feladatának megoldását jelentette és új, fontos szakaszt jelentett a szovjet állam megszilárdítása terén. A szovjet értelmiség kialakulása legfontosabb feltétele volt a Szovjetunió gazdasági, politikai és katonai hatalma növekedésének.

A szocialista szovjet rendszer megváltoztatta az értelmiség arculatát. A régi időkben az értelmiséget a szolgai függőség és megalkodás a polgár előtt, a néptől való elszakadás és igen sokszor a népellenesség is jellemezte.

A szovjet értelmiséget a legszorosabb kötelékek fűzik a néphez, és a legvégsőkig képviselik a munkások és parasztok érdekeit. Ez az értelmiség, az élenhaladó kultúra, az előrehaladott tudomány hordozója. A szovjet értelmiség, a dolgozók legműveltebb, legkultúráltabb része a munkásosztály és a parasztság legkiválóbb képviselőiből áll, az újtói szellem jellemzi és ezekben a tényekben rejlik a szovjet értelmiség fölénye.

A szovjet értelmiség kialakulása óta egyre fokozottabb segítséget nyújt a munkásoknak és parasztnak. A szovjet értelmiség alaposan kivette részét a szocialista társadalom felépítéséből, a Szovjetunió ellenálló képességének megalkotásából. A honvédő háború idején minden tudását és alkotó erejét az ellenség szétzúzása ügyének szentelte. A háború zord, kedvezőtlen körülményei ellenére állandóan előbbrevítte a tudományt és a kultúrát, s felhasználva ezek újabb eredményeit és vívmányait, tökéletesítette a Vörös Hadsereg haditechnikáját, segítette a munkásoknak és parasztnak az ipar és mezőgazdaság fellendítésében, a termelés technikáinak és megszerzésének javításában.

A szovjet értelmiség hazafiságában élesen megnyilvánultak annak sajátos, különleges vonásai — a valóban népi értelmiséget jellemző vonások. Minden más értelmiség túlnyomó többsége a kizsákmányoló osztályokhoz tartozó emberekből áll, ennél fogva ezeknek az osztályok-

nak érdekeit szolgálja. Hazafisága elválaszthatatlan az uralkodó osztályok gazdasági pozíciójának erősítésétől.

A szovjet intelligencia a nép húsából-véréből való és egy vele a szabadságért és boldogulásáért vívott harcában. A szovjet értelmiség hazafisága — a haza, a nép igazi szolgálata.

Már a békés fejlődés éveiben kialakult a szovjet katonai értelmiség jelentős rétege. A háború idején, amikor a parancsnoki állomány nagymértékű kiegészítése vált szükségessé, a Vörös Hadseregbe jelentékeny mennyiségű közép- és felsőfokú képzettséggel rendelkező ember öntözött be, akiknek többsége el is érte a parancsnoki tisztségeket.

A szovjet tisztikar — a szovjet értelmiség egyik élcsapata — volt a hadsereg szilárd alapja. A szovjet tisztek eredményesen elsajátították a sztalin haditudományt, kiképeztették a szovjet katonákat, hogy sikeresen verjék meg az ellenséget.

A szovjet parancsnokok a háborúban felülmúlták a német és japán tábornokokat a haditudományban és biztosították az ellenség szétzúzását. A Vörös Hadsereg fejlett haditudománya parancsnoki állományának érettsége nagymértékben azzal magyarázható, hogy soraiban ott voltak a szovjet értelmiség szakképzett káderei.

Ugyanílyen fontos szerepet játszott a szovjet értelmiség a háor-szágban is. Sztalin a háború folyamán több ízben méltatta a szovjet értelmiség szerepét, amelyet a Vörös Hadsereg megsegítésében vállalt. A háború idején az ellenségnek nem sikerült túlszárnyalnia a szovjet hadsereget a fegyverzet minőségének tekintetében. Ebben nagy érdemeket szerzett a szovjet értelmiség. A honvédő háború éveiben a szovjet tervezők valamennyi fegyvernemben kiváló alkotásaikkal tűntek ki, olyanokkal, amelyek minőség tekintetében nemhogy elmaradtak volna az ellenség mögött, hanem túl is szárnyalták azt.

A tehetséges szovjet repülőgéptervezők sok kiváló harci gépet alkottak meg a háború idején, amelyek a német fasiszta hadsereg és léghaderő rémelvé váltak.

A háború megmutatta, hogy a közepnehéz »T-34« szovjet tank, taktikai-technikai adottságainál fogva főlénybe került valamennyi közepnehéz tankkal szemben, amelyek az ellenséges hadseregek birtokában voltak. Ez a tank, és a páncéltörő ágyúk nagy sikerrel pusztították a német »Tigriseket«, »Párducokat« és a »Ferdinándokat«.

A szovjet tervezők a tűzérségi fegyverzet új, nagyszerű mintáit dolgozták ki és újfajta tökéletesített önműködő fegyverekkel gazdagították a Vörös Hadsereget. A szovjet reaktív ágyú, a híres »Katyusa« »Sztalin-orgona« néven is ismerik) megérdemelt hírnevet szerzett magának.

A Vörös Hadsereg kiváló fegyverzetét és felszerelését — a repülőgépeket, harckocsikat, ágyúkat, aknavetőket, stb. — az egész ország segítségével alkották meg. A Vörös Hadsereg fegyverzetének kiváló minősége a szovjet inar valamennyi ágának dolgozóit — mérnökök, technikusok és munkások — odaadó munkájának, a magas fokon álló tudományának és technikájának eredménye volt. A fémművi, energetikai, gépipari, szerszámgépipari, stb. munkások és mérnökök az önmegtagadásig menő munkát fejtették ki azért, hogy a frontot elláthassák minden szükségességgel. A háború idején a szovjet értelmiségiek fáradhatatlanul és sikeresen dolgoztak az ipari és hadüzemi épületek felénítésének meggyorsításán, a technológia továbbfejlesztésén, a sztahanovista mozgalom további kiépítésén.

A mezőgazdaságban dolgozó szovjet értelmiség az egész néppel kar-

öltve becsülettel dolgozott azért, hogy biztosítsa a Vörös Hadsereg és a lakosság számára az élelmiszerellátást, az ipar számára a nyersanyagot, Gazdászok kolhozvezetők, állattenyésztők, traktorvezetők és más szakemberek szinte emberfölötti munkát végeztek, Országszerte terjedt a sztahanovista mozgalom, egyre bővült a vetésterület, emelkedett a terméshozam. Így vált lehetségessé, hogy az ellenség által ideiglenesen megszállva tartott s ezáltal kikapcsolt nyugati területek nélkül is zavartalanul folyhatott a hadsereg és a lakosság ellátása.

Óriási munkát végeztek a szovjet tudósok az ország nyersanyagforrásainak felkutatása terén, nemkülönbön a tudomány valamennyi ágának továbbfejlesztésében is. A háború első évében a tudósok egy csoportja, Komarov akadémiussal az élén, alapos és nagyszabású kutatásokat végzett az Uralban. Ugynezt tették Kazahsztánban és Szibériában is. Hatalmas érclelőhelyeket fedeztek fel, köztük számos olyat is, ahonnan a hadiipar számára igen fontos, ritka fémeket nyertek.

A honvédő háború idején a szovjet értelmiség minden rétege fokozott segítséget nyújtott a frontnak.

Az egészségügyi munkások fáradhatatlan önfeláldozó munkájukkal a Vörös Hadsereg sokszázezer sebesült katonájának életét mentették meg a fronton és a hátszágban. A szovjet orvosok igen sok új módszert dolgoztak ki a sebesültek és betegek gyógyítására s ezzel messze előrevitték a szovjet orvostudományt. A Szovjetunió egészségügyi munkásai és orvosai elérték, hogy az országban e súlyos háború egész folyamata alatt nem voltak járványok, amelyek pedig a régebbi háborúkat mindig nyomon kísérték. A szovjet ország az orvostudomány területén számos kiváló tudóst produkált. A háború idején alakult meg az Országos Orvostudományi Akadémia.

A főiskolák professzorai és előadói a háború nehéz körülményei között is fáradhatatlanul képezték az értelmiség új kádereit a főiskolák évenként sokszázezer új szakembert bocsátottak ki a gazdasági és kulturális élet minden területére.

A szovjet tanárok a háború idején folytatták felelősségteljes munkájukat, a fiatal nemzedék oktatását és nevelést biztosítottak a népművelés további kiszélesítését és javítását.

Az irodalom és a művészet munkásai alkotó munkájukkal hozzájárultak a győzelem kivívásához. A szovjet írók, képzőművészek, zeneszerzők hazafias művei a népet harcra lelkesítették.

A szovjet értelmiség hősie munkájával segítette a munkásoknak és a parasztnak a nagy győzelem kivívásában.

Ha nem rendelkezett volna ilyen értelmiséggel, a szovjet állam nem tudta volna eredményesen megszervezni az ország védelmét, nem tudott volna győzelmet aratni a honvédő háborúban.

A szovjet értelmiség tapasztalatai, határtalan hazafisága a német fasiszta rablók elleni harcban lelkesítő példa a külföldi országok haladó értelmisége számára. A kapitalista rendszer csődje, amely súlyos gazdasági válságokban, emberek tízmilliói számára pusztulást hozó, romboló háborúkban sok nemzedék munkájának megsemmisülésében mutatkozik meg, továbbá a faszizmusnak — az emberiség halálos ellenségének — megjelenése, mindez arra vezet, hogy más országokban is az értelmiségnek egyre nagyobb rétegei kezdik felismerni azt a tényt, hogy a kapitalizmus pusztulásra van ítélve. Másrészt pedig a szocializmus sikere a Szovjetunióban, ahol megteremtették az alkotó munka minden előfeltételét, továbbá az a tény, hogy a szovjet állam döntő erőként lépett fel a fasiszta barbarizmus elleni harcban, — mindez arról győzi meg a

külföldi értelmiség széles köreit, hogy a jövő mindenképpen a szocializmusé. Ezért van az, hogy azokban az országokban, amelyeket felszabadítottak a fasiszta megszállók uralma alól a proletáriátussal együtt az értelmiség széles rétegei is erélyesen és határozottan szállnak síkra a fasiszmus végleges szétzúzásaért. És ebben a nemes célkitűzésben a Szovjetunió értelmiségének sokéves harci tapasztalatai lelkesíti őket.

A szovjet értelmiség komoly erő, amelyet fontos érdekek fűztek egybe a munkásokkal és paraszttal. Az értelmiség valamiennyi nem szocialista rendszerben a kizsákmányoló osztályok uralmának megszállásukat szolgálja. Ezekben a társadalmi rendszerekben a szellemi és testi munka közötti szakadék egyik e társadalmi berendezkedés ellentétes tüneteinek. Első ízben a szovjet rendszerben állították a szellemi munkát és annak hordozóját — az értelmiséget — az egész nép, az egész szocialista építőmunka szolgálatába. A szellemi munka nem ellentéte többé a testi munkának. A szovjet értelmiség ereje abban rejlik, hogy az az értelmiség szoros testvéri együttműködésben dolgozik az ország munkásosztályával és parasztságával. Csakis az ilyen testvéri együttműködésben képzelhető el a szovjet értelmiség fejlődése.

Ez az együttműködés a szovjet társadalom valamennyi csoportja alapvető érdekeinek közösségén nyugszik. A szovjet értelmiségiek — csakúgy, mint az ország munkásai és parasztjai — a szocialista társadalom dolgozói, akik a szocialista rendszerű vállalatoknál: az állami üzemekben, hivatalokban, a kolhozokban dolgoznak. A szocialista gazdaság gyarapodása alkotja a munkások, parasztok és értelmiségiek jólétének alapját. Ezért hát valamennyiünknek igen fontos érdeke fűződik a szocialista tulajdon és a szocialista gazdasági rendszer fejlődéséhez, amelyek korlátlan lehetőségeket nyújtanak nekik ahhoz, hogy alkotó, gyümölcsöző munkát végezzenek.

A Szovjetunió munkásosztálya, parasztsága és értelmisége új társadalmat épít a Jenini-sztalini ideológia zászlaja alatt, mely ideológia oszthatatlanul uralkodik a Szovjetunióban.

A szocialista gazdasági rendszer továbbfejlesztése a kapitalizmus csőkevényeinek likvidálása a dolgozó tömegek öntudatában, az élenjáró szocialista ideológia elterjedése a dolgozók tömegeiben, a néptömegek kulturális színvonalának emelése: megannyi olyan feltétel, amelyek által értelmiség között.

A szellemi és fizikai dolgozók közötti ellentétek megszüntetését a szocializmusban úgy érik el, hogy a munkásoknál és parasztoknál a kultúra és szakmai tudás színvonalát az értelmiség színvonalára emelik. A Sztahanyov-mozgalom, mint Sztalin mondotta, magában hordozza a munkásosztály elővendő hatalmas kulturális és technikai fellendülésének magvát, megnyitja az utat a munka termelékenységének nagyfokú fellendüléséhez, miáltal lehetővé válik a kommunizmusra való átmenet.

Hogy az értelmiség mily fontos szerepet játszik a Szovjetunióban, annak legbeszédebb kifejezője az a tény, hogy az intellektuális munka kiválóságainak egymásután ítélik oda a Sztalin-díjat. Ezt a díjat a tudomány, művészet és irodalom terén elért kiemelkedő eredményekért, értékes felfedezésekért, a termelési munka alapos tökéletesítéséért osztják ki. Mindezek az eredmények nemcsak azt bizonyítják, hogy a szovjet értelmiség nagy tehetségekkel van megáldva, hanem a szovjet értelmiségnek a haza, a nép iránti teljes odaadását is.

(«Bolysevik», Moszkva, 1946)

SZOVJET FÖLLENDÜLÉS — TÖKÉS VALSÁG

Sztalin 1946 május elsejei napiparancsában többek közt a következőket írta:

»Országunk munkássága, parasztsága és értelmisége egy fogadta az öt éves tervet, mint harci programot, amely megfelel életérdekeinek. Minden remény megvan arra, hogy a szovjet emberek, élükön a Kommunista Párttal, nem fogják sajnálni az erőt és a munkát, hogy ne csak teljesítsék az öt éves tervet, de hogy még ennél is többet alkossanak.«

Az elmúlt év eredményei a gazdasági építés terén — megannyi bebizonyíték annak, hogy a szovjet emberek készségesen, becsülettel kívánják teljesíteni az új öt éves tervben előirányzott feladatokat.

1946-ban az új sztalini öt éves terv első évében — alapiában véve befejezték az iparnak béketermelésre való átállítását, ami óriási jelentőséggel bír a szocialista gazdasági élet további fejlődésére. 1945 óta jelentős mértékben emelkedett a termelőeszközök és közszükségleti cikkek gyártása (az utóbbié átlag 20 százalékkal). 1946-ban felépítettek, helyreállítottak és üzembehelyeztek 800 állami vállalatot.

Az elmúlt év egyik jelentős eredményeként kell megemlíteni, az ipar gyors újjászülését azokban az országrészekben, amelyeket a németek tartottak ideiglenesen megszállva. Ezen országrészek ipari vállalatainak össztermelése egy év alatt 28 százalékkal növekedett. Nyersvasból 59, acélból 67, hengereltacélból 57 százalékkal termeltek, többet, a Donyecmedence széntermelése pedig 30 százalékkal több volt, mint 1945-ben.

A kolhózparasztság is nagy sikereket ér el a mezőgazdaság ujjáépítésében. Mint ismeretes, a háború óriási károkat okozott a mezőgazdaságnak. A háború éveiben kisebbek lettek a vetésterületek, a gabonafélék és ipari növények termelésátlaga csökkent és különösen a megszállás alatt tartott vidékeken szenvedett mérhetetlen károkat.

A szovjet kormány segítségére sített az aszálysúlytotta országrészeknek. Nagymennyiségű élelmiszert, vetőmagot, takarmányt, igen sok fraktort és más mezőgazdasági gépet küldött oda, ami lehetővé tette, hogy eredményesen végezzék el az őszi vetési munkálatokat és megteremtse a kedvező előfeltételeket az 1947 évi tavaszi vetési munkálatok számára.

A Szovjetunióban a mezőgazdaság ujjáépítése növeli a kolhoztagok anyagi jólétét és fellendíti a mezőgazdasági termelés valamennyi ágazatát. A kolhózrendszer biztosítja a mezőgazdaság ujjáépítésének és fejlődésének gyors ütemét. Az öt éves terv első négy évében elérik, sőt túlszárnyalják a gyapot-, a cukorrépa- és lentermelés, nemkülönben a szarvasmarha, juh, kecske és sertésállomány háború előtti színvonalát.

Az 1947 első negyedévi terv-eredményei megegyőzően bizonyítják, hogy a szovjetország gazdasági élete a háború utáni időszakban gyors ütemben fejlődik. Az első három hónap munkatervét többteljesítménnyel valósították meg: a déli és nyugati vidékek kőolajiparában, a vegyiparban, az elektromosiparban, a szerszámgépiparban, a könnyűiparban, az élelmiszeriparban, valamint a nyugati országrészek halászatában és halkonzerviparában. Hasonló eredményeket értek el a vas- és fémipari ármek szénbányák stb. A közszükségleti cikkek gyártása az 1947. év első negyedében átlagosan 20 százalékkal emelkedett a múlt év első három hónapjához viszonyítva.

Mind ezek az adatok azt bizonyítják, hogy a Szovjetunió sikeresen küzd le a háború utáni nehézségeket és sikerrel valósítja meg a gazdaság ujjáépítésének és továbbfejlesztésének feladatát.

Egészen más képet nyújt a tőkés országok gazdasági élete. A tőkés országok gazdaságának áttérését a béketermelésre a tőkés rendszer jellegzetes ellentéteinek kiéleződése jellemzi. Komoly gazdasági bizonytalanság és megrázkódtatások merülnek fel még az olyan országokban is, mint például Anglia és az Északamerikai Egyesült Államok, amelyek pedig távol voltak a hadműveleti területektől és nem szenvedtek német-fasiszta megszállás alatt.

Anglia közgazdasága — bár Anglia a háború után 4.4 milliárd dolláros kölcsönt kapott Amerikától — mégis súlyos helyzetben van. 1929-ben — Angliában 262 millió tonna kőszén bányásztak, míg 1939-ben 235.1 millió, 1940-ben 227.9, 1941-ben 209.7, 1944-ben 197.2 és 1945-ben 184.9 millió tonnára csökkent a termelés, 1946 vége felé Anglia széniparára még a legfontosabb szükségleteket sem tudta kielégíteni, ami számos vállalat bezárását, a szállítások beszüntetését és egyéb korlátozásokat vont maga után. Így korlátozni kellett a szén és villanyáramszolgáltatást is a háztartások számára. Mindezek következtében a munkanélküliek száma 2 millióra emelkedett.

Anglia gazdasági helyzetére az is jellemző, hogy hitelező országból adóssá lett. Csupán gyarmatainak és domíniumainak több mint 2 milliárd fontsterlinggel tartozik.

Az Északamerikai Egyesült Államoknak — a tőkés országok leggazdagabbjának — gazdasági és belpolitikai helyzetét a termelés zűrzavarának fokozódása, a pénzmágnások hallatlan méretű meggazdagodása, a dolgozó tömegek széles rétegeinek egyre nagyobbfokú kizsákmányolása, a társadalmi surlódások és a néptömegeknek a monopolizáció ellen irányuló harca jellemzi.

A háború utáni időszakot az USA-ban a termelés általános csökkentése, számos vállalat üzemeinek beszüntetése és a munkanélküliség növekedése jellemzi. 1947 márciusában 2 millió 500 ezer volt a hivatalosan nyilvántartott munkanélküliek száma, (500 ezerrel több, mint 1946 novemberében). Ehhez hozzászámítandó a »rejtett munkanélküliségre« — 1 millió 600 ezer a nem dolgozó leszerelt katonák száma és 1 millió 700 ezer azoké, akik hetenként mindössze 14 órát, vagy még ennél is kevesebbet dolgoznak. Ezek szerint tehát a valóságban 5 millió 500 ezer munkanélküli van az Északamerikai Egyesült Államokban.

A háborúról a békére való átmenetet a monopolisták arra használták fel, hogy rohamot indítsanak a dolgozók életszínvonala ellen, hogy a háborús termelésről a békés termelésre való áttérés minden terhét a munkások, a dolgozók vállaira rakják. A munkabérlészállításokkal egyidejűleg ugrásszerűen emelkednek az árak. A kereskedelemügyi minisztérium közlése szerint az utóbbi nyolc hónapban a zsiradék ára több, mint 200 százalékkal, a húsé 83 százalékkal, a ruházati cikkeké 36—36 százalékkal emelkedett. És a drágulásnak még távolról sincs vége.

Ugyanakkor, amikor a dolgozók helyzete egyre rosszabbodik, a miliomosok haszna növekszik. Mint az »United States News« írja, az amerikai nagyvállalatok tiszta nyeresége 1940-ben 6.1 milliárd, míg 1943-ban 9.9 milliárd, 1946-ban pedig 12 milliárd dollár volt.

Az a támadás, amelyet a monopolisták a néptömegek életszínvonala ellen indítottak, egyre növekvő ellenállást vált ki a dolgozók köreiben és egyre jobban kiélezi a társadalmi ellentéteket. Ennek egyik legbeszedesebb bizonyítéka a sztrájkmozgalom állandó növekedése. A munkaügyi minisztérium hivatalos adatai szerint 1946 tizenegy hónapja alatt az USA-ban 4.355 sztrájk volt, amelyekben 4 millió 545 ezer ember vett részt. A sztrájkok következtében 107.5 millió munkanap ment ve-

szendőbe. 1947 áprilisában 400 ezer bányász sztrájkolt. Néhány napra rá kiüttött a telefonsztrájk, 300 ezer rásztrájkossal.

A láthatáron már megjelentek a gazdasági válság első tünetei, azé a válságé, amely nem csupán az Északamerikai Egyesült Államokat fenyegeti, hanem a vele kapcsolatban álló valamennyi tőkés államot is.

A válságtól való félelmükben az imperialisták még nagyobb mértékben fokozzák a dolgozók kizsákmányolását. Arra törekednek, hogy új piacot szerezzenek és hogy más népeket gazdasági és politikai uralmuk alá kényszerítsenek. A válság elhárítására irányuló törekvéseikben az amerikai monopolisták lázas sietséggel rohanják meg Kína, Japán, Görögország, Olaszország és számos más ország piacait és ezek közgazdasága a: amerikai tőke rabságába jut. Az USA gazdasági terjeszkedési politikája elkerülhetetlenné teszi a válságot a vele függő viszonyba kerülő államokban.

(A moszkvai »Bolshevik« 1947. 7. számának vezércikéből.)

FIATAL ÍRÓK ZASZLÓBONTÁSA

Kévs eredmény is sok ígértet jelenthet, ha a nép mélyéről jön és magával hozza a napok és emberek életét, tudásszomját, építővágyát és mindebben a közelítő holnapot. Irodalmunk ma még kévs eredményekben él, maroknyi a tollforgató csapat és nem sokkal több az új, soronkövetkező nemzedék, de a kévs eredményben is megtaláljuk az életjelet, azt a szilárd pontot, amelyre valóban építeni lehet.

Az irodalom, az igazi irodalom nem a fölvtágtalan könyvekben, lapokban, hanem az olvasókban él. Ennek a fölismerése az első, de mérföldes lépést jelent az új olvasótábor jelentkezése, terebélyesedése és az, ahogy lendül a nyomán a könyv terjedése és ahogy a könyvtárakban a számok mozdulnak előre és hirdetik a kiolvasott könyvek számának hihetetlen emelkedését. Ezeknek az olvasóknak az igénye, látóköriük kiszélesedése teremti meg az igazi, termékeny talajt a haladó irodalmi élet kivirágzásához.

A könyvtárak és a haladó könyvek ébresztettek már fiatal tehetségeket; jelentkezésük a la-

pokban és a HÍD hasábjain visszhangot keltett, most rajtunk a sor és föladatot állít elénk: *a visszhang mélyebb legyen*. Embermagasságra áll fölöttünk a munka, de öntudat és önkritika hiányában a jelentkező újak is gyakran elhallgatnak a visszaadott kézirat után. Nem látják vagy nem érzik, hogy az irodalomnak nemcsak tartalmi, de formai követelményei is vannak. Igaz, ez a fölismerés már félíg kész írók jelenthet, tollforgatók, aki számottevő munkása az irodalmi mozgalomnak. A cél egyelőre nem is lehet több, mint megszólaltatni irodalmunk új műveseit, utat nyitni előttük, ha maguk is megtalálták igazi hangjukat és fölismerték a fiatal író helyét a demokratikus irodalomban.

Fiatalk írók zaszlóbontásáról szól az itt következő rövid levél is. Több mint köszönet és több mint egy fiatal lélek érzélgős vallomása. Híradás a soronkövetkezők indulásáról.

*

Kedves Néptársak! Öszinte örömmel vettem tudomásul, hogy elveszettnek hitt elbeszélősemet, a »Józsi-t« közölték a »HÍD«-ban.

Elsőízben olvastam nyomtatásban saját munkámat. Örökszép, igaz élménye lesz ez nemcsak ennek a munkás nyaramnak, de talán egész életemnek.

Szegény parasztfiú vagyok s szeretem népünknek ezt a réteget; a minden fejlődéstől ezideig elzárt, s az irodalomban is hamisan bemutatott parasztságunkat. Szeretem népemet — nemcsak azzal az aggodással, ahogyan elbeszélésem hőseit, a kis kanászgyereket körülvettem, de ismerem hibáit is, maradiságát is. Hiszem, hogy fejlődésemmel párhuzamosan mind tisztább és igazabb képét rajzolhatok meg hazánk magyar parasztságáról. Fel kell őket emelnünk a fényre, hogy lássanak s hogy lássák őket! Figyelemmel kísérek minden — a város és falu közötti kapcsolatot kiépítő és megerősítő mozgalmat, s egyedüli vágyam, komoly célom, hogy tanulmányaim elvégzése után s már most is magam is segítsen a Kultúrszövetséget feladatainak és célkitűzéseinek előérében.

Szünidőm folyamán tisztviselősködtem és a legnehezebb paraszti munkát végeztem, hogy beteges, öreg szüleimnek meg-

könnyítsem taníttatásom okozta gondokat.

Köszönöm a HÍD-tól kapott tiszteletdíjat. Egyhónapi lakáspénzemet jelenti ez az összeg. Édesanyám sírt a büszkeségtől és a meghatottságtól, amikor a pénzt a kezébe olvasták (én munkában voltam). Nagy dolog az, napszámmunkából, cselédeskedéssel embert nevelni három fiúgyerekből! (Egyik bátyám földműves; édesapámat akarta öregsege idején segíteni s nem tanult; a másik kitűnő motorszerelő — jelenleg mindketten a Jugoszláv Hadsereg katonái).

Nem is éppen magamról írtam, hanem sorstársaimról, akik hozzáam hasonló körülmények között vívják meg harcukat az országépítés nagy lendülete közepette népünkért, népeinkért; az új népi értelmiségi káderekért. Hiszem, hogyha ilyen szemszögből futották át soraimat, akkor nem rónak meg tintapazarlásért.

Fehér Ferenc

*

Az elkövetkezendő munka igazolja majd a fiatal írók helyét az irodalomban. Az út, amelyet a HÍD kitárt előttünk, nagy lehetőséget tartogat mindenik számára. Csak éljenek vele!

S Z E M L E

Szaltakov:

GALAVLYOV CSALÁD

Szaltakov-Scsedrin azok közé az igazán nagy orosz írók közé tartozik, akiket a magyar olvasó alig, vagy sehogyan sem ismert. Most, amikor kezünkbe került nagy regénye, riadtan kérdeztük önmagunkat: mekkora lehet az a hatalmas orosz irodalmi tenger, ha a sok ezer könyv között, amelyet átlapoztunk, olvastunk, vagy tanultunk, nem találkozunk ezzel

a nagy szatirikussal, íróval és emberrel, akit Bonkáló Sándor szerint »a szociálpolitikai kérdéseket tárgyaló úgynevezett »leleplező írók« között az első hely illet meg s akinek olyan helye van az orosz irodalomban, mint az angolban Swiftnek...»

A világirodalom egyik legkiválóbb szatirikusa — mondja ugyancsak Bonkáló és most, hogy »A Galavlyov család« című nagy regényét elolvastuk, teljes hit-

tel csatlakozunk a kritikus véleményéhez.

Michail Jevgráfovics Szaltikov nemesi családból, 1826-ban született — Európa lázas éveiben. Iskolái elvégzése után cári hivatalnok lett ugyan, de irodalmi kísérleteivel korán a haladó szellemű írók társaságába került. Belinszkij hatása alatt megismerkedett az utópista szocialisták munkáival. Akkor már Európa nagyobb részében megtörtént a jobbágyszabadítás, csak a cári Oroszország sokmillió parasztja vergődött a cári önkény, a papi elsötétítés és a hűbérurak kancsukája alatt. Szaltikov, akinek akkor már Scesedrin néven megjelent néhány kitűnő írása, tagja lett a Petrasevszki-körnek. Haladó szellemű írók, költők és gondolkodók voltak e kör tagjai, akik éles társadalmi és irodalmi harcot kezdtek a jobbágyszabadításért, a kapzsi hivatalnokok kényuralmának megszüntetéséért, Oroszország és az orosz társadalom fejlődéséért. A cári rendőrség 1848-ban lerohanta a Petrasevszki-kört, a tagok egy részét kivégezték, a többieket száműzték, vagy lefokozták. Így került Szibériába Dosztojevszki és így került Vjatkába Szaltikov.

Hét éven át élte a száműzöttek életét. Tulajdonképen »kegyelmes« száműzetése volt ez — Szaltikovot »csak« lefokozták, a fővárosból eltávolították és a hadügyminisztérium előkelő tisztviselőjéből kis vidéki »csinovník« lett a messzi Vjatkában. Itt azonban az író még közelebb került a parasztsághoz és még közelebbről szemlélhette a csinovník urak és a vidéki nemesség galád életét.

Oroszországban 1851-ben szabadították fel a jobbágyszabadítást. A Galavljov-családot Szaltikov

1872-től 1876-ig írta. Most már nem kellett álöltözétkébe bújtatni gondolatait, most már nem harcolni kellett a jobbágyszabadításért, hanem bizonyítani a felszabadítás helyességét és azt, hogy nem kár a régi földesúri világért.

Regényében egy vidéki nemesi család üres, gondolattalan, hitetlen, eszem-izsom életét írja meg Szaltikov. Nincsen egyetlen olyan tagja ennek a családnak, aki emberi életet élne, vagy tudna élni. A családfő kapzsi öregasszony, a férje a delirium utolsó fázisait élő tehetetlen iszákos, három fia közül kettő sikkasztó állami hivatalnok, a harmadik álvallásosságban tévelygő ajtatos-uzsorás, aki kifosztja megtévedt testvéreit a »juss«-ért s aztán kirabolja unokahugait és végül anyját is. (Az unokahugok egyébként vidéki színésznőkké, inkább kokottokká zülленek.) Pusztulóban lévő osztály munkára képtelen és a társadalom számára teljesen felesleges tagjait rajzolja regényében Szaltikov, megrázza az ötet, valószínűkkel, a gúnynak és a szatírának olyan fegyvereivel, melyek valóban a világ első közé emelkednek.

Önmagáról így ír az író: »irodalmi tevékenységem állandó tárgya az önkény, kétszínűség, hazugság, rabló kizsákmányolás, árulás és szájhösködés elleni tiltakozás volt mindig.« Nagy regénye ilyen tiltakozás.

A könyv Budapesten, a Keresztes kiadásban jelent meg.

Gál László

AZ IRODALOM GONOSZTEVŐI

— Louis Céline könyve —

Louis Ferdinand Céline francia író valamikor botrányos hírnévre tett szert »Utazás az éjszakában« című regényével. Hisztérikus, végzetes cinizmus-

sal tele könyv volt ez. Hőse »teljesen megérett a fasizmus befogadására«, — mondotta Gorkij 1934-ben Céline első könyvének jellemzésében. A nagy orosz író e szavai, amelyek természetesen magára Céline-re is érvényesek voltak, prófétai szavaknak bizonyultak. Céline következő művei — uszító és pornográf könyvek — lényegében már kívül estek az irodalom határain.

»Az éjszakában utazva« Céline a hitleri uralom féktelen dicsőítéséhez és a francia nép hazaszeretetének és szabadságszeretetének meggyalázásához jutott el. Céline hirhedt könyvei — a »Halál és hitel«, »Caecesebecsek pogromhoz«, »A holttestek iskolája« — aljasságukkal felülmúlták a legszélsőségesebb francia reakciósook, mint *Charles Maurras* és *Léon Daudet* írásait is.

Az idők folyamán Céline egyre közelebb került a hitlerizmushoz. Amikor a németek elfoglalták Franciaországot, Céline elemében érezte magát. Nagy buzgalommal jelentette fel a francia hazafiakat. 1943-ban a fasizta megszállók előtti hajbókoló talpnyalása odáig ment, hogy kérvényt nyújtott be a német állampolgárság felvételére. Ezt egyébként megtagadták tőle. Gazdái nyilván azt vélték, kényelmesebb számukra, ha lakájuk zsebében francia útlevelel van. És Céline szolgálatkészen folytatta elvetemültségéhez és erőihez mérten azt a gyűlöletes tevékenységet, amely teljesen egybeesett a hitleri banda célkitűzéseivel.

Franciaország felszabadítása után Céline eltűnt az országból. A Harmadik Birodalom összeomlása után pedig Dániában, Koppenhága közelében internáltak. Ugy látszott, hogy vele egyszersmindenkorra végeztek.

Az utóbbi hónapokban azon-

ban furcsa eseményeknek vagyunk tanúi: ez az erköcsi hulla feléled és elkezd mozgolódni. Céline neve újra megjelenik a francia és amerikai lapok hasábjain. Úgy látszik, Céline párizsi ismerőseinek valami körlevélfelét küldött szét azzal a követeléssel, hogy rehabilitálják. »Napjaim, amelyek börtönben telnek, ha őszinte akarok lenni, a kényelem napjai« — így kezdődik Céline levele. Azonban ő nem elégszik meg a kényelmes étellel.

Céline tisztelettudó magatartást követel önmaga iránt. Elég pimasz ahhoz, hogy sorsát Lavoisier és André Chénier sorsával hasonlítsa össze. Ami pedig a fajelmélet terén elkövetett kilengéseit illeti, az ő véleménye szerint e téren ő egyenesen túlzott szerénységről tett tanúságot.

»Tőlem egy dolog függött, — írja Céline, jellemezve a hitleri megszállás idején kifejtett tevékenységét — hogy »a franciaországi zsidóügyek legfelső biztosa legyen-e vagy ne legyen. Végeredményben elcsábíthatott volna ez a tisztség, ez a teljhatalom. Én azonban nem fogadtam el ezt a posztot... A zsidóknak szobrot kellene állítaniok nekem mindazért a rosszért, amit nem követtem el velük szemben, bár elkövethettem volna.«

Nemrég a párizsi »Gazette de Lettres« című lap közölte, hogy Céline a börtönben befejezte »Tündérvjáték másodsor« című könyvét, amelyet remekművének tart és amelyért már versenyeznek a svájci és amerikai kiadók. Ugyanez a lap közli, hogy valamelyik amerikai egyetemi tanár kitartóan követeli, hogy Céline-t hívják meg az USA egyik egyetemére előadónak.

A külföldi sajtó szervei elfelejteneek feltenni maguknak néhány kérdést:

Hogyan volt lehetséges, hogy hasonló csúszómászó újra előbújhatott a napvilágra? Hogyan történhetett, hogy ez a tipikus gonosztevő, ahelyett, hogy remegne a félelemtől, a nép igazságos megtorlásától, újabb aliaságokkal veteti észre magát?

Ez persze már nem Céline ügye. Ez az irodalmi hullá aligha vár nagy sikert. Az amerikai üzletemberek aligha keresnek sokat azzal a kétesértékű szenzációval, hogy kiadják egy fasiszta gonosztevő új regényét. Vajjon nem jellemző-e az irodalmi és politikai légkör a polgári Nyugat egyes országaiban, amelyben olyan javíthatatlan emberek, mint Céline, feléledhetnek?

Valóban: elég megnézni az USA, Anglia és Franciaország az utóbbi időben megjelent egyes irodalmi kiadványait és megismerkedni azoknak az új irodalmi »korifeus«-oknak arculatával, akik ezekben felszínre kerülnek, hogy a felvett kérdésekre válaszokat kapjunk.

Miért ne élénkülne fel Céline, ha kényelmes fogságban valószínűleg naponta olvashatja a legfrissebb francia polgári lapokat, amelyek minden egyes számában olvashatók az amerikai Henry Miller aljas nyilatkozatai és pornográf művei. Ez a Henry Miller volt az, aki cinikusan kijelentette: »Mi még nem termeltük ki az emberiség igazi árulóját, pedig éppen ezekre van szükségünk«.

Hogyne éledne fel Céline, ha abban a lapban, amelyet az egzisztencializmus feje, Sartre szerkeszt, látja, hogyan magasztalják fel Jean Genet bűnügyi íróát, azt, akinek »A tolvaj naplója« című könyve e szavakkal kezdődik: »Az árulás, lopás és a homoszexualizmus, ezek lesznek az én témáim. Szerves kapcsolat

áll fenn az árulásra és a lopásra való hajlalom és szerelmi kalandjaim között«. (»Temps Modernes«, No. 10, 1946). Mi több, a következő számokból az olvasó megtudhatja, hogy Jean Genet darabjait szinte piaci lárma közepette előadják a párizsi színházakban és szerzőjét vetélkedve hívják meg amerikai vendégszerplésre.

Hogyne mozgolódna Céline, ha tudomást szerzett arról az apoteózisról, amelyben éppen most van része marquis de Sade-nak egyes amerikai és francia kritikusok és irodalomtörténészek írásaiban. Franciaországban a »Szabadság klasszikusai« sorozatában jelennek meg de Sade márki válogatott művei. Egész sereg monográfiát és tanulmányt szentelnek neki, mint például Klosowsky könyve: »Rokonóm, marquis de Sade«. Sok cikk, mint például Jean Polland eikke, foglalkozik a szadizmus feltalálójával és a degenerált embert prófétának, a 20. század irodalma előfutárának magasztalja.

Amiként a Wall-street, diplomatái Európában a legsötétebb reakciószokrokra és a népek árulóira akarnak támaszkodni, az amerikai reakciós körök ideológusai a maguk részéről szívesen bátorítják azt az irodalmat, amely az olvasók körében félelmet, pánikot és hitetlenséget kelt. Ébresztgetik az állati ösztönöket, lealacsonyítják Nyugat-Európa és Amerika népeiben a nemzeti és emberi méltóság érzését. Mindez rokon Céline írásaival és jellemével. Ezek azok az okok, amelyek bátorítják ezt az irodalmi pogromlovagot. Megérezte, hogy az új háborús úszítók mindenütt felélesztik azokat a tüzeket, amelyek még lappanganak a hitleri harmadik birodalom máglyájának kilobbanása után is...

Leitesz Alexander

A „**HID**”
KÖNYVKIADÓ ÚJ KÖNYVE

LŐRINC PÉTER

A KURUCKOR

Történelmi tanulmány a népi szabadságharcok hősi korszakáról.

ÁRA 18 DINÁR

MEGREDELHETŐ:

A „**HID**”
KIADÓHIVATALÁBAN,
DOBANOVACSKA UTCA 9.
TELEFON 414

Csillagok csillaga

40 válogatott versremek tartalmaz
— Petőfi, Ady, József Attila és
számos kiváló élő költő verseit közli

Ára 20 dinár.

Szabadságdalok

Forradalmi és népi szabadságdalok
gyűjteménye. Ára 25 dinár.

Szinpadunk

Kilenc füzet (II.—X.) időszériu szin-
darabokat, drámákat, vígjátékokat,
jeleneteket tartalmaz.

Ára 6, 8, 9 és 15 dinár.

Jovánovics Arszó:

A népfőlszabadtó harc áttekintése

Történelmi tanulmány a népfőlsza-
badító harc négy esztendejéről 11
térképmelléklettel. Ára 6 dinár.

Kardely Edvard:

Jegyzetek a nemzeti fejlémények egyes kérdéseikhez

Ára 6.50 dinár.

Sajtó alá került 1947 augusztus hó 16-án.
A nyomást befejezték 1947 szeptember hó 3-án
2600 példányban.